

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS**

VIKTĖ BRAŽAITĖ

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos magistrantūros
nuolatinių studijų programos
II kurso, BTKmns 2-01 gr. studentė

**BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ TERORO AKTĄ PAGAL
LIETUVOS IR UŽSIENIO VALSTYBIŲ ĮSTATYMUS: LYGINAMASIS
TYRIMAS**

Magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621M90011

Darbo vadovas:
dr. Pavelas Kujalis

Vilnius, 2014

TURINYS

ĮVADAS	3
I. TERORO AKTO SAMPRATA, ISTORINĖ RAIDA IR KLASIFIKACIJA	8
1.1. Teroro akto samprata.....	8
1.2. Teroro akto istorinės ištakos.....	12
1.3. Teroro aktų klasifikacija.....	15
1.4. Teroro akto įtvirtinimas tarptautiniuose bei Europos Sąjungos teisės aktuose.....	22
II. TERORO AKTO TEISINIS VERTINIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMAJAME KODEKSE	28
2. 1. Teroro akto, kaip nusikalstamos veikos įtvirtinimas Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse.....	28
2. 2. 1. 1. Teroro akto objektyvieji požymiai.....	28
2. 2. 1. 2. Teroro akto subjektyvieji požymiai.....	40
2. 2. 1. 3. Kvalifikuotos teroro akto sudėtys.....	46
III. TERORO AKTAS UŽSIENIO VALSTYBIŲ TEISĖS AKTUOSE	50
3. 1. Teroro aktas Rusijos Federacijos Baudžiamajame kodekse.....	50
3. 2. Teroro aktas Jungtinių Amerikos Valstijų Baudžiamajame kodekse.....	55
3. 3. Teroro aktas Vokietijos Federacinės Respublikos Baudžiamajame kodekse.....	60
3. 4. Teroro akto sudėtis Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose: panašumai ir skirtumai.....	63
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	68
LITERATŪROS SĄRAŠAS	70
SANTRAUKA	77
SUMMARY	78
PRIEDAI	80

IVADAS

Temos aktualumas. Teroro aktai pripažįstami viena iš pavojingiausių grėsmių kiekvienos valstybės suverenitetui, demokratinei santvarkai, visuomenės saugumui, nes jie pareikalauja daugybės žmonių aukų, sugriauna materialines ir dvasines vertybes, gimdo nesantaiką tarp socialinių ir tautinių grupių, kelia visuomenės baimę ir nesaugumo jausmą. Tokie teroristiniai aktai, kaip „Rugsėjo 11-osios“ išpuoliai 2001 m. Niujorke¹, 2005 m. liepos 7 d. serija sprogimų Londono visuomeninio transporto sistemoje², 2011 m. liepos 22 d. įvykdyti du teroro išpuoliai Norvegijoje³, tų pačių metų tragedija Minske⁴, 2012 birželio mėn. Teroro aktai Pakistane⁵, Irako sostinėje Bagdade⁶, o liepą – Burgaso (Bulgarija) oro uoste⁷, 2013 m. balandžio 15 d. JAV Masačusetto valstijoje per Bostono maratoną⁸ ar tais pačiais metais

¹ 2001 m. rugsėjo 11-osios rytą, 8.46 val., Niujorke buvo susprogdintas Pasaulio prekybos centro (PPC) šiaurinis pastatas, o po 20 min. – ir pietinis. Po pusvalandžio dar vienas „Boeing 757“ smigo į Pentagono rūmus Vašingtono priemiestyje, o dar po 26 min. Pensilvanijos valstijoje į žemę krito ketvirtas keleivinis lėktuvas. Per dar negirdėtus teroro aktus žuvo 2752 žmonės – didžioji dalis prie Brolių Dvynių Niujorke. Iškauskas Č. Rugsėjo 11-oji: tarp mistikos ir realybės. Prieiga per internetą: http://www.technologijos.lt/n/pasaulio_paslaptys/S-14732/straipsnis/Ceslovas-Iskauskas-Rugsejo-11-oji:-tarp-mistikos-ir-realybes?l=1&p=1 [žiūrėta: 2014-02-15]

² 2005 m. liepos 7 d. Didžiojoje Britanijoje, Londone, viename iš požeminių metro stočių įvykdyti sprogdinimai, nusinešę virš 30 žmonių gyvybių. Apie 700 žmonių sužeista. BBC News: Bomb attacks on London. Prieiga per internetą: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/july/7/newsid_4942000/4942238.stm [žiūrėta: 2014-02-15]

³ A. B. Breivikas 2011 m. liepos 22 d. susprogdino bombą prie centro kairiosios vyriausybės būstinės Osle, o vėliau - valdančiosios Darbo partijos jaunimo stovykloje netoli sostinės esančioje Utiojos saloje. Per abu išpuolius jis nužudė iš viso 77 žmones, daugiausiai paauglius. Naujienų agentūra BNS: Norvegijos policijos sprendimas nutraukti tyrimą dėl atsako į Breiviko išpuolius kelia pasipiktinimą. Prieiga per internetą: <http://faktai.lt/pasaulis/norvegijos-policijos-sprendimas-nutraukti-tyrima-del-atsako-i-breiviko-ispuolius-kelia-pasipiktinima/> [žiūrėta: 2014-02-15]

⁴ 2011 m. balandžio 11 d. nuteistajam D. K. nuotoliniu būdu susprogdinus bombą Minsko metro, žuvo 15, sužeista per 300 žmonių. Verslo žinios: Baltarusija skyrė mirties bausmę už sprogdinius Minske. Prieiga per internetą: http://vz.lt/article/2011/11/30/baltarusija_skyre_mirties_bausme_uz_sprogdinius_minske [žiūrėta: 2014-02-15]

⁵ 2012 m. birželio 22 d. Kvetos ir Pešavaro miestuose, nežinomiems asmenims susprogdinus sprogstamąjį užtaisą, 5 žmonės žuvo, 34 buvo sužeisti. Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centro 2012 m. birželio mėn. Apžvalga. Prieiga per internetą: <http://www.essc.sam.lt/lt/naujienos/apzvalgos/archive/ivykiu-ekstremaliuju-ivyk-tqz1.html> [žiūrėta: 2014-02-15]

⁶ 2012 m. birželio 13 d. tarptautinei teroristų tinklo „al-Qaeda“ grupei „Irako islamo valstybė“ (ISI) įvykdžius eilę sprogdinių šitų religinio minėjimo metu, 72 žmonės žuvo, daugiau nei 250 buvo sužeisti. Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centro 2012 m. birželio mėn. Apžvalga. Prieiga per internetą: <http://www.essc.sam.lt/lt/naujienos/apzvalgos/archive/ivykiu-ekstremaliuju-ivyk-tqz1.html> [žiūrėta: 2014-02-15]

⁷ Autobusas su grupe turistų izraeliečių buvo susprogdintas Burgaso oro uoste liepos 18 dieną. Per teroro aktą žuvo penki izraeliečiai ir vairuotojas bulgaras, taip pat pats teroristas. Policijos ir Bulgarijos pareigūnai teigia, kad savižudis ir dar vienas įtariamasis, pasinaudoję Australijos ir Kanados pasais, priklauso „Hezbollah“ šakai. Naujienų agentūra ELTA. Prieiga per internetą: http://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/3/11480/bulgarija_teroro_aktas_burgase_libano_hezbollah_darbas [žiūrėta: 2014-02-15]

⁸ 2013 m. balandžio 15 dieną Bostono maratono metu įvykdyti sprogdinimai, kurių metu žuvo trys žmonės, sužeisti 264. Naujienų portalo „Delfi“ informacija. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/world/sulaikyti-dar-trys-itariamieji-bostono-maratono-sprogdinimu-byloje.d?id=61285603#ixzz2uE2ZYGKp> [žiūrėta: 2014-02-15]

Rusijos mieste Volgograde – spalio 21-ąją keleiviniame autobuse⁹ ir gruodžio 29-ąją – geležinkelio stotyje¹⁰ bei daugelis kitų, rodo, kad terorizmas nepaiso valstybių nacionalinių teritorijų, todėl, iš vienos pusės, kelia konfliktų pavojų tarptautiniuose valstybių santykiuose, iš kitos pusės, skatina ieškoti efektyvių sprendimų, kaip kovoti su šiuo nusikaltimu.

Terorizmo plitimas atkreipė valstybių dėmesį sukurti tarptautinę teisinę apsaugą nuo terorizmo bei koordinuoti daugelio pasaulio valstybių veiksmus šioje srityje. Terorizmo baudžiamumas įtvirtinamas ir kiekvienos demokratinės valstybės baudžiamuosiuose įstatymuose. Vadinasi, tokios pozicijos turi laikytis ir Lietuva. Visgi, besigilinant į šio reiškinio mokslinio ištirtumo bazę, reikia pripažinti, kad ji nėra gausi. Beje, mokslinių tyrimų terorizmo prevencijos srityje trūkumą ir svarbą pabrėžė ir Europos Sąjungos (toliau – ES) Komisija savo komunikate Europos Parlamentui.¹¹ Siekiant gerinti terorizmo prevencijos efektyvumą, 2004 m. šioje organizacijoje patvirtintas ES veiksmų planas kovai prieš terorizmą,¹² 2005 m. parengta ES kovos prieš terorizmą strategija¹³.

Lietuvoje mokslinių tyrimų terorizmo prevencijos srityje trūkumas kompensuojamas A. Gutausko, R. Kalesnyko bei D. Petrošiaus¹⁴, A. Paukštės¹⁵ moksliniais darbais, kuriuose analizuojama terorizmo sampratos problematiką, terorizmo priežastingumas, Lietuvos teisinė bazė terorizmo prevencijos bei kovos su šiuo reiškiniu srityje, teikiamos prevencijos priemonių rekomendacijos ir pan. Minėtini ir pavieniai moksliniai tyrimai kai kuriais su terorizmu susijusiais klausimais, pvz., teroristo sociopsichologinių ypatumų tyrimą, aiškinantis priežastis, kodėl kai kurie asmenys tampa teroristais, kuo ypatinga jų psichika ir kokios poveikio priemonės gali būti efektyvios įveikiant terorizmą¹⁶ arba pabėgėlių teisių apsaugos problemų tyrimą, orientuotą į tai, kad prieglobsčiu nesinaudotų asmenys, padarę ar įtariami padarę

⁹ Spalio 21-ąją 30-metė šahidė vahabistė iš Dagestano Naida Asijalova, pravarde Amaturahman, susisprogdino keleiviniame autobuse Volgograde. Tąsyk žuvo 8, sužeisti 37 žmonės. Peleckis M. *Rusijos mieste Volgograde įvykdytas antras teroro aktas šiomet*. Prieiga per internetą: <http://www.ekspertai.eu/rusijos-mieste-volgograde-ivykdytas-antras-teroro-aktas-siometvideo/> [žiūrėta: 2014-02-15]

¹⁰ Gruodžio 29-ąją 12 val. 45 min. vietos laiku Rusijos mieste Volgograde įvykdytas teroro aktas, jo metu žuvo 16 žmonių, dar bent 50 sužeisti. Peleckis M. *Rusijos mieste Volgograde įvykdytas antras teroro aktas šiomet*. Prieiga per internetą: <http://www.ekspertai.eu/rusijos-mieste-volgograde-ivykdytas-antras-teroro-aktas-siometvideo/> [žiūrėta: 2014-02-15]

¹¹ Europos Sąjungos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Dėl Teroristų verbavimo: smurtinį radikalėjimą skatinančių veiksnių nagrinėjimas“. JAI 316 ENFOPOL 118 COTER 54, 2005 spalio 3 d., Briuselis. P. 3

¹² European Union's Plan of Action on Combating Terrorism. *Council of the European Union*, 10586/04, Brussels, 15 June 2004

¹³ European Union's Counter-Terrorism Strategy. *Council of the European Union*, 14469/4/05, Brussels, 30 November 2005.

¹⁴ Gutauskas A., Kalesnykas R., Petrošius D. Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema. *Jurisprudencija*. 2004. T. (63)55.

¹⁵ Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006.

¹⁶ Diržytė A., Patapas A. Terorizmo sociopsichologiniai ypatumai. *Jurisprudencija*, 2003. T. 38 (30).

terroristines veikas¹⁷. Baudžiamosios teisės srityje svarbus A. Gutausko straipsnis¹⁸, kuriame analizuojama Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso (toliau – LR BK) 250 str. Įtvirtinta teroro akto, kaip nusikalstamos veikos sudėtis; terorizmo priežastingumą bei jo raidos tendencijas nagrinėjo D. Beinoravičius¹⁹.

Visgi atkreiptinas dėmesys, kad dauguma aukščiau išvardytų mokslinių tyrimų yra kriminologinio pobūdžio, akcentuojantys terorizmo, kaip socialinio reiškinio, priežastingumą, prevencijos kryptis.

Tačiau tarptautinės teisinės apsaugos nuo terorizmo bei galimybių valstybėms koordinuoti veiksmus kontekste kyla klausimų, ar LR BK įtvirtinta teroro akto norma yra pakankamai aiški ir išsami, ar jos apibrėžtys nepalieka erdvės subjektyviam sąvokų vertinimui, galinčiam turėti įtakos atskiros valstybės dispozicijai spręsti, kas laikytina teroro aktu. Greta to, nepaisant Jungtinių Tautų pastangų parengti visapusiškai priimtina terorizmo apibrėžimą, konsensusas tarp pasaulio valstybių dar nėra pasiektas. Kiekviena konvencija²⁰ iš esmės reguliuoja tam tikrą sritį nusikalstamų veikų, kurias galima sieti su teroro aktais (pvz., įkaitų ėmimas), arba reglamentuoja atsakomybę už tam tikrų ginklų panaudojimą (pvz., Konvencija dėl branduolinių medžiagų fizinės saugos) ir kt. Tai, greičiausiai, lėmė, kad atskira konvencija buvo priimta siekiant konkrečių, būtent tuo laikotarpiu aktualių tikslų, laikantis nuostatos, kad universalios konvencijos parengimas vargu ar būtų naudingas – terorizmas yra dinaminis socialinis reiškinys, ir universali konvencija, aprėpianti visas galimas terorizmo išraiškas, būtų neįmanoma. Šie klausimai suponuoja darbo **mokslinę problemą** – neanalizuota Lietuvos Respublikos teisinė bazė tarptautiniame kovos su teroro aktais kontekste.

Atliekant lyginamąjį Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių baudžiamosios atsakomybės už teroro aktą nuostatas, buvo pasirinktos šios užsienio valstybės: Rusijos Federacija, Jungtinės Amerikos Valstijos ir Vokietijos Federacinė Respublika. Rusijos Federacija bei Jungtinės Amerikos Valstijos – galingiausios pasaulio valstybės, kurių politiniai sprendimai turi įtakos visam pasauliui. Tai valstybės, kuriose telkiasi įvairių tautybių, religijų, etninių sluoksnių gyventojai. Be to, šiose šalyse statistiškai įvykdoma itin daug teroro aktų, todėl daroma prielaida, jog šių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose suformuluotos detalios sąlygos, kurioms esant kyla baudžiamoji atsakomybė už teroro aktą.

¹⁷ Vysockienė L. Prieglobstis ir terorizmas: pabėgėlių teisiu apsaugos problemos kovojant su terorizmu. *Jurisprudencija*, 2003. T. 44 (36).

¹⁸ Gutauskas A. Terorizmo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. *Teisė*, 2005. T. 54.

¹⁹ Beinoravičius D. *Terorizmas: jo priežastys ir raidos tendencijos*. *Jurisprudencija*. 2005. T. 68 (60).

²⁰ Išsamiau apie Konvencijas žr. šio darbo p. 24-25.

Baudžiamosios teisės teoretikai pažymi, jog yra išskiriamos 3 baudžiamosios teisės vystymosi kryptys: skandinaviškoji kryptis, prancūziškoji ir vokiškoji. Vokietijos baudžiamoji teisė laikoma labiausiai išvystyta teorine prasme. Nei viena Europos valstybė nėra sukūrusi tokio didelio baudžiamosios teisės teorinio pagrindo²¹. Dėl šios priežasties trečioji valstybė, pasirinkta darbe atliekamame lyginamajame tyrime būtent ir yra Vokietijos Federacinė Respublika.

Tyrimo objektas – baudžiamoji atsakomybė už teroro aktą.

Tyrimo tikslas – palyginti Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamosios atsakomybės už teroro aktą įstatymus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgus mokslinėje literatūroje teikiamus teroro aktų apibrėžimus, išskirti bendruosius šio reiškinio požymius.
2. Identifikuoti tiksliausią ir išsamiausią teroro aktų klasifikaciją.
3. Išanalizuoti baudžiamosios atsakomybės už teroro aktą aspektus Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.
4. Išanalizuoti baudžiamosios atsakomybės už teroro aktą aspektus užsienio valstybių teisės aktuose.

Tyrimo metodai:

1. **Lyginamasis metodas.** R. Tidikio žodžiais, lyginamojo metodo taikymas tampa itin aktualus Lietuvos teisinėje sistemoje. Kuriant naują teisės sistemą, įstatymai dažnai perimami iš kitų valstybės teisės sistemų. Lyginamasis metodas teisės srityje dažniausiai naudojamas tyrinėjant nacionalinę ir užsienio šalių teisę. Lyginamojo teisės tyrimo tikslas – rasti „geresnę variantą“, o pagrindinė funkcija – pažinimas.²²
2. **Abstrakcijos metodas.** Metodo paskirtis – susikoncentruoti ties pagrindiniais, esminiais nagrinėjamo reiškinio bruožais, atskleisti jų esmę. Abstrakcijos metodas mokslinėje veikloje, skatindamas bendrybių analizę ir jų integraciją į konkretybes, gali padėti

²¹ Mykolo Romerio Universiteto Baudžiamosios teisės katedros pateikiama baudžiamosios teisės paskaitų medžiaga. Prieiga per internetą: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:ZwSbsZm1JRAJ:www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/baudziamosios_teises_katedra/paskaitos/vokietijos_bt.doc+&cd=4&hl=lt&ct=clnk&gl=lt [žiūrėta: 2014-02-15]

²² Tidikis R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2003. P. 422.

nustatyti bendrus šio proceso dėsningumus, padėti geriau suprasti prigimtinės teisės reikalavimus pozityviojoje teisėje²³.

3. **Apibendrinimo metodas.** Apibendrinimas nusako bendruosius teiginius, dėsningumus, principus. Apibendrinimas, kaip metodas, remiasi analize, sinteze, lyginimu, skyrimu, abstrahavimu ir konkretizavimu. Šiuo metodu apibendrinama literatūra, gauti tyrimo duomenys, kai pabaigoje daromos galutinės išvados, formuluojami pagrindiniai viso darbo ir tyrimo teiginiai²⁴

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro santrauka lietuvių kalba, santrauka anglų kalba, įvadas, trys skyriai, išvados, literatūros sąrašas (iš viso 86 šaltiniai lietuvių, anglų ir rusų kalba). Tyrimo duomenis iliustruoja 2 lentelės ir 1 paveikslas. Prieduose pateikiama: Europos Tarybos išvados dėl bendradarbiavimo kovojant su interneto naudojimu teroristiniais tikslais („Patikrink žiniatinklį“) (**1 priedas**); Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“ (**2 priedas**); Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymo ištrauka (**3 priedas**); darbo autorės parengta Lietuvos Respublikos, Rusijos Federacijos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamųjų įstatymų nuostatų lyginamoji lentelė (**4 priedas**). Darbo apimtis be priedų – 70 puslapių.

²³ Ten pat, p. 370–373.

²⁴ Tidikis R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2003. P. 387–388.

I. TERORO AKTO SAMPRATA, ISTORINĖ RAIDA IR KLASIFIKACIJA

1. 1. Teroro akto samprata

Bendras daugelio mokslinių darbų apie teroro aktus vardiklis – visuotinai nesutariama dėl vieningos ir visapusiškai priimtinos teroro aktų traktuotės. Viena iš tokių diskusijų išdavų – nėra griežtai apibrėžtų kriterijų, leidžiančių atskirti vartojamas *teroro*, *terorizmo*, *teroro akto*, *terroristinio išpuolio* bei kitas su šiuo reiškiniu susijusias sąvokas. Tarptautinių žodžių žodyne aiškinama, kad žodis „teroras“, kilęs iš lotyniško termino *terror*, reiškiančio baimę ir siaubą, įvardija sistemingą priešininkų, paprastai politinių, bauginimą ir slopinimą smurto, prievartos priemonėmis²⁵. Taigi *teroras* siejamas su smurtiniu valdymo būdu, valstybės vykdomomis nusikalstamomis veikomis. Tuo tarpu *terorizmas* – pavojingas, pastovus, istoriškai kintantis, teroristiniais aktais pasireiškiantis socialinis reiškinys, nulemtas pasaulio visuomenėje vykstančių socialinių procesų ir reiškinių²⁶. A. Gutauskas, R. Kalesnykas ir D. Petrošius santykį tarp teroro ir terorizmo sąvokų apibrėžia taip: *teroras* apibūdinamas kaip smurto, prievartos naudojimas politinių priešų atžvilgiu siekiant juos įbauginti arba visiškai sunaikinti, o *terorizmas* – kaip teroro politika ir taktika bei teroro taikymas, kuriuo naudojasi kai kurios ekstremistų grupuotės, stengdamosi atkreipti valstybės ir visuomenės dėmesį į savo reikalavimus arba priversti valstybės vadovybę padaryti jiems nuolaidų²⁷. Taigi, *terorą* ir *terorizmą* galima atskirti pagal šių veikų subjektus: teroro atveju nusikalstamus veiksmus vykdo valstybė, tuo tarpu terorizmo atveju – valdžios įgaliojimų neturintys asmenys.

Plačiau aptartina terorizmo sampratos problematika. W. Laqueur teigimu, egzistuoja daugiau nei šimtas terorizmo reiškinio apibrėžimų²⁸. A. Gutausko, R. Kalesnyko ir D. Petrošiaus aiškinimu, terorizmo samprata – iš esmės subjektyvi kategorija, priklausanti nuo tam tikro asmens, visuomenės ar valstybės įsitikimų. Šalys teroro aktus nacionaliniuose teisės aktuose apibrėžia vadovaudamosi savo įsitikinimais, paremtais savo nacionaliniais interesais. Tarptautinės organizacijos, atstovaudamos savo šalims narėms, elgiasi lygiai taip pat atsižvelgdamos į jų interesus. Mokslininkų siekis apibrėžti terorizmą taip pat yra veikiamas jų

²⁵ Tarptautinių žodžių žodynas. Prieiga per internetą: <http://www.tzz.lt/t/teroras> [žiūrėta: 2013-05-13]

²⁶ Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006. P. 18.

²⁷ Gutauskas A., Kalesnykas R., Petrošius D. Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema. *Jurisprudencija*. 2004. T. (63)55. P. 26.

²⁸ Cit. Mahan S., Griset P. L. *Terrorism in perspective*. Second edition. Sage Publications: Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, 2007. P. 3

politinių pažiūrų. Be abejo, kalbant apie tokio masto reiškinių kaip terorizmas, visuotinio šalių konsensuso sąvokos atžvilgiu turbūt apskritai nebus pasiekta. Šiuo atveju garsioji G. Seymor frazė „vienam jis – teroristas, kitam – kovotojas už laisvę“ (angl. *One man's terrorist is another man's freedom fighter*)²⁹ tam tikra prasme yra teisinga – kaip bus nurodyta tolesniuose skyriuose, kiekvieną teroro aktą lydi tam tikri ideologiniai siekiai, motyvai, kurie puolančiajai pusei atrodo absoliučiai moralūs, pateisinami ir teisingi. Vieningos teroro akto sąvokos nebuvimas nėra tik teorinio, deklaratyvaus pobūdžio problema. Visuotinai priimtina terorizmo samprata praktikoje padėtų optimizuoti tarptautinių valstybių bendradarbiavimą kovojant su terorizmu, nepalikėtų vietos subjektyviam kiekvienos valstybės vertinimui, kas laikytina terorizmu, o kas – nusikaltimais kitoms vertybėms, be to, kyla rizika, kad valstybių kovos su šiuo reiškiniu priemonės gali peržengti teisėtumo ribas.³⁰

Dėl šių priežasčių toliau darbe pateikiama mokslininkų suformuluotų terorizmo definicijų apžvalga.

Terorizmo psichologijos specialistas R. A. Hudsonas terorizmą apibūdina kaip netikėtą aukoms, priešingą baudžiamiesiems įstatymams, smurtinę *veiką*, kuria siekiama padaryti psichologinį poveikį adresatui, atkreipti visuomenės dėmesį į tam tikras problemas, reikalavimus, ir pasiekti grupuotės tikslus³¹. B. Hoffmanas terorizmą apibrėždamas kaip smurto pasitelkimą sąmoningam visuotinės baimės kūrimui ar grasinimui, siekiant politinių permainų, prieina prie išvados, kad terorizmas yra politinis reiškinys, kurio dominantė – galios aspektas, t. y. Galios siekimas, galios įgijimas ir jos naudojimas siekiant politinių pokyčių³². Šio darbo autorės manymu, toks apibrėžimas, susikoncentruojant tik ties politiniais tikslais, yra per siauras, nes, kaip bus aptariama tolesniuose skyriuose, terorizmas apima ne vien politinius, bet ir kitokius siekius – sakykime, kaip tada vertinti įvairius religinius išpuolius.

J. Stern nuomone, terorizmas – tai smurtas arba grasinimas smurtu, nukreiptas prieš civilius, siekiant keršto, įbauginimo tikslų, arba kitaip įtakoti auditoriją.³³

W. Laqueur teigimu, išsamios ir visa apimančios terorizmo sąvokos nėra, ir tikriausiai niekuomet nebus – neįmanoma numatyti visų atvejų, kuomet tam tikri nusikalstami veiksmai bus priskirti terorizmo kategorijai. Vis dėlto mokslininkas formuluoja tokį terorizmo

²⁹ Henley J. *The UK riots and language: 'rioter', 'protester' or 'scum'?* Prieiga per internetą: <http://www.theguardian.com/uk/2011/aug/10/uk-riots-language> [žiūrėta: 2014-02-15]

³⁰Gutauskas A., Kalesnykas R., Petrošius D. Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema. *Jurisprudencija*. 2004. T. (63) 55. P. 26.

³¹Cit. Gutauskas A., Kalesnykas R., Petrošius D. Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema. *Jurisprudencija*. 2004. T. (63)55. P. 26.

³²Cit. Mahan S., Griset P. L. *Terrorism in perspective*. Second edition. Sage Publications: Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, 2007. P. 4

³³Ten pat.

apibrėžimą: tai užslėpto smurto naudojimas grupės politiniams tikslams pasiekti.³⁴ Pateikta sąvoka kritikuotina dėl šių priežasčių:

- 1) nepagrįstai akcentuojamas slapto smurto naudojimas, nes daugeliu teroristinių išpuolių atvejų smurtas naudojamas atvirai, net demonstratyviai, tokiu būdu sukeliant visuomenėje dar didesnę baimę ir atkreipiant valdžios institucijų dėmesį;
- 2) ne visuomet terorizmo subjektu yra asmenų grupė – teroristinių išpuolių gali vykdyti ir vienas asmuo (to pavyzdys – 2011 m. A. Breiviko išpuolis Norvegijoje);
- 3) kaip jau buvo minėta, terorizmą siejant vien su politinių tikslų siekimu, sąvoka tampa pernelyg siaura ir į ją nepatenka kitais motyvais rengiami teroro aktai.

Lietuvos baudžiamosios teisės specialistai A. Gutauskas, R. Kalesnykas ir D. Petrošius terorizmo sąvoką apibūdina taip: terorizmas galėtų būti apibrėžiamas kaip keliamų grėsmių ar pavojaus ir dalies karinių veiksmų sintezė turint tikslą – spręsti konkrečius politinio arba nacionalinio pobūdžio klausimus naudojant prievartą arba teroro aktus prieš valstybę, jos oficialias institucijas bei piliečius.³⁵

Iš pateiktų apibrėžimų matyti, jog dauguma sąvokų akcentuoja smurto panaudojimą arba grasinimą smurtu, motyvus, terorizmo subjektus bei kėsinimąsi į vertybes. A. P. Schmidt ir A. Jongman, išnagrinėję 109 mokslininkų pateiktus terorizmo apibrėžimus, išskyrė dažniausiai sampratose pasitaikančius elementus:

- 1) jėga, smurtas (pasitaiko 83,5 % definicijų);
- 2) politika (65 %);
- 3) baimė, teroro akcentavimas (51 %);
- 4) grasinimas (47 %);
- 5) psichologinis efektas ir numatomos reakcijos (41 %);
- 6) neatitikimas tarp taikinių ir aukų (37,5 %);
- 7) tyčiniai, planuoti, sistemingi, organizuoti veiksmai (32 %);
- 8) kovos metodai, strategija, taktika (30,5 %).³⁶

Kaip matyti iš aukščiau cituotų minčių, kiekvienas autorius terorizmo sąvoką traktuoja savaip. Toks skirtingas traktavimas susijęs su tuo, jog terorizmo pobūdis bei motyvai gali būti labai įvairūs. Tačiau visi autoriai sutinka su vienu: terorizmas – tai prievarta; visuomenės

³⁴ Cit. Mahan S., Griset P. L. *Terrorism in perspective*. Second edition. Sage Publications: Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, 2007. P. 4

³⁵ Gutauskas A., Kalesnykas R., Petrošius D. *Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema*. Jurisprudencija. 2004, T.63 (55)

³⁶ Cit. Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006. P. 19.

atstovų bauginimas; žiaurus elgesys, siekiant sukelti paniką, sugriauti visuomeninę ar net valstybinę santvarką; priešininko vertimas priimti reikalaujamą sprendimą ir t. t.

Mokslinėje literatūroje dažnai pasitaiko ir terorizmo bei teroro akto sąvokų sutapatinimas. Nėra suformuluota aiškių kriterijų, padedančių atskirti terorizmą nuo teroro akto. Vis dėlto A. Paukštė tokiam operavimui sąvokomis prieštarauja, argumentuodamas, jog terorizmas – yra socialinis reiškinys, kurio matomiausia išraiška – teroro aktai. Teroristiniai aktai dažniausiai padaromi nepriklausomai vieni nuo kitų, o terorizmas – yra pastovus ir istoriškai kintantis reiškinys. Teroristinis aktas yra individualus, nepakartojamas ir neatskiriamas nuo konkrečių asmenų – teroristų bei jų aukų. Tuo tarpu terorizmas yra nesuasmenintas socialinis reiškinys, kuris paklūsta socialiniams dėsningumams.³⁷

Teroro aktas – siauresnė sąvoka nei terorizmas, jis – sudedamoji terorizmo dalis. A. Gutauskas, R. Kalesnykas ir D. Petrošius pastarąją nuostatą aiškina taip:

1. *Terorizmą*, kaip socialinį reiškinį, apibūdina tai, kad jis nukreiptas prieš valstybės ir visuomenės, o ne individualius interesus, kad jis yra viešo pobūdžio, kad siekdami savo tikslų teroristai savo veikas nukreipia prieš nekaltus bendruomenės narius, tuo tarpu *teroro aktais* siekiama kelti visuomenėje baimės ir nesaugumo jausmą.
2. 1977 m. sausio 27 d. Europos konvencijoje dėl kovos su terorizmu yra išvardytas daug platesnis nusikalstamų veikų sąrašas nei teroro akto normoje. Terorizmui priskiriamos nusikalstamos veikos, susijusios su oro piratavimu, kėsinimusi į tarptautiniu mastu ginamų asmenų, įskaitant diplomatus, gyvybę, fizinę neliečiamybę arba laisvę; nusikalstamos veikos civilinės aviacijos saugumo atžvilgiu, nusikalstamos veikos, apimančios vaikų grobimą, įkaitų paėmimą ir neteisėtą laisvės apribojimą; nusikalstamos veikos, kurių metu naudojamos minos, granatos, raketos, automatiniai šaunamieji ginklai ir sprogstamieji paketai, jei jų naudojimas kelia žmonėms pavojų. Teroro aktas, kaip pati nusikalstama veika, įtvirtinama nacionaliniuose baudžiamuosiuose įstatymuose ir numato mažiau pavojingas veikas nei terorizmas.³⁸

Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, jog terorizmo tiesioginė išraiška – teroro aktas. Kaip jau buvo minėta įvadinėje šio darbo dalyje, daugelyje pasaulio valstybių teisinių sistemų bei visuomenėse terorizmas ir teroro aktas yra tapatinami kaip vienas reiškinys, aiškinant, kad terorizmas neįmanomas be teroro akto ir atvirkščiai. Nors teisinės doktrinos atstovai terorizmo sąvoką laiko platesne nei teroro akto sąvoka, šiame darbe terorizmas, kaip reiškinys bei teroro

³⁷Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006. P. 18.

³⁸Gutauskas A., Kalesnykas R., Petrošius D. Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema. *Jurisprudencija*. 2004. T. (63)55. P. 26.

aktas, kaip tiesioginė terorizmo išraiška, bus nagrinėjami paraleliai: neįmanoma atskleisti teroro akto subtilybių, neapžvelgus terorizmo sąvokų esmės, o pats teroro akto suvokimas tampa aiškesnis, kai aptariama terorizmo, kaip reiškinio, esmė.

1. 2. Teroro akto istorinės ištakos

Europolo parengtoje 2011 m. ES terorizmo situacijos ir tendencijų ataskaitoje (TE-SAT) akcentuojama, kad terorizmas savo metodais ir veiksmais darosi vis įvairesnis, kad dauguma teroro aktų susiję su smurtaujančių islamistų, separatistų, nacionalistų ir anarchistų veikla³⁹.

Teroro aktus suvokiant kaip tiesioginę terorizmo, kaip socialinio reiškinio išraišką, tikslinga apžvelgti šio reiškinio istorines ištakas. S. Mahan ir P. L. Griset terorizmo istoriją prilygina žmonių civilizacijos istorijai⁴⁰. Terorizmo reiškinys buvo žinomas jau I a. (46 m. po Kr.), kai žydų sekta, vadinama Zealotais (taip pat žinoma kaip Sicarii), vykdė teroristinius išpuolius prieš romėnų valdžią Judėjoje (dabartinė Izraelio sritis)⁴¹. Nors Zealotų taktiniai veiksmai labiau primena partizaninį karą su okupacine valdžia, o ne teroristinius išpuolius, jų kovos būdai (žmonių žudymas masinių susibūrimų vietose naudojant durklus) kėlė visuotinį nerimą ir baimę, kas atitinka pirminę lotyniško termino *terror* (*lot.* Baimė, išgąstis) reikšmę.

Islamo kultūra taip pat turi istorinių teroristinių grupuočių pavyzdžių. Viena žymiausių – hašišinai (taip pat žinomi ir asasinų pavadinimu), XI a., netekę valdžios Kaire, įsikūrė šiandieninėse Irano, Irako, Sirijos ir Libano teritorijose, kuriose rengė teroro aktus – savižudžių žmogžudžių išpuolius prieš Egipto valdžioje buvusius Sunni⁴².

Nepaisant pavienių istorijos pavyzdžių, *terorizmas*, kaip teisinis ir politinis terminas, pradėtas vartoti palyginus neseniai. Teroro sąvoka pirmą kartą pavartota apibūdinti jakobinų diktatūrą post-revoliucinėje Prancūzijoje – teroru pradėtas vadinti prievarta paremtas valdymas⁴³.

³⁹ http://www.europol.europa.eu/publications/EU_Terrorism_Situation_and_Trend_Report_TE-SAT/TE-SAT2011.pdf

⁴⁰ Mahan S., Griset P. L. *Terrorism in perspective*. Second edition. Sage Publications: Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, 2007. P. 35.

⁴¹ Zalman A. Sicarii: First Century Terrorists. Prieiga per internetą: <http://terrorism.about.com/od/groupsleader1/p/Sicarii.htm> [žiūrėta: 2013-05-13].

⁴² Ten pat.

⁴³ Cit. pgl. Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006. P. 16.

XI–XIII a. Romoje vykdyti kovotojų prieš monarchiją, t. y. Karališkąją dinastiją, išpuoliai. Šis reiškinys netgi vadintas specifiniu terminu – monarchomachija (*rus.* Монархомачии). Tada buvo nužudyti Vilhelmas Oranskis, Henrichas III ir Henrichas IV⁴⁴.

Terorizmo istorikai išskiria taip vadinamą „Parako suokalbį“ (*rus.* Пороховой заговор), kurį 1605 m. įvykdė Gajus Foksas – Anglijos armijos kapitonas. Jo metu buvo nužudytas karalius Jakobas I⁴⁵.

XIX a. Pabaigoje Europoje ir JAV suklestėjo *anarchistinis terorizmas*: 1891 m. nužudytas 20-asis JAV prezidentas Dž. Garfildas (J. A. Garfield), 1894 m. – 5-asis Prancūzijos Respublikos prezidentas S. Karnot (M. F. S. Carnot), 1901 m. – 25-asis JAV prezidentas V. Makinlis (W. McKinley). Tuo pat metu vyko ir ne tokie garsūs teroristiniai išpuoliai, nukreipti į nekaltus žmones – bombų sprogdinimas teatruose ir restoranuose, stambių ir vidutinių valdininkų nužudymai ir t. t. Anarchistinis terorizmas susilpnėjo 1910–1920 m.⁴⁶

Terorizmo ir teroro aktų būta ir XIX a. Pabaigos Rusijos imperijoje – 1879 m. lapkričio mėn. Įvykdyti du nesėkmingi pasikėsinimai susprogdinti geležinkelį, siekiant nužudyti carą Aleksandrą II; 1880 m. vasario 5 d. per pasikėsinimą į Aleksandrą II Žiemos rūmuose sprogimas nusinešė 10 žmonių gyvybes; tautininkų vykdyto terorizmo apogėjus – 1881 m. kovo 1 d. įvykdytas sprogdinimas, per kurį buvo sužeista daugybė nekaltų žmonių ir nužudytas Aleksandras II.⁴⁷

Terorizmas XIX a. Tapo svarbiu politinio gyvenimo faktoriumi. XIX ir XX amžių sandūra charakterizuojama kaip terorizmo augimo ir jo kokybinio pasikeitimo laikotarpis. Šiuo metu atsirado tarptautiniai teroristų ryšiai ir teroro aktai ėmė peržengti vienos valstybės teritorijos ribas – atsiranda *tarptautinio terorizmo užuomazgos*⁴⁸.

Kukluksklanas (*angl.* Ku Klux Klan) – viena iš pačių žinomiausių teroristinių grupuočių, veikusi XIX a. Pab.–XX a. Pr. Pietinėse JAV valstijose, praėjus 3 metams nuo vergijos juodaodžiams panaikinimo. Labai greitai Kukluksklanas tapo ultra dešiniųjų radikalių pažiūrų rasistinė organizacija, kurios ideologija ir politika sukurta vadovaujantis šovinizmo, rasizmo, religinės nepakantos ir sadizmo principais⁴⁹.

⁴⁴ Вишняков Я. Д., Бондаренко Г. А., Васин С. Г., Грацианкий Е. В. *Основы противодействия терроризму*. Москва: АСАДЕМА, 2006. Р. 10–11.

⁴⁵ Ten pat, p. 11.

⁴⁶ Ten pat, p. 10–11.

⁴⁷ Емельянов В. П. *Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование*. СПб. 2002. Р. 57.

⁴⁸ Вишняков Я. Д., Бондаренко Г. А., Васин С. Г., Грацианкий Е. В. *Основы противодействия терроризму*. Москва: АСАДЕМА, 2006. Р. 11.

⁴⁹ Вишняков Я. Д., Бондаренко Г. А., Васин С. Г., Грацианкий Е. В. *Основы противодействия терроризму*. Москва: АСАДЕМА, 2006. Р. 11.

Antrasis Pasaulinis karas – dar vienas etapas terorizmo istorijoje. Jei iki 1939 m. pagrindiniais terorizmo objektais buvo valdžios atstovai, karo belaisviai, priešingų politinių pažiūrų atstovai ir kovotojai prieš režimą, tai 1945 m. terorizmas tapo pasaulinio lygio susidorojimo, visuomenės bauginimo priemone. Hitlerizmas, atominių bombų išmetimas Hirosimoje ir Nagasakyje kardinaliai pakeitė požiūrį į žmogaus gyvybę ir jos kainą globaliu mastu.⁵⁰

Europoje po Antrojo Pasaulinio karo veikė keletas separatistinių judėjimų. Žinomiausios iš jų – Airijos Respublikinė armija (angl. *Irish Republican Army; IRA*) ir ETA (*Euskadi ta Ascatasuna* – Baskų šalis ir jos laisvė). IRA – ginkluota grupuotė, kovojanti už Šiaurės Airijos atsiskyrimą nuo Didžiosios Britanijos ir susijungimą su likusia salos dalimi⁵¹. ETA susikūrė 1959 m. ir iš baskų kultūrinės organizacijos greitai virto sukarinta struktūra, siekiančia baskų tautos nepriklausomybės teroro keliu⁵².

Panašių tikslų siekė ir Palestinos kovotojai. 1964 m. įkurta Palestinos išlaisvinimo organizacija (PIO) – politinė karinė organizacija, atstovaujanti palestiniečiams, turinti JR stebėtojos statusą. Formaliai PIO ir Palestinos valdžia atsisakė teroristinių metodų, kaip priemonių kovojant dėl suverenos valstybės ir jos teritorijos. Vis dėlto po šia priedanga veikė tokios teroristinės organizacijos kaip Hamas, Islamo džihadas ir pan. Palestiniečių terorizmo ypatumai – neplanuoti teroro aktai, teroristų – mirtininkų planuoti išpuoliai⁵³.

1990 m. terorizmo banga kilo Alžyre. 1992 m. valdantysis režimas anuliavo rinkimų, kuriuos laimėjo Islamo išgelbėjimo fronto (FIS), rezultatus. Tai suaktyvino teroristinius išpuolius, į kuriuos valdžia atsakė žiauriomis represijomis – visoje šalyje prasidėjo pilietinis karas.⁵⁴

1988 m. įkurta bene žinomiausia šių dienų teroristinė organizacija Al-Qaeda, vykdanči teroristines operacijas visame pasaulyje. Pirminis Al-Qaedos tikslas buvo kova su sovietų armija Afganistane. Po sovietų armijos išvedimo, Al-Qaeda savo veiksmus nukreipė prieš JAV, Vakarų pasaulį ir jos sąjungininkus arabų šalyse. Naujojo tūkstantmečio pradžioje visą pasaulį sukrėtė rugsėjo 11-osios įvykiai Niujorke ir Vašingtone, kuomet devyniolika teroristų, susijusių su Al-Qaeda, užgrobė keturis komercinius keleivinius lėktuvus, iš kurių du buvo nukreipti į

⁵⁰ Ten pat, p. 12–13.

⁵¹ Zalman A. Guide to the Irish Republican Army. Prieiga per internetą: <http://terrorism.about.com/od/groupsleader1/p/IRA.htm> [žiūrėta: 2014-02-15]

⁵² Tremlett G. A brief history of ETA. Prieiga per internetą: <http://www.theguardian.com/world/2010/sep/05/eta-history-in-dates> [žiūrėta: 2014-02-15]

⁵³ Вишняков Я. Д., Бондаренко Г. А., Васин С. Г., Грацианкий Е. В. *Основы противодействия терроризму*. Москва: АСАДЕМА, 2006. P. 16–17.

⁵⁴ Ten pat, p. 19.

Pasaulio prekybos centrą Niujorke, vienas – Pentagoną Vašingtone, o ketvirtasis nukrito keleiviams bandant pasipriešinti teroristų atakai. Manoma, jog ketvirtasis lėktuvas turėjo rėžtis į Baltuosius Rūmus. Atsakomybę už šiuos išpuolius, nusinešusius beveik trijų tūkstančių žmonių gyvybes, prisiėmė Osamos bin Laden vadovaujama Al-Qaeda⁵⁵.

Pateikta chronologinė terorizmo apžvalga parodo, kad, nepaisant tarptautinės bendrijos ir atskirų valstybių skiriamo dėmesio šiam reiškiniui, terorizmo mastai auga. Kaip teigiama Europos Komisijos komunikate Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Europos terorizmo finansavimo sekimo sistemos (TFSS), „remiantis naujausia Europolo 2012 m. terorizmo padėties ir tendencijų Europos Sąjungoje (TE-SAT) ataskaita, valstybėms narėms ir toliau kyla didelė terorizmo grėsmė: ar tai būtų religinių motyvų ar islamo įkvėptas terorizmas, etnis-nacionalistinis ir separatistinis, kairysis ar dešinysis arba anarchistų terorizmas“⁵⁶. Modernėjant pasauliui, modernėja ir terorizmas, keičiasi teroro aktų, kaip veikos, padarymo būdai, naudojamos priemonės, teroristų motyvai, didėja teroro aktų mastas. Todėl yra tikslinga išnagrinėti pagrindines terorizmo kryptis, atkreipiant dėmesį ir į naujausias šio reiškinio rūšis.

1. 3. Teroro akto klasifikacijos

Kaip jau buvo aiškinta įvadinėje darbo dalyje, daugelyje pasaulio valstybių teisinių sistemų bei visuomenių sąvokos *terorizmas* ir *teroro aktas* yra vartojamos sinonimiškai, nes terorizmas neįmanomas be teroro akto ir atvirkščiai. Šiame darbe vartojama sąvoka, numatyta Lietuvos baudžiamajame įstatyme, t. y. *Teroro aktas*, tačiau šiame skyriuje sąvokos *terorizmas* ir *teroro aktas* bus aiškinamos taip, kaip teikiama pirminiame, t. y. cituojamame, šaltinyje.

Klasifikuoti teroro aktus pradėta jau 1970 m., tačiau iki šiol nėra vieningos ir visuotinai priimtinos teroro aktų klasifikacijos. Teroro aktai gali būti klasifikuojami pagal teroristų veiksmų motyvus, teroristinių išpuolių objektus, naudojamus ginklus, taktinius veiksmus ir pan.

Pagal F. Gross⁵⁷ teroro aktai skirstytini į penkias grupes:

1. **Masinis teroras** (*mass terror*) – valstybės vykdomas teroras, nesvarbu, ar prieš visus valstybės gyventojus, ar tik prieš tam tikrą jų grupę.

⁵⁵Grunwald M. Terorists Hijack 4 Airliners, Destroy World Trade Center, Hit Pentagon; Hundreds Dead. *Remembering September 11*. Washingtonpost.Newsweek Interactive. 2001.

⁵⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SWD:2013:0489:FIN:LT:PDF>.

⁵⁷ Cit. Ronczkowski M. R. *Terrorism and Organized Hate Crime*. Second edition. CRC Press: London, New York, 2007. P. 21.

2. „**Dinastiniai**“ teroro aktai (*dynastic assassination*) – tai išpuoliai prieš valstybės vadovus ar kitus valdžios galią turinčius asmenis.
3. **Atsitiktiniai teroro aktai** (*random terror*) – atvejai, kuomet padedami sprogmenys tokiose vietose, kur gali nukentėti bet kuris asmuo, t. y. Teroristai šiuo atveju nesirenka aukų (pvz., sprogmenys paliekami pašte, kavinėje, traukinių stotyse ir pan.).
4. **Lokalizuoti teroro aktai** (*focused random terror*) – veikimo būdas toks pat, kaip ir atsitiktiniuose išpuoliuose, tik šiuo atveju sprogstamosios medžiagos paliekamos tokioje vietoje, kurioje gali nukentėti tam tikra grupė / kategorija žmonių (pvz., policijos komisariatas, karinių pajėgų būstinė ir pan.).
5. **Taktinis teroras** (*tactical terror*) – nukreiptas griežtai prieš valdžios struktūras, dažniausiai teroro aktai – revoliucinio pobūdžio.

Dėl žemiau išvardytų priežasčių, galima būtų teigti, kad ši klasifikacija, paremta teroro aktų diferenciacija pagal pasikėsavimo objektą, nėra tiksli:

- Kaip jau buvo minėta anksčiau, teroro aktai neapima valstybės vykdomos teroro politikos. Aptariamoje klasifikacijoje neatskiriamas valstybinis teroras nuo kitų asmenų teroro aktų.
- Manytina, dinastinių teroro aktų išskyrimas yra pernelyg smulkmeniškasis – objektyvesnis būtų teroro aktų prieš valdžios institucijas (į šią sąvoką patektų ne tik valstybės vadovai bei kiti aukšti pareigūnai, bet ir pati institucija, kaip visuma, pvz., parlamentas).
- Klasifikacijoje apsiribojama tik sprogstamųjų medžiagų padėjimu kaip teroro akto veikimo būdu. Į klasifikaciją nepatenka kiti taktiniai veikimo būdai, pvz., apšaudymas, įkaitų grobimas, nuodingųjų medžiagų skleidimas ir pan.

Kita klasifikacija⁵⁸ paremta teroro akto motyvacija bei pasireiškimo būdu:

1. **Politiniai teroro aktai** – veiksmai, pasireiškiantys smurto naudojimu ar grasinimais panaudoti smurtą, siekiant politinių pokyčių.
2. **Ekologiniai teroro aktai** – veiksmai, kuriais siekiama sulėtinti, pristabdyti ar panaikinti valstybės natūralių išteklių eikvojimą.

⁵⁸Ronczkowski M. R. *Terrorism and Organized Hate Crime*. Second edition. CRC Press: London, New York, 2007. P. 23.

3. **Agrikultūrinis terorizmas** – veiksmai, kurių metu naudojamos įvairios cheminės ar toksinės medžiagos paskleidžiant jas tam tikrame žemės ūkyje, siekiant apnuodyti žemės ūkio produkciją.
4. **Narkotikų terorizmas** – taip vadinamas dėl to, kad teroro aktai vykdomi siekiant nukreipti visuomenės ir valdžios institucijų dėmesį nuo nelegalaus narkotikų verslo. Tokie teroro aktai finansuojami iš narkotikų verslo gautų pajamų.
5. **Biologinis terorizmas** – teroro aktai vykdomi panaudojant biologinį ar cheminį ginklą.
6. **Kiberterorizmas** – jam priskiriamos neteisėtos atakos ir dažniausiai prieš kompiuterius, jų tinklus ir informacijos masyvus, naudojantis kurių rezultatais bandoma daryti spaudimą vyriausybėms ar jos piliečiams, siekiant sau naudingų politinių ar socialinių tikslų įgyvendinimo.

Ši klasifikacija taip pat abejotina todėl, kad iš esmės nėra bendro vardiklio, jungiančio išskirtas teroro aktų formas, tipologija pateikta padrikai. Kai kurios teroro aktų formos pernelyg smulkmeniškos, detalizuotos, pvz., *agrikultūriniai teroro aktai arba narkotikų terorizmas*.

JAV Federalinis tyrimų biuras (FTB; angl. *Federal Bureau of Investigation, FBI*) teroro aktus grupuoja pagal juos vykdančių asmenų politines pažiūras bei ideologiją:

1. ***Kairysis sparnas***. Esminis bruožas – socialistinės doktrinos propagavimas ir kova prieš kapitalizmą.
2. ***Dešinysis sparnas***. Šios grupės teroristų ideologijos esmė – baltųjų rasės viršenybė, jos išsaugojimas, kitų rasių, tautų, religijų, etninių ir kitų socialinių grupių atstovų diskriminacija.
3. ***Teroristinės grupuotės, turinčios „specialių“ interesų***. Tai *ad hoc* grupuotės, nesiekiančios plataus spektro politinių pokyčių, savo veikla norinčios išspręsti tik tam tikrus specifinius klausimus (pvz., abortų draudimą, ginklų legalizaciją ir pan.).

Panašią tipologiją pateikia ir lietuvių mokslininkas A. Paukštė⁵⁹, išskirdamas keturias, jo teigimu, pagrindines terorizmo rūšis:

1. ***Kairysis terorizmas***, kurio tikslai – komunizmo idėjų propagavimas ir siekis sukelti pasaulinę revoliuciją.
2. ***Dešinysis terorizmas***. Tikslai – baltųjų rasės dominavimo ir grynumo išsaugojimas bei kova prieš tam tikras asmenų grupes, kurios išsiskiria etniniais,

⁵⁹ Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006. P. 16.

religiniais požymiais ar politinėmis pažiūromis (afroamerikiečiai, musulmonai, komunistai, homoseksualai ir pan.).

3. **Nacionalistinis terorizmas.** Tikslai – nepriklausomybė, autonomija, tautinių mažumų teisių užtikrinimas arba atvirkščiai – vienos nacijos iškėlimas prieš kitą, kitos tautos išlaikymas okupacijoje, mažumų teisių ignoravimas ir pan.
4. **Religinis terorizmas.** Tikslai – jėga skleisti savo tikėjimą, taip pat naikinti netikinčiuosius arba tikinčiuosius į kitą Dievą.

Galima būtų teigti, kad A. Paukštės pateikta terorizmo tipologija apima tik vieną klasifikacijos kriterijų – ideologiją. Tad teiginys, kad šios terorizmo formos yra pagrindinės, diskutuotinas – darytina prielaida, kad tai priklauso nuo to, kokiame kontekste terorizmo reiškinyms nagrinėjamas.

Lakoniškas terorizmo rūšių skirstymas, aiškinant, kad esti keletas specifinių politinio ir ideologinio terorizmo formų, pastebimas V. V. Lunejev⁶⁰ teikiamoje klasifikacijoje:

1. **Revoliucinis** bei **kontrrevoliucinis** terorizmas, pasireiškiantis pilietinių karų ir revoliucijų metu.
2. **Valstybinis terorizmas**, pasireiškiantis politinių represijų metu.
3. **Tarptautinis terorizmas**, pasireiškiantis bet kuriuo valstybių egzistavimo metu.

Greta to V. V. Lunejev⁶¹ nurodo ir tokias teroristinės veiklos formas:

1. **Politiniais motyvais paremtas terorizmas**, įgyvendinamas žudant valstybinio lygmens bei kitus asmenis, sprogdinant bei padegant ar atliekant kitus veiksmus, kurie sukelia grėsmę žmonių gyvybei, sukelia didelę žalą bei kitas sunkias pasekmes, turint tikslą įbauginti valdžią.
2. **Baudžiamasis terorizmas**, įgyvendinamas organizuotų nusikaltėlių gaujų (nacionalinių arba tarptautinių), nukreiptas prieš valstybę ar jos atstovus, turint tikslą sutrukdyti iširti baudžiamąsias bylas, sutrikdyti baudžiamąją politiką bei likviduoti aktyvius teisėsaugos pareigūnus.
3. **Nacionalinis separatistinių judėjimų terorizmas**, kuriuo siekiama paralyžiuoti valdžios institucijas ir apriboti ekonomines bei politines galimybes.
4. **Oro terorizmas**, įgyvendinamas nuvarant orlaivius bei paimant įkaitus, reikalaujant piniginės išpirkos, ginklų, narkotikų bei galimybės išskristi į kitą valstybę. Tokie teroro

⁶⁰Cit. Салимов К. Н. *Современные проблемы терроризма*. Москва. 1999. Р. 26.

⁶¹Cit. Дикаев С. У. *Террор, терроризм и преступления террористического характера*. Санкт-Петербург, Юридический центр. 2006. Р. 55–56.

aktai vykdomi, turint skirtingus motyvus: siekiant gauti politinį prieglobstį kitose šalyse, siekiant išvengti baudžiamosios atsakomybės už padarytus nusikaltimus bei kt.

5. *Tarptautinis terorizmas*, įgyvendinamas žudant užsienio valstybės valdžios atstovus, turint tikslą išprovokuoti karą ar sukelti tarptautinę sumaištį.

Nors ši terorizmo tipologija gana konkreti, visgi kitų klasifikacijų kontekste stokoja išsamumo. Taipogi neaišku, koku pagrindu skiriamas „oro terorizmas“: sutinkant, kad ši terorizmo rūšis, be abejo, yra itin pavojinga, negalima „nuvertinti“ teroro aktų, nukreiptų ir į kitas transporto rūšis – vandens transportą, automobilius, geležinkelio transportą ir pan.

Bene tiksliausiai teroro aktai suklasifikuoti rusų mokslininkų J. D. Višniakovo ir kt. Veikale „*Kovos su terorizmu pagrindai*“⁶². Pateikiama tipologija plati, apimanti kelis klasifikacijos kriterijus. Be to, autoriai neteikia pirmenybės kuriai nors iš pateiktų klasifikacijų, apibrėždami ją kaip pagrindinę – kaip jau buvo minėta, teiginys kaip „pagrindinės terorizmo rūšys“ iš esmės nėra pagrįstas, nes vienos ar kitos teroro aktų tipologijos priklauso nuo spęstinos problemos pasirinkimo (pvz., nagrinėjant teroristų asmenybės charakteristiką, tikslinga pasirinkti teroro aktų klasifikaciją pagal motyvus ar ideologiją). Taigi, autoriai nurodo, jog teroro aktus galima skirstyti į keletą grupių (1 lentelė).

1 lentelė

Teroro aktų klasifikacija⁶³

Klasifikacijos pagrindas	Teroro aktų forma	Apibūdinimas
1. Ideologija ir pasireiškimo sfera	<i>Politinis terorizmas</i>	Kovojama dėl valdžios, agresija nukreipiama į susidorojimą su politiniais varžovais, jų sunaikinimą ar įbauginimą.
	<i>Valstybinis terorizmas</i>	Remiasi agresyvia valstybės politika. Teroro aktų subjektas – valstybė, kuri siekdama numalšinti, sunaikinti, pavergti kovotojus su tironiška valstybės vykdoma politika, rengia teroristinius išpuolius.
	<i>Religinis terorizmas</i>	Pagrindinė teroristų misija – įtikinti kitos religijos atstovus ar priversti juos priimti teroristų tikėjimą, siekiant susilpninti ar sunaikinti kitas religijas.
	<i>Nacionalistinis</i>	Siekiama išstumti iš valstybės kitų tautų atstovus. Pasireiškia kitos tautos kultūros, turto, žemių naikinimu.

⁶²Вишняков Я. Д., Бондаренко Г. А., Васин С. Г., Грацианкий Е. В. *Основы противодействия терроризму*. Москва: АСАДЕМА, 2006.

⁶³ Parengta šio darbo autorės pagal: Вишняков Я. Д., Бондаренко Г. А., Васин С. Г., Грацианкий Е. В. *Основы противодействия терроризму*. Москва: АСАДЕМА, 2006. P. 29–32.

	Terorizmas iš savanaudiškų paskatų (rus. <i>Общественный корыстный терроризм</i>).	Siekiami įbauginti tuos, kurie kliudo nusikaltėliams gauti materialinių vertybių, komercinių priešininkų naikinimas.
	Kriminalinis	Teroristiniai aktai vykdomi vienos kriminalinės grupuotės prieš kitą.
2. Veikimo zona	Terorizmas valstybės viduje	Pasireiškia vienos valstybės teritorijos ribose, gali būti nukreiptas į asmenį, jų grupę ar būti masinio lygio, kuomet diversijos vykdomos visoje šalies teritorijoje.
	Tarptautinis terorizmas	Gali pasireikšti slapto pobūdžio karu tarp dviejų valstybių, vieno politinio judėjimo kova su kitu, išpuoliai tarp dviejų kultūrų ir pan. Esminis požymis – teroro aktai peržengia vienos valstybės teritoriją.
3. Veikimo būdas	Klasikinis terorizmas	Pasitelkiami „įprasti“ teroristinių išpuolių būdai – sprogdinimai, gaisro sukėlimai ir pan.
	Cheminis, biologinis terorizmas	Teroro aktai vykdomi panaudojant branduolinį, cheminį ar biologinį ginklą.
	Elektromagnetinis	Realizuojamas panaudojant įvairius įrenginius, spinduliuojančius galingas elektromagnetines bangas, paveikiant žmonių sveikatą, kitas technologines sistemas, infrastruktūrą ir pan.
	Kibernetinis	Realizuojamas panaudojant specialias programas – virusus, paveikiančius kompiuterių darbą ar naikinančius išstis kompiuterines sistemas.
	Informacinis	Vykdomas naudojant masines informavimo priemones (MIP) ir kitas informacijos sklaidos priemones, siekiant sukelti neigiamą padėtį visuomenėje ar atskirų jos grupių suskaidymą.
	Ekonominis terorizmas	Galimas tuomet, kai teroro aktais destabilizuojama šalies ekonomika, iškreipiama finansų sistema.
4. Pajėgos, dalyvaujantys asmenys	• <i>Individualus</i> • <i>Grupės</i> • <i>Masinis</i>	

Atkreiptinas dėmesys į šioje klasifikacijoje išskirtą *internetinio* teroro akto formą, nes 2007 m. gegužės 29 d. ES Taryba patvirtino išvadas (1 priedas) dėl bendradarbiavimo kovojant su internetu naudojimu teroristiniais tikslais („Patikrink žiniatinklį“). Šią iniciatyvą pradėjo įgyvendinti ES pirmininkaujanti Vokietija. ES Tarybai „Patikrink žiniatinklį“ iniciatyva aiškinta taip⁶⁴:

1. Interneto naudojimas yra labai svarbus teroristinėms organizacijoms. Teroristai naudoja

⁶⁴ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=LT&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%208457%202007%20REV%20> [žiūrėta: 2014-02-15]

internetą radikalizmui skatinti, galimiems teroristams verbuoti bei mokyti ir informacijai perduoti. Vadinamuosiuose terorizmo vadovuose pateikiami nurodymai, kaip gaminti ginklus, kaip vykdyti išpuolius, kaip imti įkaitus ir, be kita ko, kaip pasigaminti bombas. Atsižvelgiant į galimybę visame pasaulyje naudotis internetu, tai kelia ypatingą susirūpinimą.

2. Tik ryžtingi veiksmai, nukreipti prieš teroristinių struktūrų naudojimąsi internetu, gali padėti kovoti su šiais įvykiais. Tam tikras vaidmuo šiame procese tenka ES ir ji pripažino, kad būtina veikti. Strategijoje ir veiksmų plane dėl kovos su radikalizmo skatinimu ir verbavimu terorizmui (dok. 14781/1/05 ir 14782/05) ES ragina imtis priemonių, skirtų kovoti su interneto naudojimu teroristiniais tikslais. Ji taip pat pabrėžia, kad valstybių narių veiksmus turi papildyti veiksmai ES lygiu. 2006 m. birželio 15–16 d. išvadose (dok. 10633/06 CONCL 2) Europos Vadovų Taryba aiškiai prašo Tarybą ir Komisiją parengti kovos su netinkamu interneto naudojimo teroristiniais tikslais priemones, kartu laikantis pagrindinių teisių ir principų.
3. Valstybės narės ir Europolas jau aktyviai stebi ir vertina teroristų tinklavietes. Be to, komunikate „Teroristų verbavimas: smurtinį radikalėjimą skatinančių veiksmų nagrinėjimas“ Europos Komisija paskelbė apie savo ketinimą nagrinėti galimybes užkirsti kelią turinio, skirto asmenų radikalėjimo terorizmo tikslais skatinimui, naudojimui internete siekiant kovoti su smurtinio radikalėjimo veiksniais.

Kaip matyti, egzistuoja įvairiopa teroro aktų klasifikacija, nes kiekvienas autorius pasirenka jam artimiausią pagal mokslinių tyrimų objektą terorizmo reiškinio vertinimo pagrindą – pagal pasikėsینimo objektą, teroro akto motyvaciją ir pasireiškinimo būdą, pagal vykdančių asmenų politines pažiūras bei ideologiją ir kt.

Kadangi šios darbo dalies tikslas – išskyrus pagrindines teroro aktų kryptis ir formas, išryškinti pačią tiksliausią, išsamiausią, galima daryti prielaidą, kad šituos kriterijus labiausiai atitinka būtent J. D. Višniakovo ir kt. Terorizmo klasifikacija, teroro aktų formas išskirianti pagal tokius pagrindus: ideologiją ir pasireiškinimo sferą, veikimo zoną, veikimo būdą ir pajėgas, dalyvaujančius asmenis.

Galbūt pastaroji klasifikacija kritikuotina, kad yra per plati, smulkmeniška, tačiau kontraargumentuojant galima nurodyti, jog iš esmės ji įvardija ir apima įvairias terorizmo kryptis, įtraukiant šiuolaikines teroro aktų rūšis (pvz., kibernetinis, informacinis terorizmas). Terorizmo tipologija turi apimti šio pavojingo reiškinio visetą, ir, modernėjant pasauliui,

įtraukti naujausias terorizmo kryptis. Dėl šios priežasties jokia teroro aktų klasifikacija negali būti traktuojama kaip baigtinė.

Taigi teroro aktų klasifikacijos rodo, jog ši nusikalstama veika gali pasireikšti daugybe formų, naudojant skirtingus metodus bei siekiant skirtingų tikslų. Jos atskleidžia teroro aktų įvairiapusiškumą, tuo paneigiant neretai pasitaikančią stereotipinę suvokimą, jog teroro aktai gali pasireikšti vien masiniais sprogdinimais ar padegimais. Be to, mokslinėje literatūroje dažnai išskiriama teroro klasifikacija pagal ideologinius tikslus leidžia identifikuoti subjektyviąją šio nusikaltimo pusę. Teroro aktų klasifikacijų pažinimas nėra vien deklaratyvaus pobūdžio mokslinė problema. Jų išskyrimas taip pat reikalingas valstybei parenkant ir taikant prevencines kovas su šiuo reiškiniu priemonės.

1. 4. Teroro akto įtvirtinimas tarptautiniuose ir Europos Sąjungos teisės aktuose

1930 m. pirmą kartą pateikta terorizmo sąvoka – III Konferencijoje dėl baudžiamosios teisės unifikavimo priimtoje rezoliucijoje terorizmo veika apibrėžiama taip: *„Sąmoningas priemonių, galinčių sukelti pavojų, naudojimas bus laikomas terorizmu tuomet, kai kaltinamasis atliks veiką, keliančią grėsmę gyvybei, žmogaus sveikatai, arba veiką, keliančią grėsmę vertybėms, būtent:*

1. Sąmoningas padegimas, sprogdinimas, užliejimas vandeniu, pavojingų cheminių dujų paleidimas, signalų, žibintų sugadinimas ar sunaikinimas, daiktų, būtinų gaisro gesinimui ar kitiems gelbėjimo darbams, sunaikinimas.
2. Savarankiškas įprastos transporto priemonių eigos sutrikdymas, geležinkelio bėgių ardymas, telegrafo, telefono, pašto ryšio gadinimas ar naikinimas.
3. Geriamojo vandens ar būtinausių maisto produktų apnuodijimas, sukeliantis infekcines ligas, epidemijas, epizootijas; taip pat augalų, itin reikšmingų žemdirbystei, nuodijimas, naikinimas“.⁶⁵

1937 m. Tautų Sąjunga priėmė dar dvi Konvencijas kovos su terorizmu srityje:

- *„Konvencija dėl terorizmo prevencijos ir nubaudo už jį“⁶⁶,*

⁶⁵ 1930 m. Hagos III Tarptautinė konferencija dėl baudžiamosios teisės unifikavimo. Prieiga per internetą: <http://legal.un.org/ilc/ilcintro.htm> [žiūrėta 2013-05-10].

⁶⁶ 1937 League of Nations Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism.

- „*Konvencija dėl tarptautinio baudžiamojo teismo sukūrimo*“⁶⁷, skirto bausti už pirmojoje Konvencijoje numatytus nusikaltimus.

Konvencijoje dėl terorizmo prevencijos ir nubaudo už ją buvo įtvirtinta teroro akto sąvoka – tai kriminalinis aktas, nukreiptas prieš valstybę ir juo siekiama ar numatoma paskleisti terorą tarp žmonių, jų grupių ar visuomenėje apskritai.

Konvencijos antrajame straipsnyje numatyta pareiga valstybėms nacionaliniuose baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinti atitinkamas veikas, už kurias atsakingus asmenis būtina persekioti ir nubausti, t. y. Už:

- a) tyčines veikas, nukreiptas prieš valstybių vadovų ar jų šeimos narių ar kitų vykdomosios valdžios funkcijų turinčių asmenų gyvybę, fizinę neliečiamybę, sveikatą ar laisvę;
- b) tyčines veikas, dėl kurių sunaikinama užsienio valstybės nuosavybė ar jai padaroma žala;
- c) tyčines veikas, keliančias grėsmę žmogaus gyvybei dėl bendro pavojaus sudarymo;
- d) pasikėsinimus padaryti bent vieną iš (a), (b) ar (c) punktuose išvardintų veikų;
- e) ginklų, amunicijos, sprogmenų ar kitų pavojingų medžiagų gaminimas, įgijimas, laikymas ar perdavimas, turint tikslą padaryti bent vieną iš (a), (b), (c) ar (d) išvardintų veikų bet kurioje valstybėje.⁶⁸

Svarbiausios šiuo metu egzistuojančios tarptautinės konvencijos, skirtos kovai su terorizmu yra šios:

1. **1963 m. Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų veiksmų padarytų orlaiviuose**⁶⁹. Ji taikoma veikoms, keliančioms grėsmę skrydžių saugumui.
2. **1970 m. Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivių pagrobimu**⁷⁰ nustato, kad neteisėtas pagrobimas arba mėginimas neteisėtai pagrobti orlaivį bus tada, jeigu skrydžio metu yra panaudojama jėga, grasinimas ar bet kokia kita prievartos forma.
3. **1971 m. Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą**⁷¹. Ši Konvencija nustato, kad tas, kas neteisėtai panaudojo ar ketino panaudoti smurtą prieš bet kurį orlaivyje esantį asmenį ir taip sukėlė grėsmę orlaivio saugumui, arba orlaivyje

⁶⁷ 1937 League of Nations Convention for the Creation of an International Criminal Court.

⁶⁸ Nesi G. *International Cooperation in Counter-terrorism: The United Nations in the Fight Against Terrorism*. Ashgate Publishing Ltd. 2006. P. 3–4.

⁶⁹ LR Konvencija ratifikuota nuo 1995-12-14 iki 1997-02-19. Konvencija įsigaliojo 1997-02-19. Valstybės žinios. 1997, Nr. 19-416.

⁷⁰ LR Konvencija ratifikuota nuo 1995-12-14. Konvencija įsigaliojo 1997-01-03. Valstybės žinios. 1997, Nr. 19-417.

⁷¹ LR Konvencija ratifikuota nuo 1995-12-14. Konvencija įsigaliojo 1997-01-03. Valstybės žinios. 1997, Nr. 19-418.

padėjo ar ketino padėti sprogmenis, arba padėjo asmeniui padaryti minėtas veikas, padarė nusikaltimą šios Konvencijos prasme.

4. **1973 m. Konvencijoje dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos**⁷² numatyta, kad tarptautinių mastu saugomas asmuo – tai valstybės vadovas, užsienio reikalų ministras, oficialus valstybės ar tarptautinės organizacijos atstovas, kuriam yra taikoma speciali apsauga užsienio valstybėje, taip pat tokio asmens šeimos nariai.
5. **1979 m. Konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu**⁷³ nustato, kad įkaito ėmimas – tai kito asmens pagrobimas ar sulaikymas ir grasinimas tą asmenį nužudyti, sužaloti ar toliau laikyti, turint tikslą priversti trečiąją šalį – valstybę, tarptautinę tarpvyriausybę organizaciją, juridinį ar fizinį asmenį ar jų grupę, įvykdyti arba susilaikyti nuo bet kokio akto įvykdymo, kaip tiesioginės ar netiesioginės įkaito išlaisvinimo sąlygos.
6. **1980 m. Konvencija dėl branduolinių medžiagų fizinės saugos**⁷⁴ kriminalizuoja neteisėtą branduolinių medžiagų valdymą, naudojimą, disponavimą ar šių medžiagų vagystę taip pat grąsinimus panaudoti branduolines medžiagas.
7. **1991 m. Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais**⁷⁵. Joje numatyti mechanizmai skirti kontroliuoti ir riboti nepažymėtų ir neaptinkamų plastikinių sprogmenų naudojimą, t. y. Valstybės, Konvencijos dalyvės, privalo *inter alia* imtis būtinų ir efektyvių priemonių, kad būtų uždraustas nepažymėtų plastikinių sprogmenų gaminimas, jų gabenimas iš ar į valstybės teritoriją, taip pat valstybės privalo griežtai kontroliuoti tokių sprogmenų įgijimą ir bet kokią perdavimą įvykdytą prieš įsigaliojant šiai Konvencijai.
8. **1997 m. Konvencija dėl kovos su teroristiniais sprogdinimais**⁷⁶ nustato universalią jurisdikciją neteisėtam tyčiniam sprogmenų ar kitų mirtį nešančių įrankių panaudojimui viešose vietose, turint tikslą nužudyti, sukelti sunkų sveikatos sutrikdymą arba turint tikslą sunaikinti viešąją vietą.

⁷² LR Konvencija ratifikuota nuo 2002-09-19. Konvencija įsigaliojo 2002-11-22. Valstybės žinios. 2002, Nr. 97-4257.

⁷³ LR Konvenciją ratifikavo nuo 2000-11-21. Konvencija įsigaliojo 2001-03-04. Valstybės žinios. 2000, Nr. 108-3430.

⁷⁴ Prisijungimo dokumentai deponuoti nuo 1993-12-17. Konvencija įsigaliojo 1994-01-06. Valstybės žinios. 2003, Nr. 36-1552.

⁷⁵ LR ratifikuota nuo 1995-12-14. Įsigaliojo 1998-06-21. Valstybės žinios. 1997, Nr. 19-420.

⁷⁶ 1997 International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings. Skelbta: 2004-03-07, Valstybės žinios, 2004, Nr. 36 -1184

9. **1999 m. Konvencijoje dėl kovos su terorizmo finansavimu**⁷⁷ bandyta pateikti terorizmo apibrėžimą. Vadovaujantis šia Konvencija terorizmas apima: a) veikas, paminėtas ankstesnėse tarptautinėse konvencijose; b) veikas, kuriomis siekiams civilių gyventojų arba bet kurių kitų asmenų, kurie aktyviai nedalyvauja karo veiksmuose ginkluoto susidūrimo metu, mirties arba padaryti jiems sunkius kūno sužalojimus, kai tokiomis veikomis dėl jų pobūdžio arba aplinkybių siekiama įbauginti gyventojus arba priversti vyriausybę arba tarptautinę organizaciją atlikti kokį nors veiksmą arba susilaikyti nuo jo.
10. **2005 m. Konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmais**⁷⁸ numato platų ratą saugomų objektų, kurie gali tapti potencialiais taikiniais, įskaitant atomines jėgaines ir reaktorius; apima grąsinimus ar bandymus pasikėsinti į Konvencijos saugomus objektus bei numato atsakomybę už bendrininkavimą; skatina valstybes bendradarbiauti užkertant kelią teroro aktams.

Kaip jau buvo minėta įvadinėje šio darbo dalyje, nepaisant Jungtinių Tautų pastangų parengti visapusiškai priimtina terorizmo apibrėžimą, konsensusas tarp pasaulio valstybių dar nėra pasiektas. Kiekviena konvencija iš esmės reguliuoja tam tikrą ratą nusikalstamų veikų, kurias galima sieti su teroro aktais (pvz., įkaitų ėmimas), arba reglamentuojanti atsakomybę už tam tikrų ginklų panaudojimą (pvz., Konvencija dėl branduolinių medžiagų fizinės saugos) ir kt. Kiekviena konvencija buvo priimta siekiant konkrečių, tuo laikotarpiu aktualių tikslų, tuo tarpu universalios konvencijos parengimas vargu ar būtų naudingas – terorizmas yra dinaminis socialinis reiškinys, ir universali konvencija, aprėpianti visas galimas terorizmo išraiškas, būtų neįmanoma.

Regioniniu lygmeniu itin svarbūs Europos Sąjungos priimti teisės aktai terorizmo ir jo prevencijos srityje. 1977 m. buvo priimta **Europos Konvencija dėl kovos su terorizmu**⁷⁹. Konvencijos preambulėje išreiškiamas Konvenciją pasirašiusių valstybių susirūpinimas dėl išaugusių terorizmo mastų ir siekis, jog kalti dėl terorizmo asmenys neišvengtų baudžiamojo persekiojimo ir bausmės, ir kaip veiksmingą priemonę šiems tikslams pasiekti nurodė ekstradicijos procedūros taikymą.

Konvencijos pirmajame straipsnyje nurodoma, jog:

⁷⁷ LR ratifikuota nuo 2000-12-11. Įsigaliojo 2003-04-30. Valstybės žinios. 2003, Nr. 8-268.

⁷⁸ LR ratifikuota nuo 2007-05-17. Įsigaliojo 2007-08-19. Valstybės žinios. 2007, Nr. 67-2603.

⁷⁹ LR Konvenciją ratifikavo nuo 1977-01-14. Konvencija įsigaliojo 1997-05-08. Valstybės žinios. 1997, Nr. 7-116.

Ekstradicijos tarp Susitariančiųjų šalių tikslais nė vienas iš paminėtų nusikaltimų nebus laikomas politiniu nusikaltimu arba su politiniu nusikaltimu susijusiu nusikaltimu, arba nusikaltimu, padarytu politiniais motyvais:

- a) nusikaltimai, kuriuos numato Konvencija dėl kovos su oro piratavimu, pasirašyta 1970 m. gruodžio 16 d. Hagoje;*
- b) nusikaltimai, kuriuos numato Konvencija dėl kovos su neteisėta veika prieš civilinės aviacijos saugumą, pasirašyta 1971 m. rugsėjo 23 d. Monrealyje;*
- c) sunkūs nusikaltimai, padaryti kėsinant į tarptautiniu mastu ginamų asmenų, tarp jų diplomatų, gyvybę, fizinę neliečiamybę ar laisvę;*
- d) nusikaltimai, apimantys vaikų grobimą, įkaitų paėmimą ar neteisėtą laisvės apribojimą;*
- e) nusikaltimai, kurių metu panaudojamos minos, granatos, raketos, automatiniai šaunamieji ginklai ar sprogstamieji paketai, jei jų panaudojimas kelia žmonėms pavojų;*
- f) pasikėsinimas padaryti kurį nors iš aukščiau minėtų nusikaltimų arba bendrininkavimas padarant arba bandant padaryti tokį nusikaltimą.*

1977 m. Europos Konvencijoje dėl kovos su terorizmu nėra pateikiama terorizmo, teroro akto definicija, tik nurodoma, dėl kokių nusikaltimų gali būti taikomos Konvencijos nuostatos. Taip pat pasigendama tokių veikų, kaip nusikaltimai prieš taikų plaukiojimą jūra, panaudojant masinio naikinimo ginklus ar pan.

2001 m. rugsėjo 11 d. įvykiai paskatino Europos Tarybą atnaujinti 1977 m. Konvenciją, ir 2005 m. buvo priimta **Europos Konvencija dėl terorizmo prevencijos**⁸⁰. Konvencijos priėmimas Europos Bendrijų Komisijos pagrįstas taip: terorizmas kelia vieną iš didžiausių grėsmių demokratijai, laisvei naudotis žmogaus teisėmis ir ekonominei bei socialinei plėtrai. ES sutartyje Europos Sąjunga užsibrėžė tikslą laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje užtikrinti piliečiams aukštą saugumo lygį. Labai svarbu, jog ES valstybėse narėse galiotų veiksminga baudžiamoji teisė, kad kovojant su terorizmu būtų galima pasiekti šį tikslą. Taip pat būtina imtis priemonių tarptautiniam bendradarbiavimui šioje srityje stiprinti. Šiuolaikinės informacinės ir ryšių technologijos yra reikšmingos terorizmo grėsmės sklaidai. Internetą teroristai naudoja kaip priemonę, skirtą skleisti propagandai mobilizavimo ir verbavimo tikslais bei skelbti teroristų rengimo ir išpuolių planavimo instrukcijas, taip pat internetinius vadovus. [...] Su šiuolaikiniu terorizmu ir jo naujais metodais ES turi kovoti taip pat ryžtingai ir atkakliai, kaip ir su tradiciniu terorizmu.⁸¹

⁸⁰ Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism. Warsaw, 16.V. 2005

⁸¹ Pasiūlymas dėl Tarybos pamatinio sprendimo iš dalies keičiančio Pamatinį sprendimą 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu {SEK(2007) 1424} {SEK(2007) 1425} /* KOM/2007/0650 CNS 2007/0236 */

Pirmajame Konvencijos straipsnyje nurodoma, jog „*terroristinis nusikaltimas*“ – tai reiškia bet kurį teisės pažeidimą pagal 1-ajame Konvencijos priede išvardytas sutartis⁸². Konvencija blanketine norma nukreipia į kitas Konvencijas bei sutartis bei nepateikia turiningo teroro akto apibrėžimo.

Apibendrinant tarptautinius ir Europos Sąjungos teisės aktus terorizmo srityje, išskirtina tai, jog, nepaisant teisės aktų gausos, vieningos ir aiškios teroro akto formuluotės nėra. Konvencijose dažniausiai formuluojamos blanketinės teisės normos, nukreipiančios į kitus teisės aktus, ir (arba) pateikiamas sąrašas veiku, kurios bus laikomos teroristinėmis ir joms bus taikomos minėtos Konvencijos ir sprendimai.

⁸² Pirmasis Konvencijos priedas apima šias sutartis: 1970 m. Hagos Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivio pagrobimu; 1971 m. Monrealio Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš civilinės aviacijos saugumą; 1973 m. Niujorko Konvencija dėl kelio užkirtimo ir baudimo už nusikaltimus prieš tarptautiniu mastu saugomus asmenis, įskaitant diplomatus; 1979 m. Niujorko Tarptautinė konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu; 1980 m. Vienos Konvencija dėl fizinės branduolinių medžiagų apsaugos; 1988 m. Protokolas dėl kovos su smurtu tarptautinę civilinę aviaciją aptarnaujančiuose oro uostuose; 1988 m. Konvencija dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš saugią jūrų laivybą; 1988 m. Protokolas dėl kovos su neteisėtais veiksmais prieš stacionarių platformų kontinentiniame šelfe saugą; 1997 m. Konvencija dėl kovos su teroristiniais sprogdinimais; 1999 m. Konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu; 2005 m. Konvencija dėl branduolinio terorizmo.

II. TERORO AKTO TEISINIS VERTINIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMAJAME KODEKSE

2. 1. Teroro akto, kaip nusikalstamos veikos, įtvirtinimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse

Šiame skyriuje bus analizuojama teroro akto nusikalstamos veikos sudėtis LR BK. Būtina atkreipti dėmesį, jog 2013 m. liepos 2 dieną išleistas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 25, 250, 250¹, 251 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 249¹, 250², 250³, 250⁴, 250⁵, 252 straipsniais įstatymas.⁸³ Šiuo įstatymu pakeistos BK 250, 250¹, 251 dispozicijos, taip pat kriminalizuojamos tokios veikos kaip verbavimas teroristinei veiklai (LR BK 250² str.), grasinimas padaryti teroristinį nusikaltimą (LR BK 250³ str.), teroristinės veiklos finansavimas ir rėmimas (LR BK 250⁴ str.) bei teroristų rengimas (LR BK 250⁵ str.). Baudžiamojo įstatymo pokyčiai vertintini kaip teigiami, nes iki tol galiojusi LR BK redakcija nenumatė teroristinių tikslų kaip būtinojo teroro akto sudėties požymio, nustatė itin ribotą ratą veikų, kurias įvykdžius kyla veikos kvalifikavimo kaip teroro akto klausimas.⁸⁴ Kaip rašyta šio darbo 1.4 poskyryje, modernėjant visuomenei, modernėja ir teroro akto padarymo būdai, todėl vien „tradicinių“ teroro akto padarymo būdų (sprogdinimas, padegimas) kriminalizavimas užkerta kelią priskirti tokias veikas kaip atakos elektroninėje erdvėje prie teroristinių nusikaltimų. Šiame skyriuje bus siekiama įvertinti baudžiamojo įstatymo pokyčius lyginant LR BK pakeitimus su iki tol galiojusia įstatymo redakcija. Taip pat, kadangi nėra teismo bei doktrininio aiškinimo apie naujojoje redakcijoje nustatytus teroro akto požymius, bus analizuojami teroro akto objektyvieji ir subjektyvieji požymiai bei aiškinamos kvalifikuotos nusikaltimo sudėtys.

2. 1. 1. Teroro akto objektyvieji požymiai

⁸³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 25, 250, 250¹, 251 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 249¹, 250², 250³, 250⁴, 250⁵, 252 straipsniais įstatymas Nr. XII-497. *Valstybės žinios*, 2013-07-13, Nr. 75-3768.

⁸⁴ Iki 2013 m. liepos 13 d. galiojusios LR BK redakcijos 250 straipsnio 1 dalis buvo formuluojama taip: „*Tas, kas žmonių gyvenamojoje, darbo, susibūrimo ar viešojoje vietoje padėjo sprogmenų siekdamas sukelti sprogimą, sprogdino arba padegė, baudžiamas laisvės atėmimu iki dešimties metų*“.

Nusikalstamos veikos sudėties objektyvieji požymiai, anot V. Piesliako⁸⁵, tai tokie požymiai, kurie apibūdina išorinę, matomą žmogaus elgesio pusę⁸⁶.

Teroro akto nusikalstamos sudėties tiesioginis objektas yra visuomenės saugumas. Visuomenės saugumą, kaip kėsinimosi objektą, baudžiamosios teisės teoretikai aiškina kaip bendrą žmonių poreikį gyventi saugioje visuomeninėje aplinkoje, kurioje užtikrinama apsauga nuo pavojų žmonių gyvybei, sveikatai ir turtui. Grėsmė visuomenės saugumui paprastai siejama su pavojumi ne konkrečiam individui, bet didelei arba neapibrėžtai žmonių grupei.⁸⁷ Visuomenės saugumo, kaip baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės, svarba nekvestionuojama. Kiekvienos valstybės vienas iš prioritetinių tikslų – saugios gyvenimo aplinkos užtikrinimas. Saugumo poreikio reikšmė įrodyta psichologinėmis išvadomis, užtenka prisiminti garsiąją amerikiečių psichologo A. H. Maslow poreikių hierarchijos teoriją.⁸⁸ Pagal šią teoriją, visus žmogaus poreikius galima suskirstyti į tam tikras grupes, be to, poreikiai turi būti tenkinami tam tikra eiliškumo tvarka piramidės principu (1 pav.). Tai reiškia, kol nėra patenkinami gyvybiškai svarbūs, fiziologiniai žmogaus poreikiai (pvz., troškulys, alkis), žmogui nėra svarbūs aukščiau hierarcijoje esantys poreikiai (pvz., saugumo, meilės, savęs realizavimas). Saugumo poreikis, į kurį įeina kūno, uždarbio, resursų, šeimos, sveikatos ir nuosavybės saugumas, vadovaujantis A. H. Maslow hierarchija, yra antrojoje vietoje, tuo įrodant jo svarbą kiekvienam asmeniui. O teroro aktais būtent ir kėsinamasi pažeisti visuomenės saugumo jausmą, kitaip tariant, sutrikdyti saugaus gyvenimo pusiausvyrą, pasėti iracionalią baimę, nepasitikėjimo jausmą ir netikrumo įspūdį tarp visuomenės narių bei užgniaužti pasitikėjimą valdžios institucijų darbu.

⁸⁵Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009. P. 193.

⁸⁶Prie **objektyviųjų** nusikalstamos veikos sudėties **požymių** priskirtini: *baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės, pavojinga veika, nusikalstamos veikos dalykas, nusikalstamos veikos padarymo būdas, jos padarymo laikas, vieta ir priemonės, nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės, nusikalstamos veikos pavojingi padariniai, priešastinis padarytos veikos ir kilusių pavojingų padarinių ryšys, asmens, trauktino baudžiamojon atsakomybėn, amžius, specialaus subjekto požymis*.

⁸⁷Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. III tomas. Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 224.

⁸⁸Maslow A. H. *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa, 2006.

1 pav. Poreikių hierarchijos piramidė⁸⁹

G. Babachinaitė⁹⁰ išskiria saugumo jausmo praradimo ar susilpnėjimo padarinius visuomenei:

- a) baimę patirti bet kokio pobūdžio (materialinę, fizinę ir kt.) žalą dėl nusikalstamos veikos;
- b) visuomenės solidarumo eroziją, visuomenės narių nepasitikėjimą vienas kitu, įtarumą;
- c) materialinę kainą, kurią moka visuomenė ir valstybė, norėdama apsisaugoti nuo nusikalstamų veikų.

Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad visuomenės saugumas – tai vienas iš prioritetinių kiekvieno žmogaus poreikių, kuris sutrikdomas teroro aktais. Teigti, kad tam tikra veika kėsinama į visuomenės saugumą, o ne į konkretaus asmens gyvybę, sveikatą ar turtą, galima tuomet, kai nusikalstamą veiką įvykdę asmenys ją „adresuoja“ neapibrėžtai asmenų grupei, t. y. visos visuomenės mastu.

LR BK 250 str. 1 dalyje įtvirtinta formalioji teroro akto sudėtis. Baudžiamoji atsakomybė kaltininkui kyla įvykdžius bent vieną iš baudžiamajame įstatyme įtvirtintų alternatyvių veikų, nereikalaujama pavojingų padarinių kilimo. Nusikaltimas gali būti padaromas šiomis alternatyviomis veikomis:

- šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, branduolinių ar radioaktyviųjų medžiagų, kitų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių **gaminimu**;

⁸⁹ Sudaryta darbo autorės pagal A. H. Maslow. *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa, 2006. P. 66–77.

⁹⁰Babachinaitė G. *Saugumo jausmo ir nusikaltimų baimės raida Lietuvoje*. Jurisprudencija. 2006, Nr.1(79), P. 25–30.

- šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, branduolinių ar radioaktyviųjų medžiagų, kitų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių **įgijimu**;
- šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, branduolinių ar radioaktyviųjų medžiagų, kitų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių **laikymu**;
- šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, branduolinių ar radioaktyviųjų medžiagų, kitų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių **gabenu**;
- šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, branduolinių ar radioaktyviųjų medžiagų, kitų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių **perdavimu**;
- **kitoku disponavimu** šaunamuoju ginklu (-ais), šaudmenimis, sprogmenimis, sprogstamosiomis, branduolinėmis ar radioaktyviosiomis, kitomis jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais;
- cheminio ar biologinio ginklo arba cheminio ar biologinio ginklo gamybai naudojamų cheminių medžiagų ar jų pirmtakų, mikroorganizmų, kitų biologinių medžiagų ar toksinų **kūrimu**;
- cheminio ar biologinio ginklo arba cheminio ar biologinio ginklo gamybai naudojamų cheminių medžiagų ar jų pirmtakų, mikroorganizmų, kitų biologinių medžiagų ar toksinų **gaminimu**;
- cheminio ar biologinio ginklo arba cheminio ar biologinio ginklo gamybai naudojamų cheminių medžiagų ar jų pirmtakų, mikroorganizmų, kitų biologinių medžiagų ar toksinų **įgijimu**;
- cheminio ar biologinio ginklo arba cheminio ar biologinio ginklo gamybai naudojamų cheminių medžiagų ar jų pirmtakų, mikroorganizmų, kitų biologinių medžiagų ar toksinų **laikymu**;
- cheminio ar biologinio ginklo arba cheminio ar biologinio ginklo gamybai naudojamų cheminių medžiagų ar jų pirmtakų, mikroorganizmų, kitų biologinių medžiagų ar toksinų **gabenu**;
- cheminio ar biologinio ginklo arba cheminio ar biologinio ginklo gamybai naudojamų cheminių medžiagų ar jų pirmtakų, mikroorganizmų, kitų biologinių medžiagų ar toksinų **perdavimu**;
- **kitoku disponavimu** cheminiu ar biologiniu ginklu arba cheminio ar biologinio ginklo gamybai naudojamomis cheminėmis medžiagomis ar jų pirmtakais, mikroorganizmais, kitomis biologinėmis medžiagomis ar toksiniais.

Gaminimas – tai tyčiniai veiksmai, apimantys šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, branduolinių, radioaktyviųjų medžiagų ir kitų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių rinkimą, darymą pagal kaltininko pasirinktą technologiją, konstrukciją bei metodiką.

Igijimas apima pirkimą, gavimą neatlygintinai, mainais už kitą daiktą ir pan. Tai tokie veiksmai, dėl kurių nusikalstamos veikos dalykas patenka kaltininko žinion. Gali iškilti klausimas, kaip vertinti, kuomet teroro akto dalykas įgijamas radybų būdu. Šiuo atveju, autorės manymu, reikėtų vadovautis tyčios turiniu. Radybų būdu tam tikras daiktas asmens žinioje atsiranda nepriklausomai nuo jo valios, t. y. toks asmuo neišreiškia kryptingo siekio tam tikrą daiktą įgyti. Siekiant kvalifikuoti asmens veiksmus pagal komentuojamą veiką, būtina nustatyti tiesioginę tyčią. Todėl manytina, jog radybos negali būti traktuojama kaip nusikalstamos veikos dalyko įgijimas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4. 62 str. 2 dalimi, jei nėra žinomas daikto savininkas, jį radęs asmuo privalo pranešti policijai. LR BK 250 str. 1 dalyje numatytas nusikalstamos veikos dalykas – tai pavojingi daiktai, apie kurių radybas asmuo privalo pranešti policijai ir perduoti jiems rastą daiktą. Tačiau, jei asmuo tokių veiksmų neatliko, rastus daiktus pasiliko sau, nustačius kitus būtinus veikos požymius (tyčią, teroristinius tikslus), asmens veiką galima vertinti kaip nusikalstamos veikos dalyko laikymą.

Laikymas – tai nusikalstamos veikos dalyko turėjimas savo žinioje. Nusikalstamos veikos kvalifikavimui reikšmės neturi, kiek laiko kaltininkas nusikalstamos veikos dalyką turėjo savo žinioje, taip pat nėra svarbu, kurioje vietoje (namuose, darbo vietoje, tam paruoštoje slėptuvėje ir kt.) jie buvo laikomi.

Gabenimas – tai nusikalstamos veikos dalyko perkėlimas iš vienos vietos į kitą bet kuria transporto priemone tiek valstybės viduje, tiek už jos ribų. Kuomet nusikalstamos veikos dalykas gabenamas už Lietuvos Respublikos ribų, išskyla BK 250 str. 1 dalies bei BK 199 str. 2 dalies atribojimo klausimas. Siekiant atskirti teroro aktą nuo kvalifikuotos kontrabandos sudėties, būtina iširti, kokiais tikslais aptariamoms priemonėms buvo gabenamos (siekiant įvykdyti teroro aktą ar iš savanaudiškų paskatų, siekiant gauti materialinę naudą).

Perdavimas – tai nusikalstamos veikos dalyko patikėjimas kito asmens žinion. Baudžiamajame įstatyme nėra reglamentuojamas šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, branduolinių, radioaktyviųjų medžiagų ir kitų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių pardavimas teroristiniais tikslais, tačiau manytina, jog tokie veiksmai turėtų būti laikomi kaip nusikalstamos veikos dalyko perdavimas kito asmens disponavimui. Taigi, neturi

reikšmės, ar nusikalstamos veikos dalykas perduodamas atlygintai ar ne. Svarbiausia, kad tokių po tokių veiksmų įrankiai bei priemonės objektyviai yra perduodami kito asmens dispozicijai.

Kūrimas – tai veikla, kurios metu pritaikomos mokslinės, techninės ir kitos specialios žinios rengiant bei tobulinant naujos technologijos nusikalstamos veikos įrankius ir priemones. Nuo nusikalstamos veikos dalyko gamybos šis procesas skiriasi tuo, jog kūrimas yra intelektualaus pobūdžio veikla, kuriamas kokybiškai naujas nusikalstamos veikos dalykas, tobulinamas jau egzistuojantis.

Kitoks disponavimas – tai kiti tyčiniai veiksmai, nepatenkantys į anksčiau aprašytų veikų ratą. Įstatymų leidėjas nepateikia baigtinio sąrašo veiksmų, kuriuos atlikus veika atitiktų BK 250 str. 1 dalį. Taip yra dėl to, kad neįmanoma numatyti ir aprašyti visų veiksmų, kurie gali būti vertinami kaip kitoks disponavimas nusikalstamos veikos dalyku. Baigtinis sąrašas nepagrįstai siaurintų teroro akto dispoziciją, todėl atsirandant vis naujesniems teroro aktus vykdančių asmenų veiklos metodams, toks straipsnio dispozicijos pateikimas būtų laikytinas spraga.

Šaunamuoju ginklu laikomas ginklas, iš kurio sprogstamųjų medžiagų degimo produktų slėgio jėga per vamzdį gali būti paleisti kulkos, sviediniai arba kenksmingosios, dirginančiosios medžiagos mechaniškai, termiškai, chemiškai ar kitaip taikiniui per atstumą paveikti arba duotas garso ar šviesos signalas. Šaunamaisiais ginklais šiame įstatyme laikomos ir pagrindinės šaunamųjų ginklų dalys. *Šaudmuo* yra tai, kuo šaudoma iš šaunamojo ginklo⁹¹ (pistoletų, revolverių, šautuvų, automatų, kulkosvaidžių šoviniai, granatsvaidžių granatos, minosvaidžių minos, patrankų sviediniai ar kiti įrenginiai, pripildyti parako ar kitų sprogmenų). Trumpoje kriminalistikos enciklopedijoje šaunamasis ginklas apibūdinamas kaip ginklas, kuriame sviedinio (kulkos) judėjimo jėga yra parako dujų energija.⁹²

Sprogmuo – sprogstamosios medžiagos ir sprogdinimo priemonės, kurios sprogmenimis laikomos Jungtinių Tautų rekomendacijose dėl pavojingų prekių, priskiriamų tų rekomendacijų ST/SG/AC.10/1 pirmajai klasei, pervežimo, taip pat įtaisas su sprogstamąja medžiaga (ar iš sprogstamosios medžiagos), specialiai pagamintas sprogdinti ar tam tikromis sąlygomis sprogti. *Sprogstamoji medžiaga* – sproгимui atlikti skirtas cheminis junginys ar jų mišiniai, kurie, paveikti išorinio poveikio (trinties, šilumos, smūgio, kibirkšties ir kt.), gali staigiai išskirti didelį energijos kiekį.⁹³ Baudžiamosios teisės teorijoje sprogmenimis laikomi

⁹¹Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas Nr. IX-705. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467.

⁹²Cit. Kurapka E., Malevski H., Palskys E., Kuklianskis S. *Kriminalistikos technikos pagrindai*. Vilnius: Eugrimas, 1998. P. 138.

⁹³Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas Nr. IX-1315. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 17-701

įtaisai, specialiai pagaminti sprogimui tam tikromis sąlygomis sukelti. Paprastai tai įrenginiai ar daiktai, turintys sprogstamosios medžiagos ir skirti gyvosios jėgos ar technikos priemonėms naikinti, įtvirtinimams ar statiniams griauti, komunikacijoms ardyti, aplinkai apšviesti, dūmų uždangai sudaryti ir pan.⁹⁴

Branduolinė medžiaga – plutonis, uranas (gamtinis, įsodrintas urano 235 ar urano 233 izotopais arba nuskurdintas) ir toris, esantys metalų lydiniuose, cheminiuose junginiuose ar koncentratuose arba kitų medžiagų mišiniuose.⁹⁵ Branduolinių medžiagų sąvoka taip pat pateikiama Branduolinių medžiagų ir branduolinių objektų fizinės saugos konvencijos, Lietuvos Respublikai įsigaliojusios 1994 m. sausio 6 d., 1-ojo straipsnio a punkte: „branduolinės medžiagos“ – tai plutonis, išskyrus plutonį, kuriame plutonio-238 izotopo koncentracija didesnė kaip 80 proc.; uranas-233; uranas, įsodrintas izotopo 235 arba 233; uranas, turintis izotopų mišinį, aptinkamą gamtoje, ir savo pavidalu besiskiriantis nuo rūdų ar rūdų liekanų; bet kokia medžiaga, kurioje yra viena ar daugiau iš pirmiau minėtų medžiagų.⁹⁶ Jungtinių Amerikos Valstijų Branduolinio reguliavimo komisija (*angl.* United States Nuclear Regulatory Commission; U.S. NRC) nurodo, kad *branduolinėmis medžiagomis* laikytinos:

1. Specialios branduolinės medžiagos, sudarytos iš urano-233 ar urano-235 prisodrinto urano arba plutonio.
2. Šaltinio medžiagos, kuriomis laikytinas gamtinis uranas ar toris ar nusodrintas uranas, kurie nėra tinkami reaktoriaus kuro naudojimui.
3. Pašalinės medžiagos, kurios yra branduolinės (išskyrus specialias branduolines medžiagas) bei yra naudojamos ir gaminamos branduoliniame reaktoriuje. Prie šių medžiagų priskirtinos ir apdorojimo atliekos bei atliekos, susidariusios išgaunant urano arba torio rūdą.⁹⁷

Radioaktyvioji medžiaga – medžiaga, kurioje yra vienas arba daugiau radionuklidų ir kurių aktyvumas arba savitasis aktyvumas viršija teisės aktuose nustatytą vertę.⁹⁸

Jonizuojančioji spinduliuotė – spinduliuotė, kuri geba jonizuoti aplinką, o jos poveikis gali sukelti pokyčius gyvuosiuose organizmuose. Esant didelei apšvitai, ląstelės žūva arba yra pažeidžiamos. Žuvusios ląstelės neatsistato, o pažeistos gali atsistatyti, tačiau tuo atveju, jei

⁹⁴ Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. III tomas. Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 243.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatymas Nr. XI-1539. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 91-4316

⁹⁶ Branduolinių medžiagų ir branduolinių objektų fizinės saugos konvencija. Oficialusis leidinys L 034 , 08/02/2008 p. 0005 – 0018. Prieiga per internetą: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22008A0208\(01\):LT:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22008A0208(01):LT:HTML) [žiūrėta: 2013-11-15]

⁹⁷ U.S.NRC Official Home Page> Nuclear Materials. Prieiga per internetą: <http://www.nrc.gov/materials.html> [žiūrėta: 2013-10-13].

⁹⁸ Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas Nr. VIII-1019. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 11-239

pažeista ląstelė nesugeba tinkamai atsistatyti, išskyla ląstelės išsigimimo pavojus, galintis nulemti vėžinius ir genetinius susirgimus.

Jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniai skirstomi į generatorius ir radionuklidinius šaltinius. Jonizuojančiosios spinduliuotės generatoriai – tai prietaisai, kuriuose jų veikimo metu sukurta jonizuojančioji spinduliuotė panaudojama tikslingai (rentgeno aparatai, mamografai, kompiuteriniai topografai ir kt.). Prietaisą išjungus spinduliuotės nelieka. Radionuklidiniai šaltiniai – tai šaltiniai, kurie savyje turi radioaktyviųjų medžiagų⁹⁹.

Cheminiu ginklu laikomos nuodingosios cheminės medžiagos, kurios savo poveikiu gali sukelti mirtį, ligą ar kitaip pakenkti žmonių ar gyvūnų sveikatai, ir jų kovinio naudojimo priemonės (specialiosios raketos, artilerijos sviediniai, minos, aviacijos bombos, cheminiai fugasai, rankinės cheminės granatos ir kt.). Cheminio ginklo naikinamasis poveikis pasireiškia cheminių junginių, kurie garų, skysčių ar aerosolio pavidalu gali patekti į organizmą per kvėpavimo organus, odą, gleivines, virškinamąjį traktą, toksinėmis savybėmis¹⁰⁰.

1993 m. priimta Paryžiaus konvencija dėl cheminio ginklo kūrimo, gamybos, kaupimo ir panaudojimo uždraudimo bei jo sunaikinimo¹⁰¹. Lietuvos Respublika Konvenciją ratifikavo 1998 m. Tais pačiais metais buvo priimtas Cheminio ginklo uždraudimo įstatymas, iš esmės atkartojantis Konvencijos nuostatas. Įstatymo 2 str. 1 dalyje pateikiama cheminio ginklo sąvoka: *Cheminis ginklas* – tai:

- 1) nuodingosios cheminės medžiagos bei jų pirmtakai, išskyrus atvejus, kai jie panaudojami šio įstatymo nedraudžiamiems tikslams, jeigu jų rūšys ir kiekiai atitinka tuos tikslus;
- 2) šaudmenys ir įtaisai, kuriuos panaudojus išsiskirtų šios dalies 1 punkte nurodytos nuodingosios cheminės medžiagos;
- 3) įrengimai, skirti tiesiogiai panaudoti šaudmenis ir įtaisus, apibrėžtus šios dalies 2 punkte.

2 str. 2 dalyje įtvirtinama *nuodingųjų cheminių medžiagų* sąvoka: tai cheminė medžiaga, kuri savo poveikiu gali sukelti mirtį, ligą arba kitaip pakenkti žmonių ar gyvūnų sveikatai. Šioms medžiagoms priskiriamos visos tokiu poveikiu pasižyminčios cheminės

⁹⁹ Lietuvos Respublikos Radiacinės saugos centro informacija. Prieiga per internetą: <http://www.rsc.lt/index.php/pageid/745> [žiūrėta 2013-11-14]

¹⁰⁰ Čiočys P. A. *Tarptautinė humanitarinė teisė*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2002. P. 107

¹⁰¹ 1993 m. sausio 13 d. Konvencija dėl cheminio ginklo kūrimo, gamybos, kaupimo ir panaudojimo uždraudimo bei jo sunaikinimo. *Valstybės žinios*, 1998, Nr.: 35 -935

medžiagos, nepaisant jų kilmės bei gamybos metodų ir to, ar jos gaminamos, susidaro šaudmenyse ar kur kitur.

Pirmtaku laikomas cheminis reagentas, kuris kokiu nors būdu naudojamas kurioje nors nuodingosios cheminės medžiagos gamybos stadijoje (Cheminio ginklo uždraudimo įstatymo 2 str. 3 d.).¹⁰²

Biologinis (bakteriologinis) ginklas – masinio naikinimo ginklas: virusai, bakterijos, pirmuonys, grybeliai, apkrėsti vabzdžiai, graužikai ir jų gabenimo bei skleidimo priemonės, kuriuos panaudojus gali kilti žmonėms pavojingų infekcinių ligų (maro, juodligės, choleros ir kt.), gyvulių ir augalų epidemijos¹⁰³.

Mikroorganizmai – plika akimi nematomi augaliniai ir gyvūniniai organizmai – bakterijos, aktinomicetai, mielės, pelėsiniai grybai, mikroskopiniai dumbliai ir pirmuonys¹⁰⁴.

Toksinai – biologinės kilmės nuodai: nuodingos medžiagos, slopinančios organizmo fiziologines funkcijas, susidarančios daugelyje bakterijų, nuodinguosiuose augaluose ir gyvūnuose, kuriuose ne kuriuose grybeliuose¹⁰⁵.

Aptarta LR BK 250 str. 1 dalies formuluotė gali būti kritikuojama dėl to, kad objektyviaisiais požymiais ši veika panaši į tokias nusikalstamas veikas kaip neteisėtas disponavimas šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis (LR BK 253 str.), neteisėtas disponavimas branduolinėmis ar radioaktyviosiomis medžiagomis arba kitais jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais (LR BK 256 str.), kvalifikuota kontrabandos sudėtis (LR BK 199 str. 2 d.). Tiek LR BK 250 str. 1 dalis, tiek LR BK 253 ir 256 straipsniai ar LR BK 199 str. 2 dalis numato tą patį nusikalstamos veikos dalyką (šaunamieji ginklai, šaudmenys, sprogmenys, sprogstamosios medžiagos, branduolinės, radioaktyviosios medžiagos, kiti jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniai), be to, nusikaltimai gali būti padaromi tomis pačiomis alternatyviomis veikomis (įgijimas, gaminimas, gabenimas, laikymas, disponavimas). Baudžiamajame įstatyme įtvirtintas vienintelis šių veikų atskyrimo kriterijus, t. y. Nusikaltimas kvalifikuojamas pagal LR BK 250 str. 1 dalį tik tuomet, kai veika padaroma siekiant teroristinių tikslų (plačiau apie subjektyvius teroro akto požymius žr. 2. 1. 2. Poskyrį). Dėl šios priežasties, gali kilti sunkumų įrodinėjant, kad tam tikri kaltininko veiksmai kvalifikuotini pagal LR BK 250 str. 1 dalį.

¹⁰² Lietuvos Respublikos Cheminio ginklo uždraudimo įstatymas Nr. VIII-864. *Valstybės žinios*, 1998-10-14, Nr. 90-2480.

¹⁰³ Čiočys P. A. *Tarptautinė humanitarinė teisė*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2002. P. 108.

¹⁰⁴ Vaitkevičiūtė V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 2002. P. 686.

¹⁰⁵ Ten pat, p. 1055.

LR BK 250 str. 1 dalyje kriminalizuojami tik konkretūs veiksmai su nusikalstamos veikos priemonėmis bei įrankiais, atkreiptinas dėmesys, jog šioje dalyje nenumatytas aptartų priemonių bei įrankių panaudojimas siekiant įvykdyti teroro aktą. Dėl šios priežasties šioje straipsnio dalyje numatyti nusikalstami veiksmai primena rengimąsi įvykdyti teroro aktą, nėra nustatytas aptartų įrankių bei priemonių realizavimo baudžiamumas. Tuo tarpu analizuojamo straipsnio 2-ojoje dalyje įtvirtinta veikos sudėtis yra materialioji, tai reiškia, jog kaltininko baudžiamajai atsakomybei kilti yra būtinas pavojingų baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių atsiradimas, todėl būtent šią dalį ir reikia taikyti, kvalifikuojant veiką, kuomet yra realizuojami 250 str. 1 dalyje nustatyti nusikalstamos veikos įrankiai ir priemonės. LR BK 250 str. 2 dalyje numatytas nusikaltimas gali pasireikšti šiomis alternatyviomis veikomis:

1. potvynio sukėlimas;
2. vandens, energijos ar kitų išteklių tiekimo sutrikdymas;
3. turto naikinimas ar gadinimas sprogdinant, padegant ar kitokiu didelio masto būdu;
4. didelės reikšmės valstybės valdymui, ūkiui ar finansų sistemai turinčios informacinės sistemos ar elektroninių duomenų saugumo pažeidimas;
5. radioaktyviųjų, biologinių ar cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimas;
6. nesunkus sveikatos sutrikdymas vienam ar daugiau žmonių teroristiniais tikslais;
7. pavojaus sukėlimas daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai.

Potvynio sukėlimas – tai tyčiniai veiksmai, dėl kurių pakyla vandens telkinio lygis ir yra sukeliamas realus pavojus visuomenės saugumui. „Realus pavojus“ reiškia tai, kad dėl vandens lygio pakitimų objektyviai galėjo atsirasti didelės žalos žmonių gyvybei, sveikatai, turtui, infrastuktūrai. Kokiais būdais potvynis sukeliamas, baudžiamasis įstatymas nereglamentuoja.

Vandens, energijos ar kitų išteklių tiekimo sutrikdymu laikomi tyčiniai veiksmai, kuriais destabilizuojamas sklandus minėtų išteklių tiekimas visuomenei.

Turto naikinimas ar gadinimas sprogdinant, padegant ar kitokiu didelio masto būdu – apima tyčinius kaltininko veiksmus, kuomet dėl kaltininko veiksmų turtas netenka savo ekonominės ir ūkinės vertės bei jo nebegalima naudoti pagal funkcinę paskirtį (turto sunaikinimas) arba kai dėl tokių veiksmų turto vertė sumažėja ir jis iš dalies tampa netinkamas naudoti pagal tikslinę paskirtį, bet vartojamosios šio turto savybės gali būti atkurtos (turto

sugadinimas).¹⁰⁶ Dėl tokios dispozicijos formuluotės teroro aktą tampa keblu atskirti nuo turto sunaikinimo ar sugadinimo visuotinai pavojingu būdu (LR BK 187 str. 2 d.). Visuotinai pavojingo būdo nustatymo kriterijai baudžiamajame įstatyme neformuluojami, tai vertinamoji sąvoka. Teismų praktikoje visuotinai pavojingu svetimo turto sunaikinimo ar sugadinimo būdu pagal BK 187 straipsnio 2 dalį laikoma veikai padaryti panaudota didelė griaunamoji jėga, galinti sukelti visuotinę nelaimę, pavojų daugelio žmonių gyvybei ir sveikatai. Šis būdas padidina veikos pavojingumą, nes vienu metu sudaro pavojų daugeliui įstatymo saugomų gėrių: nuosavybei, žmonių gyvybei ir sveikatai, gamtai ir kt. Visuotinai pavojingais būdais dažniausiai laikomi padegimai, sprogdinimai, taip pat gali būti užtvindymai, griūtys ir pan. (kasacinės nutartys Nr. 2K-352-2013¹⁰⁷, 2K-495/2009¹⁰⁸). Tai tokie veiksmai, dėl kurių pavojus kyla neapibrėžtam asmenų skaičiui, be to, dažniausiai kaltininkas nebesugeba pats valdyti ir kontroliuoti savo pasirinkto būdo griauamosios jėgos. Siekiant atskirti, ar padarytas teroro aktas ar turto sunaikinimas ar sugadinimas visuotinai pavojingu būdu, visų pirma būtina identifikuoti, į kokią įstatymo saugomą vertybę pirmiausia kėsina kaltininkas. BK 187 str. 2 dalyje įtvirtinta nusikalstama veika kėsinama į nuosavybę, o teroro aktu – į visuomenės saugumą. Teroro aktais svarbiausia paveikti visuomenę, valstybę, pakeisti visuomenės *status quo*. Turto sunaikinimas pavojingu būdu vykdant teroro aktą yra tik priemonė tikslui pasiekti, pažeidžiant visuomenės saugumą.

Didelės reikšmės valstybės valdymui, ūkiui ar finansų sistemai turinčios informacinės sistemos ar elektroninių duomenų saugumo pažeidimas. Ekonomikos terminų žodyne pasaulinė ūkio sistema apibūdinama kaip šalių nacionalinių ūkių kompleksų visuma, susijusi su kapitalu, prekių, darbo jėgos ir valiutinių išteklių tarptautiniu judėjimu¹⁰⁹. Nacionalinę *ūkio sistemą* galima apibūdinti kaip Lietuvos Respublikos ūkio kompleksų visumą, į kurią įeina: kapitalo, prekių, darbo jėgos, valiutinių išteklių judėjimas valstybėje.

Finansų sistema – tai institucinė sistema ir tarpinė grandis, per kurią namų ūkiai, įmonės ir Vyriausybės gauna finansavimą savo veiklai bei investuoja sukauptas lėšas. Finansų sistemą sudaro tiesioginiai ir netiesioginiai finansai. Prie tiesioginių finansų priskiriamos šios finansų sistemos dalyvių grupės: a) skolintojai / taupantieji (tai namų ūkiai, įmonės,

¹⁰⁶ Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. II tomas. Specialioji dalis (99-212 straipsniai). Vilnius: VŠĮ Registrų centras, 2009. P. 412.

¹⁰⁷ 2013 m. rugsėjo 24 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352/2013

¹⁰⁸ 2009 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-495/2009

¹⁰⁹ *Ekonomikos terminų žodynas*. Prieiga per internetą: <http://www.ekonomika.lt/ekonomikos-terminu-zodynas/pasauline-ukio-sistema> [žiūrėta 2013-11-26]

Vyriausybė, nerezidentai); b) finansų rinkos (pinigų bei kapitalo rinka); c) finansiniai tarpininkai (bankai, kredito įstaigos, kitos finansinės institucijos)¹¹⁰.

Valstybės informacinė sistema – valstybės institucijai (institucijoms) ar valstybės įstaigai (įstaigoms) teisės aktų nustatytoms funkcijoms, išskyrus vidaus administravimą, atlikti reikalingą informaciją apdorojanti teisinių, organizacinių, techninių ir programinių priemonių visuma.¹¹¹

Elektroniniai duomenys – visi duomenys, kurie tvarkomi informacinių technologijų priemonėmis¹¹² (pvz.: elektroninio pašto žinutės ir prie jų prisegti failai, MS Word ir kitais teksto redaktorais surinkti tekstai, elektroninės skaičiuoklės (pvz., programa Excel atliktos užduotys), prezentacijų dokumentai (pvz., programa MS PowerPoint parengti darbai), grafinė medžiaga, garso ir vaizdo (audio- ir video-) medžiaga, balso pašto pranešimai (voice mail)¹¹³.

Radioaktyviųjų, biologinių ar cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimas – tai tokių medžiagų kenksmingų savybių panaudojimas (pvz., cheminėmis medžiagomis užnuodijami geriamojo vandens šaltiniai arba paskleidžiamos radioaktyviosios medžiagos, galinčios sukelti nepageidaujamų pokyčių augalų ir gyvųjų organizmų audiniuose). Pabrėžtina, jog realizavus šias medžiagas turi kilti realus pavojus visuomenės saugumui, antraip, kaip teigia A. Gutauskas¹¹⁴, neįtraukus padarinių kilimo, remiantis šiuo požymiu, būtų galima tokius veiksmus kaip termometro sudaužymas vertinti kaip teroro aktą.

Atkreiptinas dėmesys, jog anksčiau aptartos veikos turi būti siejamos su sunkių padarinių atsiradimu arba galimybe jiems atsirasti. Pagal baudžiamojo įstatymo konstrukciją, sunkūs padariniai šiuo atveju nėra siejami su žmonių sveikatos sutrikdymais ar nužudymais – šie veiką kvalifikuojantys požymiai atskirai numatomi LR BK 250 str. 3 ir 4 dalyse. Manytina, jog sunkūs padariniai turi būti siejami su turtine žala (pvz., dėl teroristinių tikslų sunaikinus ar sugadinus turtą), visuotinės panikos sukėlimu (pvz., sutrikdomas elektros tiekimas visos šalies mastu ilgam laikui), padaroma žala aplinkai ir t. t.

Nesunkus sveikatos sutrikdymas. *Sveikatos sutrikdymas* – tai žmogaus sužalojimas arba susargdinimas pažeidžiant jo kūno audinių (organų) vientisumą ar sutrikdant jų funkcijas.

¹¹⁰ *Europos Centrinio Banko informacija.* Prieiga per internetą: <http://www.ecb.europa.eu/mopo/eaec/structure/html/index.en.html> [žiūrėta 2013-11-26]

¹¹¹ Lietuvos Respublikos Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas Nr. XI-1807. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 163-7739

¹¹² Lietuvos Respublikos Elektroninio parašo įstatymas Nr. VIII-1822. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 61-1827

¹¹³ Cit. Burneikaitė E. *Elektroninės informacijos panaudojimas teisminiuose ginčuose.* Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008. P. 10.

¹¹⁴ Gutauskas A. Terorizmo baudžiamasis teisinis įvertinimas pagal naująjį Lietuvos Respublikos Baudžiamąjį Kodeksą. *Teisė*. 2005. Nr. 54.

Sužalojimas – tai žmogaus kūno audinių ar organų anatominio vientisumo ar jų funkcijų pažeidimas mechaniniu, fiziniu ar cheminiu poveikiu. *Susargdinimas* – tai organizmo funkcijų sutrikdymas biologiniu, fiziniu, cheminiu ar psichiniu poveikiu arba nesuteikiant būtinos medicinos pagalbos. Sveikatos sutrikdymas laikomas nesunkiu, kuomet dėl sužalojimo ar susargdinimo nukentėjusiajam sutrikdoma sveikata ilgesniam nei 10 dienų laikotarpiui, arba nukentėjusysis praranda nedidelę dalį – daugiau nei 5 procentus, bet mažiau nei 30 procentų – profesinio ar bendro darbingumo.¹¹⁵

Pavojaus sukėlimas daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai konstatuojamas tuomet, kai dėl kaltininko veikos kyla realus pavojus daugiau nei vieno asmens gyvybei ar sveikatai. Pavojaus realumas konstatuojamas tuomet, kai jis egzistuoja objektyviai, o ne vien nukentėjusiųjų sąmonėje. Be to, būtina vadovautis protingumo principu sprendžiant, koks kiekis žmonių sudaro abstrakčiai numatytą požymį „daugelis“. Tai vertinamasis požymis, nustatinėjamas atskirai kiekvienoje baudžiamojoje byloje, atsižvelgiant į nusikalstamos veikos padarymo vietą, į tai, kiek tuo metu toje vietoje buvo žmonių, kuriems galėjo kilti realus pavojus.

Teroro akto subjektas – bendruosius subjekto reikalavimus atitinkantis (pakaltinamas, sulaukęs 16 metų amžiaus) fizinis asmuo. Taip pat LR BK 250 str. 6 dalis numato ir juridinio asmens baudžiamąją atsakomybę.

2. 1. 2. Teroro akto subjektyvieji požymiai

Nusikalstamą veiką sudaro ne tik objektyvieji, išoriškai matomi veikos požymiai, bet ir subjektyvieji, apibūdinantys vidinę, akiai nematomą nusikalstamos veikos pusę. Prie subjektyviųjų nusikalstamos veikos požymių priskiriami: nusikalstamą veiką padariusio asmens pakaltinamumas, kaltė, nusikalstamos veikos padarymo tikslas ir motyvas. Pakaltinamumas ir kaltė yra būtinieji subjektyvieji nusikalstamos veikos sudėties požymiai, juos būtina nustatyti tiriant kiekvieną baudžiamąją bylą. Pakaltinamumas – tai asmens gebėjimas suvokti ir valdyti savo veiksmus. Tai sąvoka, apibūdinanti asmens, padariusio baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką, psichinę būklę, ir yra būtina sąlyga baudžiamajai atsakomybei kilti. LR BK vartojama tik nepakaltinamumo sąvoka (LR BK 17 str.). Pakaltinamumas preziumuojamas kiekvienoje baudžiamojoje byloje, tik kilus abejonėms dėl

¹¹⁵LR sveikatos apsaugos ministro, LR teisingumo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“. 2003 m. gegužės 23 d. Nr.V-298/158/A1-86. *Valstybės žinios*, 2003-05-30, Nr. 52-2357.

kaltininko gebėjimo teisingai suprasti savo veiksmus ir juos kontroliuoti, skiriama teismo psichiatrinė ekspertizė ir įrodinėjamas asmens nepakaltinamumas.

Kitas būtinas subjektyvusis kiekvienos nusikalstamos veikos sudėties požymis yra kaltė. Baudžiamojoje teisėje egzistuoja visuotinai pripažįstamas *nullum crimen sine lege culpa* (nėra nusikaltimo be kaltės) principas, reikalaujantis, kad kiekvieno baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens kaltė būtų nustatyta ir įrodyta. Baudžiamoji atsakomybė negali kilti asmeniui veikiant be kaltės – tokie atvejai baudžiamosios teisės teorijoje įvardijami kazusais (atsitikimais). Kaltės formos gali pasireikšti tyčia arba neatsargumu (LR BK 14 str.).

Teroro aktas gali būti padaromas tik tiesiogine tyčia. Tam, kad kaltininko veika būtų kvalifikuota pagal LR BK 250 str. 1 dalį, būtina nustatyti ir įrodyti, kad kaltininkas suvokė, jog teroristiniais tikslais gamina, įgyja, laiko, gabena, perduoda ar kitaip disponuoja šaunamuoju ginklu, šaudmenimis, sprogmenimis, sprogstamosiomis, branduolinėmis ar radioaktyviosiomis medžiagomis, kitais jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, arba teroristiniais tikslais kuria, gamina, įgyja, laiko, gabena, perduoda ar kitaip disponuoja cheminiu ar biologiniu ginklu arba cheminio ar biologinio ginklo gamybai naudojamomis cheminėmis medžiagomis ar jų pirmtakais, mikroorganizmais, kitomis biologinėmis medžiagomis ar toksiniais ir nori taip veikti. Pagal LR BK 250 str. 2 dalį, kaltininkas suvokė, jog teroristiniais tikslais sukelia potvynį arba sutrikdo vandens, energijos ar kitų išteklių tiekimą, arba sprogdina, padega arba kitaip dideliu mastu naikina ar gadina turtą, arba pažeidžia didelę reikšmę valstybės valdymui, ūkiui ar finansų sistemai turinčios informacinės sistemos ar elektroninių duomenų saugumą, arba paskleidžia radioaktyviasias, biologines ar chemines kenksmingas medžiagas, preparatus ar mikroorganizmus, jeigu dėl to atsirado ar galėjo atsirasti sunkių padarinių, taip pat jei kaltininkas suvokia ir numato, kad veikdamas teroristiniais tikslais gali nesunkiai sutrikdyti sveikatą vienam ar daugiau žmonių arba sukelti pavojų daugelio žmonių gyvybei ar sveikatai ir tokių padarinių nori.

Tiesioginė tyčia gali būti *apibrėžta* ir *neapibrėžta*. Esant *apibrėžtai tyčiai*, kaltininkas siekia konkrečių savo nusikalstamos veikos padarinių (atimti gyvybę, sutrikdyti sveikatą, suniokoti tam tikrą turtą ir pan.). Tuo tarpu *neapibrėžtos tyčios* atveju nusikalstamą veiką darančiam asmeniui nėra svarbu, kokius padarinius sukels jo veiksmai (ar neveikimas). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, jog neapibrėžtos tyčios atveju kaltininkas galimybę atsirasti įvairiems jo pavojingos veikos padariniams (nukentėjusiojo sveikatos sutrikdymams ar net jo mirčiai) numato bendrai, tų padarinių savo sąmonėje nedetalizuoja ir vienodai nori bet

kurio iš jų atsiradimo.¹¹⁶ Tyčios skirstymo į apibrėžtą ir neapibrėžtą reikšmė – esant neapibrėžtai tyčiai veika kvalifikuojama pagal kilusius padarinius. Tuo tarpu jei įstatyme numatyti pavojingi padariniai nekilo, ir baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu nustatoma ir įrodoma, jog kaltininkas veikė apibrėžta tyčia, jo veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas padaryti konkrečią nusikalstamą veiką. Pažymėtina, jog apibrėžtos ar neapibrėžtos tyčios rūšis nustatinėjama individualiai kiekviename byloje pagal konkrečias baudžiamosios bylos aplinkybes. Todėl negalima teigti, jog teroro aktas gali būti padaromas tik kaltininkui veikiant tiesiogine apibrėžta ar neapibrėžta tyčia. Vis dėlto darytina prielaida, kad dažniausiai teroro aktai padaromi veikiant neapibrėžta tyčia. Teroro akto esmė – atkreipti visuomenės dėmesį, pasėti baimę ir netikrumo jausmą tarp jos narių, pakeisti visuomenės *status quo*. Teroro akta vykdančio asmens nejaudina, ar dėl jo veiksmų žus keli ar keliolika žmonių, svarbiausia – savo veiksmais sukelti rezonansinį atgarsį visuomenėje. Be to, dėl naujojoje LR BK 250 str. redakcijoje formuojamos dispozicijos konstrukcijos, praktiškai nėra prasmės kalbėti apie pasikėsinimą įvykdyti teroro aktą. Kaip jau buvo minėta aptariant objektyviuosius teroro akto sudėties požymius, baudžiamoji atsakomybė nustatyta už rengimąsi įvykdyti teroro aktą (LR BK 250 str. 1 d.). LR BK 250 str. 2–5 dalys numato įvairaus sunkumo padarinius – nuo nesunkaus sveikatos sutrikdymo iki daugelio žmonių žūties. Įstatymų leidėjas, numatydamas praktiškai visus galimus analizuojamo nusikaltimo padarinius, nepalieka galimybės kaltininko veiksmus kvalifikuoti kaip pasikėsinimą.

Prie fakultatyviųjų nusikalstamos veikos sudėties subjektyviųjų požymių priskiriami nusikalstamos veikos padarymo tikslas (t. y. ko kaltininkas siekia darydamas nusikalstamą veiką) bei nusikalstamos veikos padarymo motyvas (t. y. Dėl kokių priežasčių, paskatų daroma nusikalstama veika). Tikslas – tai mintyse sukonstruotas būsimo rezultato modelis, kurį asmuo nori įgyvendinti darydamas nusikalstamą veiką. Tai asmens siekiai, priežastys, dėl ko jis nusprendė padaryti nusikalstamą veiką. Motyvas – tai asmens interesų ir poreikių sąlygota vidinė paskata, sukianti žmogui norą padaryti nusikalstamą veiką, tai tarsi veikos varomoji jėga. Motyvai gali būti įvairūs, tačiau tam tikri motyvai darant tam tikras veikas tampa teisiškai reikšmingi, nes didina nusikalstamos veikos pavojingumą (pvz., nusikalstama veika padaroma dėl savanaudiškų, chuliganiškų paskatų). Būtina pažymėti, jog dažnai praktikoje sunku atskirti nusikalstamos veikos padarymo tikslą ir motyvą, nėra aiškių, įstatyme suformuluotų šių sąvokų atskyrimo kriterijų.

¹¹⁶Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004.

Naujosios redakcijos LR BK 250 straipsnyje prie būtinųjų teroro akto sudėties požymių įtraukiamas ir nusikalstamos veikos padarymo tikslas. Asmuo pagal LR BK 250 straipsnį atsako tik tuomet, kai yra nustatyta ir įrodyta, jog veika padaryta siekiant teroristinių tikslų. LR BK 252¹ straipsnio „Sąvokų išaiškinimas“ 3 dalyje nustatyta, jog baudžiamajame įstatyme vartojamas terminas „teroristiniai tikslai“ yra *siekimas labai įbauginti visuomenę ar jos dalį arba neteisėtai priversti tarptautinę viešąją organizaciją, valstybę ar jos instituciją atlikti bet kokią veiksmą arba susilaikyti nuo jo atlikimo, arba destabilizuoti ar sunaikinti svarbiausius valstybės konstitucinius, politinius, ekonominius ar socialinius darinius ar tarptautinę viešąją organizaciją.*

Siekimas labai įbauginti visuomenę ar jos dalį aiškintinas kaip siekis destabilizuoti visuomenės gyvenimą: sukelti paniką, protestų bangą, tarptautinį atgarsį, pakenkti šalies įvaizdžiui, sutrukdyti vykstančius politinius procesus ir pan.¹¹⁷ V. Šlapkauskas nurodo, kad svarbiausias terorizmo tikslas – įbauginti ir demoralizuoti visuomenes.¹¹⁸ Panašų teroristinių aktų tikslą įvardija ir A. Paukštė, aiškindamas, kad teroristiniais aktais ne tik smurtaujama, bet ir siekiama įbauginti gyventojus tam, kad galima būtų įgyvendinti teroristinės ideologijos pagrindus keliamus tikslus.¹¹⁹ Bauginimo tikslas gali būti aiškinamas taip: nusikalstamą veiką darantys asmenys siekia sukelti iracionalią baimę tarp visuomenės narių, sumažinti teigiamą gyventojų požiūrį į valstybės valdžios institucijų darbą, sukelti rezonansą valstybės viduje arba tarptautiniu mastu. Ar bauginimo tikslas pasiektas, siūlytina spręsti atsižvelgiant į objektyvius nusikalstamos veikos požymius: ar teroristų veiksmai buvo nukreipti prieš didelį ir neapibrėžtą žmonių skaičių, panaudotų įrankių ir priemonių specifika, griaunamoji jėga, jų kiekis, nusikaltimo padarymo vietos ypatybės ir kt.

Kitas baudžiamajame įstatyme įvardijamas teroro akto tikslas – tarptautinės viešosios organizacijos, valstybės ar jos institucijos neteisėtas vertimas atlikti bet kokią veiksmą arba susilaikyti nuo jo atlikimo. D. Žalimas tarptautinę organizaciją apibrėžia taip: **tarptautinės (tarpvyriausybės) organizacijos** – valstybių susivienijimai, įsteigti tarptautinėmis sutartimis tam tikriems nuolatinio pobūdžio tikslams siekti, turintys nuolatinę institucinę struktūrą ir atskirą nuo steigėjų tarptautinį teisinį subjektiškumą¹²⁰. Tarptautinė viešoji organizacija –

¹¹⁷ Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. III tomas. Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010. P. 238.

¹¹⁸ Šlapkauskas V. Visuomenės saugumo ir žmogaus teisių ryšys kaip antiterorizmo ideologijos legitimacijos pagrindas. *Jurisprudencija*, 2005, t. 68 (60).

¹¹⁹ Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006. P. 20.

¹²⁰ Žalimas D. Tarptautinė viešoji teisė. Paskaitų medžiaga. Prieiga per internetą:

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:3Ctzl6Dak4wJ:www.tfsa.lt/wp-content/uploads/2009/05/tarptautine-viesoji-teise.doc+&cd=15&hl=lt&ct=clnk&gl=lt> [žiūrėta: 2014-02-20].

Jungtinės Tautos, Europos Taryba, Europos Sąjunga, Pasaulio bankas ir pan.¹²¹ Valstybė - tai suvereni žmonių bendrija, kuri yra įsikūrusi tiksliai apibrėžtoje teritorijoje, turi savo įteisintą viešąją valdžią, yra nepriklausoma ir pripažįstama kitų suverenių valstybių¹²². Valstybės požymiai: a) žmonių bendrija (tauta); b) teritorija; c) viešoji valdžia; d) suverenitetas; e) tarptautinis pripažinimas. **Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos** – atstovaujamosios, valstybės vadovo, vykdomosios, teisminės valdžios institucijos, teisėsaugos institucijos ir įstaigos, auditą, kontrolę (priežiūrą) atliekančios institucijos ir įstaigos, kitos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, kurios finansuojamos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų bei valstybės pinigų fondų ir kurioms Viešojo administravimo įstatymo nustatyta tvarka yra suteikti viešojo administravimo įgaliojimai¹²³.

Versdami (-as) tarptautinę viešąją organizaciją, valstybę ar jos instituciją atlikti tam tikrus neteisėtus veiksmus ar susilaikyti nuo jų, teroro aktą vykdančių asmenų reikalavimai gali būti patys įvairiausi: perleisti valdžios galias teroro aktą vykdančių asmenų dispozicijai, reikalavimas suteikti materialinės naudos ar pan. Svarbu yra tai, jog šie reikalavimai yra pavojingi ir priešingi teisei, be to, kaip cituodama C. Walter savo disertacijoje pažymi V. Vasiliauskienė, įtakos vyriausybės sprendimams laipsnis, kurio reikia, kad veiksmą pripažintume teroristiniu, skiriasi¹²⁴. Būtina atsižvelgti į reikalavimų mastą ir jų raiškos intensyvumo laipsnį, nes priešingu atveju tokios priimtinos viešo protesto prieš vyriausybės politiką formos, kaip didelio masto demonstracijos, galėtų pernelyg lengvai būti įvardijamos kaip terorizmas¹²⁵.

Baudžiamasis įstatymas įtvirtina ir trečią teroro akto tikslą – tai siekis destabilizuoti ar sunaikinti svarbiausius valstybės konstitucinius, politinius, ekonominius ar socialinius darinius ar tarptautinę viešąją organizaciją. Teroro aktą vykdančias asmenys (-uo) siekia sukelti nepastovumą ar visiškai sunaikinti valstybės konstitucinę santvarką, pakeisti jos politinės, ekonominės ar socialinės tvarkos *status quo*.

Teroristų tikslai, kaip teigia A. Paukštė, visuomet yra paremti tam tikra ideologija. Ideologija – tai teroristinių tikslų išeities taškas.¹²⁶

¹²¹ Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. II tomas. Specialioji dalis (99-212 straipsniai). Vilnius: VŠĮ Registrų centras, 2009. P. 97.

¹²² Cit. pgl. Čiočys P. *Teisės pagrindai*. Vilnius: VVK, 2000. P. 14.

¹²³ Lietuvos Respublikos Valstybės tarnybos įstatymas Nr. VIII-1316. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 66-2130

¹²⁴ Vasiliauskienė V. Kova su terorizmu tarptautinės humanitarinės teisės kontekste. Daktaro disertacija. Vilnius, 2014. P. 46.

¹²⁵ Cit. pgl. Vasiliauskienė V. Kova su terorizmu tarptautinės humanitarinės teisės kontekste. Daktaro disertacija. Vilnius, 2014. P. 46-47.

¹²⁶ Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006. P. 20.

Būtina atkreipti dėmesį, jog nusikalstamos veikos padarymo tikslo įtraukimas į teroro akto sudėtį nėra betikslis. Tikslas ir motyvas yra vieni iš svarbiausių kriterijų, atibojant teroro aktą nuo kitų objektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais panašių nusikalstamų veikų. Teroro akto atibojimo nuo kitų nusikalstamų veikų klausimas kyla todėl, kad BK 250 str. Įtvirtinta teroro akto sudėtis numato ne vieną, o kelis kėsinimosi objektus. Pagrindinis teroro akto kėsinimosi objektas yra visuomenės saugumas. Tačiau teroro akto padarymo būdai (sprogdinimai, padegimai, radioaktyviųjų, biologinių ar cheminių kenksmingų medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų skleidimas, informacinės sistemos, elektroninių duomenų saugumo pažeidimas, potvynio sukėlimas ir t. t.) nulemia tai, kad be visuomenės saugumo, kėsinimosi objektais laikytini taip pat tokie gėriai kaip gyvybė, sveikata, nuosavybė, viešoji tvarka, elektroninių duomenų ir informacinių sistemų saugumas, šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų medžiagų disponavimo tvarka, aplinkos saugumas ir kt. Todėl kyla teroro akto sudėties atibojimo nuo turto sunaikinimo ar sugadinimo (BK 187 str.), sveikatos sutrikdymo (BK 135 str.), nužudymo (BK 129 str.), riaušių (BK 283 str.), kvalifikuotos kontrabandos (BK 199 str. 2 d.), neteisėto disponavimo šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis (BK 253 str.) ir kitų nusikalstamų veikų klausimas. Kaip jau buvo minėta anksčiau, atibojant teroro aktą nuo kitų nusikalstamų veikų, esminę reikšmę turi subjektyviųjų požymių, o būtent – teroristinių tikslų nustatymas kaltininko veikoje. Be abejo, subjektyviają nusikalstamos veikos pusę nustatyti ir įrodinėti baudžiamojoje byloje yra sunkiausia, kaip jau buvo minėta, tai – nematoma, neapčiuopiama nusikalstamos veikos pusė. Teroristiniai tikslai negali būti preziumuojami. Negalima teigti, kad asmuo, įtaisęs nuotolinio valdymo sprogmenų sistemą automobilyje, susprogdinęs užtaisą dėl ko žuvo keturi asmenys, įvykdė teroro aktą. Šiuos veiksmus galima kvalifikuoti ir kaip dviejų ar daugiau asmenų kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu (LR BK 129 str. 2 d. 5, 7 p.). Teroristiniai tikslai privalo būti nustatinėjami kiekvienoje byloje atsižvelgiant į konkrečių galimybių visumą. Teroristinių tikslų buvimą kaltininko veikoje gali rodyti tokios aplinkybės: kaltininkas nesiekia, kad nukentėtų konkretūs asmenys, aukos pasirenkamos atsitiktinai, teroro aktas įvykdomas vietoje, kurioje renkasi daug žmonių (traukinių, autobusų stotys, oro uostai, miesto aikštės, prekybos centrai, bankai, ligoninės ir pan.), kaltininko naudojamų priemonių (sprogmenų, sprogstamųjų, branduolinių, radioaktyviųjų ir kitų medžiagų) griauamoji galia, kiekis. Ikitiesminio tyrimo subjektams renkant įrodymus taip pat svarbu atkreipti dėmesį, ar veika buvo planuojama, jei taip – koku būdu. Informacijos apie teroristinių tikslų buvimą gali suteikti kaltininko telefoninių pokalbių, elektroninio pašto išklotinės, bendravimas su tam

tikromis ekstremistinėmis grupuotėmis, dalyvavimas jų veikloje, pasisakymai viešojoje erdvėje ir kiti faktoriai.

Apibendrinant galima teigti, jog būtent subjektyviųjų požymių, t. y. – teroristinių tikslų nustatymas kaltininko veikoje, lemia veikos kvalifikavimą kaip teroro aktą. Nenustačius religinių, politinių, rasistinių, nacionalistinių ar kitokio pobūdžio ideologinių tikslų, baudžiamoji atsakomybė pagal LR BK 250 straipsnį nekyla. Teroristinių tikslų nustatymas LR BK 250 straipsnio dispozicijoje vertinamas kaip pažangi naujovė, nes bet koks teroro aktas yra vedamas tam tikros ideologijos, ji ir yra teroro akto šerdis. Be to, per teroristinių tikslų kriterijų teroro aktas atibojamas nuo kitų, objektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais panašių nusikalstamų veikų.

2. 1. 3. Kvalifikuotos teroro akto sudėtis

Kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtis yra tokia, į kurią įtraukiami papildomi, palyginti su pagrindine sudėtimi, požymiai, didinantys nusikalstamos veikos pavojingumą.¹²⁷ LR BK 250 str. 3–5 dalyse įtvirtinamos kvalifikuotos teroro akto sudėtys. Kaip kvalifikuojantys požymiai baudžiamajame įstatyme numatomi nusikaltimo padariniai: sunkus sveikatos sutrikdymas vienam ar daugiau žmonių (LR BK 250 str. 3 d.), vieno ar daugiau žmonių nužudymas (LR BK 250 str. 4 d.), nusikalstama veika buvo nukreipta prieš strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turintį objektą arba dėl to atsirado labai sunkių padarinių (LR BK 250 str. 5 d.).

LR BK 250 str. 3 d. Objektyvioji nusikaltimo pusė pasireiškia tuo, kad vykdant teroro aktą sunkiai sutrikdoma sveikata vienam ar daugiau asmenų. Kokiais veiksmais gali būti sukeliamas sunkus sveikatos sutrikdymas, baudžiamasis įstatymas nedetalizuoja. Įstatymų leidėjas nebeapsiriboja anksčiau galiojusioje LR BK redakcijoje numatytomis alternatyviomis veikomis (padedant sprogmenis, sprogdinant, sukeliant gaisrą), todėl manytina, jog sunkus sveikatos sutrikdymas gali būti sukeliamas bet koku būdu (panaudojant šaunamuosius ginklus, sprogdinant, sukeliant gaisrą, sukeliant traukinio katastrofą, paskleidžiant chemines, branduolines, radioaktyvias medžiagas, užnuodijant geriamąjį vandenį ir pan.). Sunkaus sveikatos sutrikdymo nustatymo kriterijai pateikiami LR sveikatos apsaugos ministro, LR

¹²⁷Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2006. P. 188.

teisingumo ministro, LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakyme „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“ III-jame skyriuje (2 priedas).

LR BK 250 str. 4 d. Objektvyioji nusikaltimo pusė pasireiškia tuo, kad vykdant teroro aktą nužudoma vienas ar daugiau žmonių. Kaip ir LR BK 250 str. 3 dalyje, nėra apibrėžiama, kokiais veiksmais gali būti nužudoma. Nužudymas yra tyčinis neteisėtas kito žmogaus gyvybės atėmimas.¹²⁸ Lietuvos Respublikos Žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatyme įtvirtinama mirties sąvoka: *tai negrįžtama žmogaus organizmo, kaip visumos, žūtis*. Pagal šį įstatymą mirties momentas yra tada, kai negrįžtamai nutrūksta žmogaus kraujotaka ir kvėpavimas arba kai negrįžtamai nutrūksta visų žmogaus galvos smegenų struktūrų veikla¹²⁹.

LR BK 250 str. 5 d. Objektvyioji nusikaltimo pusė pasireiškia tuo, jog kaltininkas atlieka LR BK 250 str. 2-4 dalyse numatytą veiką ir ją nukreipia prieš strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turintį objektą, arba dėl tokios kaltininko veikos atsiranda labai sunkių padarinių. Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turintys objektai suprantami kaip strateginę ar svarbią reikšmę nacionaliniam saugumui turinčios įmonės ir įrenginiai. Tai LR esančios ar steigiamos įmonės, projektuojami ar statomi įrenginiai, kuriems pagal jų paskirtį ir (ar) veiklos pobūdį šis įstatymas priskiria strateginę arba svarbią reikšmę nacionaliniam saugumui ir kuriems dėl esminių nacionalinio saugumo interesų apsaugos nustatomos sąlygos ir reikalavimai dėl įmonių ar įrenginių nuosavybės ar valdymo ar bet kurių kitų teisių, įmonių kapitalo struktūros ir jo pokyčių, taip pat reikalavimai, kuriuos turi tenkinti potencialūs dalyviai.¹³⁰ Kokie objektai priskiriami prie strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių, nustato LR Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymo 3–5 straipsniai (3 priedas).

Baudžiamasis įstatymas neapibrėžia „labai sunkių padarinių“ sąvokos. Kyla klausimas, ar „labai sunkūs padariniai“ turėtų būti siejami su kelių, keliolikos, kelių šimtų ar tūkstančių žmonių mirtimi ar šiuo atveju įstatymų leidėjas šio požymio su žmonių mirtimi apskritai nesieja (žmonių mirtis, kaip kvalifikuojamasis nusikaltimo požymis, jau numatytas BK 250 str. 4 dalyje). Už LR BK 250 str. 4 dalyje numatytą nusikaltimą numatyta laisvės atėmimo bausmė nuo aštuonerių iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos. LR BK 250 str. 5

¹²⁸Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos Žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas Nr. IX-836. *Valstybės žinios*, 2002-04-04, Nr. 43-1601.

¹³⁰LR Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas Nr. XI-2087. *Valstybės žinios*, 2012-06-21, Nr. 76-3931.

dalį numato laisvės atėmimo bausmė nuo dešimties iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos. LR BK 250 str. 5 dalis yra griežtesnė, todėl, manytina, turėtų būti taikoma tokiems atvejams, kuomet dėl įvykdyto teroro akto masto žūva didelis skaičius žmonių (pvz., sunaikinamas miestelis ir jo gyventojai; žūva visi traukinio keleiviai ar pan.). Tačiau iš kitos pusės, griežčiausios bausmės ribos nesiskiria, t. y. griežčiausia bausmė tiek ketvirtoje, tiek penktoje straipsnio dalyse numatyta ta pati – laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Darytina prielaida, kad padariniai, susiję su žmonių mirtimis, jei kaltininko veiksmai nebuvo nukreipti į strateginės reikšmės objektą, turėtų būti kvalifikuojami pagal LR BK 250 str. 4 dalį. Tokiu būdu bus išvengta chaoso taikant baudžiamąjį įstatymą, nes praktiškai baudžiamoji atsakomybė už abiejose dalyse padarytus veiksmus nesiskiria. Tačiau LR Teisingumo ministro išleistoje derinimo pažymoje „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 25, 26, 27, 97, 196, 197, 217, 218, 250(1), 251, 252, 253, 254, 256, 257(1), 267, 267(1), 270, 270(1), 271, 277(1), 288, 295, 310 straipsnių ir Kodekso priedo pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 224(1), 249(1), 250(2), 250(3), 250(4), 250(5), 252(1) ir 270(2) straipsniais įstatymo ir LR administracinių teisės pažeidimų kodekso 51(23), 84(4), 224, 237, 241(1), 242 ir 259(1) straipsnio pakeitimo įstatymų projektų“¹³¹ nurodyta, jog *LR BK 250 str. 5 dalyje įtvirtintas vertinamasis požymis („labai sunkūs padariniai“), apima visus kitus atsiradusius ypatingai sunkius padarinius (pvz., žuvo ir buvo sužalota daug žmonių, buvo sunaikinta visa gyvenvietė ir pan.), kurie nepateko į kitas šio straipsnio dalis.* Vis dėlto, darytina prielaida, kad toks požiūris ydingas, nes „žmonių mirtys“ patenka į kitą LR BK 250 straipsnio dalį. „Labai sunkūs padariniai“ gali būti siejami su daugelio žmonių žūtimi, tačiau LR BK 250 str. 4 dalyje įtvirtinta „nužudė vieną ar **daugiau** žmonių“. Baudžiamojo įstatymo abstraktumas ne visuomet yra geriausia išeitis formuluojant straipsnių dispozicijas. Šiuo atveju nėra aišku, koks yra atskirties taškas, interpretuojant labai „sunkius padarinius, susijusius su daugelio žmonių mirtimi“. Siūlytina *arba* „labai sunkių padarinių“ požymį sieti su veika, nukreipta prieš strateginės reikšmės objektą, t. y. Tokios veikos pasekmės, *arba* koreguoti LR BK 250 str. 4 dalį, atsisakant kvalifikuojančio požymio „daugiau žmonių“ (šį požymį sieti su „labai sunkiais padariniais“) ir ją formuluoti taip: *tas, kas teroristiniais tikslais nužudė vieną žmogų, baudžiamas laisvės atėmimu nuo aštuonerių iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos.*

Apibendrinant teroro akto kvalifikuotas sudėtis, galima pastebėti, jog įstatymų leidėjas nebeapsiriboja konkrečių veikų, kurios gali būti pripažintos teroro aktu, įvardijimu.

¹³¹ 2010-12-22 Lietuvos Respublikos Vyriausybės posėdžio medžiaga. Prieiga per internetą: http://www.lrv.lt/Posed_medz/2010/101222/22_papildymas1.pdf [žiūrėta 2013-12-01]

Nusikaltimą kvalifikuoja pavojingi veikos padariniai bei kėsınimasis į strateginės reikšmės objektus. Lyginant su senos redakcijos LR BK 250 str. Kvalifikuotomis sudėtimis pastebėtina, jog naujoji redakcija nėra chaotiška, įstatymų leidėjas nebepalieka baudžiamosios teisės doktrinai ir teismams aiškintis, ką reiškia sąvoka sunkūs padariniai (2003-04-10 LR BK redakcijos 250 str. 4 dalis). Vis dėlto keblumų gali sukelti 2013-07-13 LR BK redakcijos 250 str. 5 dalyje numatytas požymis „labai sunkūs padariniai“. Nėra aišku, ar labai sunkūs padariniai turi būti siejami su žmonių mirtimi (nors tai numato straipsnio 4 dalis), ar, nepaisant įstatymo konstrukcijoje vartojamo jungtuko „arba“, sieti labai sunkius padarinius su strateginės reikšmės nacionaliniam saugumui turinčių objektų pažeidimu. Vertėtų labai sunkius padarinius traktuoti kaip teroristinių veiksmų, nukreiptų prieš strateginės reikšmės nacionaliniam saugumui turinčius objektus, išdavą, t. y. padariniai, kilę pažeidus tokių objektų saugumą, turi būti traktuojami kaip labai sunkūs, nes tokiu būdu gali kilti pavojus visos valstybės mastu ir už jos ribų.

III. TERORO AKTO TRAKTUOTĖS UŽSIENIO VALSTYBIŲ BAUDŽIAMUOSIUOSE KODEKSUOSE

Terorizmas – daugiau ar mažiau kiekvienos šalies saugumui kylanti grėsmė. Nė viena pasaulio valstybė nėra apsaugota nuo teroristinių atakų, todėl turbūt visuose pasaulio baudžiamuosiuose kodeksuose ar kituose įstatymuose rastume straipsnių, reglamentuojančių atsakomybę už teroro aktą. Terorizmas bei jį vykdančias asmenys, kaip jau buvo užsiminta anksčiau, nuolatos tobulėja, prisitaiko prie besikeičiančių aplinkybių, randa įstatymų spragų, todėl ir valstybės, kovodamos su terorizmo reiškiniu, pasitelkia vis naujas teisinės priemones: leidžiami nauji įstatymai, skirti kovai su terorizmu, kuriamos įstatymų pataisos, plečiamos teisėsaugos institucijų kompetencijos ribos, steigiami organai, kurių specializacija yra būtent kova su terorizmu ir pan.

Šio skyriaus tikslas – apžvelgti užsienio valstybių baudžiamųjų kodeksų nuostatas, reglamentuojančias baudžiamąją atsakomybę už teroro aktą. Pasitelkiant lyginamąjį metodą, bus nagrinėjamos Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV), Rusijos Federacijos (toliau – RF) ir Vokietijos Federacinės Respublikos (toliau – VFR) baudžiamųjų kodeksų nuostatos. Tai šalys, kurioms ypatingai aktualūs kovos su terorizmu klausimai.

3. 1. Teroro aktas Rusijos Federacijos baudžiamajame kodekse

Rusija, kaip viena galingiausių pasaulio valstybių, aktyviai dalyvaujanti įvairiuose kariniuose veiksmuose, gana dažnai susiduria su terorizmo grėsmėmis ir teroristiniais išpuoliais: pagal Ekonomikos ir taikos instituto skelbiamą „Pasaulinio terorizmo indeksą“ Rusija iš 116 šalių yra 9-oje vietoje¹³².

Kova su terorizmu yra vienas iš prioritetinių Rusijos valstybės tikslų: 1997 m. Rusijos federalinės saugumo tarnybos (*rus.* Федеральная служба безопасности) direktorius N. Kovalev nurodė, jog šalis susiduria su trejopo pobūdžio terorizmu: *socialiniu*, kurio išdava yra

¹³² *Global Terrorism Index: Capturing the Impact of Terrorism from 2002–2011*. The Institute For Economics & Peace, 2012. Prieiga per internetą: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2012-Global-Terrorism-Index-Report.pdf>.

„Pasaulinis terorizmo indeksas“ matuoja terorizmo lygį valstybėse pagal keturis kriterijus: teroro incidentų skaičius, žuvusiųjų skaičius, nukentėjusiųjų skaičius, materialinės žalos lygis. Siekdami didesnio duomenų patikimumo, mokslininkai analizavo teroristinių išpuolių, įvykdytų 2001–2012 m. laikotarpį 158 šalyse, duomenis (42 šalių, tarp kurių ir Lietuva, – pasaulinio terorizmo indeksas yra 0).

politiniai ir ekonominiai pokyčiai valstybėje, *nacionalistinis-etnis* bei *religinis* terorizmas¹³³. Viso pasaulio dėmesį sukaustė 2002 m. įvykiai Dubrovkos teatre Maskvoje¹³⁴, 2003 m. birželį sprogdinimai Tushine¹³⁵, 2004 m. rugsėjo 1-osios Beslano tragedija¹³⁶, įvykiai Zamoskvorecko traukinių linijoje¹³⁷, Rusijos mieste Volgograde 2013 m. įvykdyti du teroro aktai – spalio 21-ąją keleiviniame autobuse ir gruodžio 29-ąją – geležinkelio stotyje. Minėti ir kiti teroristiniai išpuoliai vyksta dėl nesibaigiančio karo su Čėčėnija, ir, kaip pažymi žurnalistas Č. Iškauskas, dėl to Rusija tampa valstybinio terorizmo ikaite¹³⁸. Tai reiškia, kad teroro aktai Rusijoje įgauna vis didesnę politinę pobūdį, teroristų veiksmai tampa atsaku į Rusijos valdžios karinę politiką Čėčėnijoje.

1999 m. pradėta vykdyti Rusijos karinė kampanija Čėčėnijoje buvo atsakas į vykdomus sprogdinimus Dagestane. Tuometinis RF Prezidentas B. Jelcinas šią operaciją pateisino tokiais argumentais: *mūsų šalis šiuo metu pradeda karą su tarptautiniu terorizmu. Tai kova už mūsų šalies žmones, ypatingai tuos, kurie žuvo Maskvoje, Dagestane, Volgodonske ir Buinakse. Mūsų veiksmai taip pat yra tarptautinės bendrijos pastangų kovoje su terorizmu dalis. Ir aš esu tikras, kad nors Vakarai dar to nesupranta, bet galų gale pripažins, kad mes esame teisūs. Tarptautinis terorizmas neturi sienų.*¹³⁹ 2000 m. tuometinis RF užsienio reikalų ministras I. Ivanovas, gindamas Rusijos karines operacijas Čėčėnijoje prieš Europos Parlamentą, išsakė tokias mintis: *Rusija savo veiksmais apsaugo visą Europą nuo tarptautinio terorizmo protrūkio*¹⁴⁰. Be abejo, tokie politikų savo veiksmų gynybos argumentai gali kelti abejonių, ar tai tik nėra mėginimas pateisinti karą su Čėčėnija bei pretekstas specialiosioms operacijoms prieš čėčėnų kovotojus, tačiau gilinimasis į tai peržengtų šio darbo temos ribas.

Rusijos Federacijoje pirmą kartą atsakomybė už teroro aktą buvo nustatyta 1994 m. RF BK 213 straipsnyje¹⁴¹. Šio nusikaltimo kvalifikavimas baudžiamajame kodekse – svarbus

¹³³ Smith M. A. *Russian Perspectives on Terrorism*. Conflict Studies Research Centre, 2004. P. 2.

¹³⁴ 2002 metų spalio 23 dieną Dubrovkos teatre čėčėnų kovotojai įsiveržė į sceną, kurioje buvo rodomas populiarus miuziklas „Nord Ost“. Tuo metu salėje buvo 912 žmonių, tarp jų – daug vaikų. Spalio 26-ąją Rusijos specialiosios pajėgos, siekdamos neutralizuoti užpuolikus, į pastatą paleido nežinomų dujų. Nuo dujų poveikio mirė 125 žmonės, o 50 užpuolikų buvo nušauti

¹³⁵ 2003 m. liepos 5 d. dvi čėčėnų kovotojos susisprogdina koncerto metu Tushino miestelyje netoli Maskvos. Žuvo 15 žmonių.

¹³⁶ 331 įkaitas, daugiausiai vaikai, žūsta per įkairtą dramą Beslano mokykloje.

¹³⁷ 2004 m. vasario 6 d. Zamoskvorecko linijoje tarp stočių „Avtozavodskaja“ ir „Paveleckaja“ važiuosiamame traukinyje įvyko sprogdimas. Tunelyje kilo labai didelis gaisras. Sprogstamojo įtaiso galingumas siekė nuo 4 iki 5 kg trotilo ekvivalento. Per teroro aktą žuvo 41 žmogus, maždaug 250 buvo sužeisti.

¹³⁸ Iškauskas Č. Rusija – valstybinio terorizmo ikaite. 2010. Prieiga per internetą:

<http://www.iskauskas.lt/2010/05/11/rusija-%E2%80%93-valstybinio-terorizmo-ikaite/> [žiūrėta: 2013-12-02]

¹³⁹ Smith M. A. *Russian Perspectives on Terrorism*. Conflict Studies Research Centre, 2004. P. 3

¹⁴⁰ Ten pat.

¹⁴¹ International Federation of Human Rights. *Russian Society under Control*. P. 6. Prieiga per internetą: http://www.fidh.org/IMG/pdf/Russian_society_under_control.pdf [žiūrėta: 2013-12-01].

žingsnis kovoje su terorizmu. Reikia pabrėžti, kad iš pradžių atsakomybė už teroro akto nusikaltimą Rusijoje buvo numatyta tik už valstybės ar visuomeninio veikėjo nužudymą, jam einant savo pareigas, turint tikslą susilpninti valdžią ar sukelti itin neigiamas pasekmes valstybės ir visuomeniniams veikėjams. Taip pat baudžiama už teroro aktą buvo ir tuomet, kai nužudomas ar sunkiai sužalojamas užsienio valstybės veikėjas, turint tikslą išprovokuoti karą ar tarptautinę nesantaiką. Tačiau tokia terorizmo samprata yra per siaura, nes teroro aktas gali būti vykdomas ne tik turint tikslą silpninti valstybę, bet ir kitais tikslais (žr. šio darbo 1.4 poskyrį). Dabar terorizmo nusikaltimas įtvirtintas RF BK 205 straipsnyje. Terorizmas pagal RF BK – tai sprogdinimas, padegimas ar kiti veiksmai, sukeltys grėsmę žmonių gyvybei bei sukeltys itin didelę žalą bei pavojingas pasekmes, jeigu šie veiksmai įvykdyti turint tikslą sugriauti visuotinį saugumą, įbauginti gyventojus ar daryti poveikį valstybės institucijoms. Už šiuos veiksmus numatyta baudžiamoji atsakomybė nuo aštuonerių iki dvylikos metų laisvės atėmimo (RF BK 205 str. 1 d.).¹⁴²

RF BK 205 str. 2 dalyje numatoma kvalifikuota terorizmo sudėtis. Veiką kvalifikuoja tokie požymiai: a) terorizmas įvykdytas grupės iš anksto susitarusių asmenų; b) panaudojant šaunamuosius ginklus. Numatyta bausmė – laisvės atėmimas nuo dešimties iki dvidešimties metų.

RF BK 205 str. 3 dalyje numatyta itin kvalifikuota nusikaltimo sudėtis. Jei veiksmai, numatyti straipsnio 1 ar 2 dalyje buvo atlikti organizuotos grupės arba sukėlė neatsargią kito žmogaus mirtį ar kitokius sunkius padarinius, arba kėsinimuisi buvo panaudota atominė energija, branduolinės, radioaktyviosios medžiagos ar radioaktyviosios spinduliuotės šaltiniai, tokia veika baudžiama laisvės atėmimu nuo penkiolikos iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos.

Pasikėsinimas ir grasinimas atlikti tokius veiksmus pagal RF BK taip pat laikomas nusikaltimu. Reikia pabrėžti, kad RF BK numato atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu asmuo, rengęsis padaryti nusikaltimą, numatytą RF BK 205 straipsnyje, laiku informuoja atitinkamas institucijas apie rengiamą teroro aktą ir jo veiksmuose dar nėra nusikaltimo sudėties (RF BK 205 straipsnio pastaba). Toks žingsnis įtvirtintas neatsitiktinai – juo įtvirtinama galimybė užkirsti kelią nusikaltimo padarymui.

RF BK 205 straipsnio dispozicijoje terorizmas įtvirtinamas gana abstrakčiai: neformuluojamas baigtinis veikų, kurias galima pripažinti terorizmu, sąrašas (formuluotė „ar kiti veiksmai“; rus. „или иные действия“). Vienintelis reikalavimas – tokie veiksmai turi kelti

¹⁴² *The Criminal Code Of The Russian Federation*. Prieiga per internetą: <http://www.russian-criminal-code.com/> [žiūrėta: 2013-11-13].

grėsmę žmonių gyvybei bei sukelti itin didelę žalą bei pavojingas pasekmes, jeigu jie įvykdyti turint tikslą sugriauti visuomeninį saugumą, įbauginti gyventojus ar daryti poveikį valstybės institucijoms. Galima būtų teigti, kad toks įtvirtinimas vertintinas kaip teigiamas, nes, kaip buvo pastebėta anksčiau šiame darbe, terorizmas evoliucionuoja ir nestovi vietoje. Įstatymų leidėjas, įtvirtindamas nebaigtinį sąrašą veikų, kurios gali būti vertinamos kaip teroro aktai, „apsidraudžia“ nuo teisinių kliūčių, galimų siekiant tam tikras neklasikinio pobūdžio veikas (pvz., masinis geriamojo vandens užnuodijimas) kvalifikuoti kaip teroro aktą.

Lyginant RF BK su LR BK, galima pastebėti, jog naujoji LR BK 250 str. redakcija yra tikslesnės formuluotės nei Rusijos baudžiamasis įstatymas. Visų pirma, LR BK 250 str. 1 dalis nepateikia išsamaus sąrašo priemonių ir įrankių, kurie gali būti panaudoti vykdant teroro aktą (šaunamasis ginklas, šaudmenys, sprogmenys, sprogstamosios, branduolinės ar radioaktyviosios medžiagos, kiti jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniai, taip pat cheminis ar biologinis ginklas, ar jų gamybai naudojamos cheminės medžiagos ar jų pirmtakai, mikroorganizmai, kitos biologinės medžiagos ar toksinai). Tuo tarpu RF BK apie nusikaltimo padarymo įrankius ir priemones kalba 205 str. 2 dalyje (šaunamieji ginklai) bei 3 dalyje (atominė energija, branduolinės ar radioaktyviosios medžiagos ar radioaktyviosios spinduliuotės šaltiniai). Nėra aišku, kodėl teroro aktas, panaudojant šaunamuosius ginklus (pvz., karines raketas, automatinius šaunamuosius ginklus, haubicas, mortyras, minosvaidžius ir kitus didelės griauamosios galios šaunamuosius ginklus), preziumuojamas kaip esantis mažiau pavojingas. Baigtinis sąrašas įrankių ir priemonių, kurias panaudojus teroro aktą galima kvalifikuoti pagal RF BK 205 str. 3 dalį, išvardijimas taip pat nėra logiškas. Taip sudaroma spraga galimam teroro akto vertinimui, kuomet įvykdoma veika, siekiant teroristinių tikslų, bet panaudojant, pvz., cheminį ginklą. Šiuo atveju įstatymas turėtų numatyti arba visas didelę griauamąją jėgą ir žalą sukeliančias priemones (cheminis, biologinis ginklas ir pan.), arba neformuluoti baigtinio ginkluotės sąrašo (pvz., formuluotė „ir kiti didelės griauamosios jėgos įrankiai ir priemonės“), nes praktiškai numatyti visus galimus variantus ir pateikti galutinį sąrašą yra neįmanoma.

Kitas LR BK pranašumas – kaip objektyvusis požymis numatytas informacinės sistemos ar elektroninių duomenų saugumo pažeidimas. Tai – modernus žingsnis siekiant kiberterorizmo ar kitų teroristinių išpuolių elektroninėje erdvėje prevencijos, juolab turint omeny 2007 m. gegužės 29 d. ES Tarybos išvadas dėl bendradarbiavimo kovojant su internetu

naudojimu teroristiniais tikslais („Patikrink žiniatinklį“)¹⁴³. Būtent toks požymis nenumatomas RF BK. Galima teigti, jog Rusijos baudžiamajame įstatyme vis dar įtvirtinta klasikinė terorizmo samprata, tad galima prieiti prie išvados, kad būtina atsižvelgti į dabartines teroro aktų realijas ir pritaikyti įstatymą naujo pobūdžio veikoms.

RF BK numato bendrą baudžiamąją atsakomybę asmenims, sulaukusiems 16 metų. Tačiau įvykdžius teroro aktą, kaip ypatingai visuomenės saugumui, valstybei, žmonijai pavojingą nusikaltimą, baudžiamoji atsakomybė kyla sulaukus 14 metų.

1998 m. RF Dūma išleido kovos su terorizmu įstatymą, kuriame apibrėžė terorizmo sąvoką bei veiksmus, laikytinus teroro aktais, taip pat įstatyme numatyti kovos su terorizmu esminiai principai. Įstatymo 3 straipsnyje pateikiama terorizmo samprata: terorizmu laikomas smurtas prieš asmenis ar organizacijas, taip pat turto ar kitų materialinių objektų sunaikinimas ar grasinimas juos sunaikinti, taip pat kuris sukelia ar gali sukelti žmonių mirtį, didelę žalą turtui ar kitas socialiai pavojingas pasekmes ir yra įgyvendinamas siekiant pažeisti visuomenės saugumą, įbauginti gyventojus arba daryti įtaką valdžios priimamiems sprendimams; taip pat kėsinimasis prieš valdžios atstovus ar visuomenės veikėjus; taip pat išpuoliai prieš užsienio valstybių atstovus, tarptautinių organizacijų, besinaudojančių tarptautine apsauga, atstovus ir darbuotojus, jei šiais veiksmais siekiama išprovokuoti karo veiksmus ar komplikuoti valstybės padėtį tarptautiniuose santykiuose. Taip pat šio įstatymo pagrindu įsteigta speciali Antiterorizmo komisija, kurios pagrindinis tikslas – koordinuoti vyriausybės veiklą kovos su terorizmu klausimais, kaupti ir analizuoti informaciją apie šalyje veikiančias teroristų grupuotes ir galimus išpuolius, bei aiškinti bei tobulinti antiteroristines teisės normas¹⁴⁴.

2006 m. išleistas Antiteroristinis įstatymas, kuriuo suformuluotas kokybiškai naujas terorizmo apibrėžimas. Pagal šį įstatymą, *terorizmu* laikoma *smurto ideologija ir praktika siekiant daryti įtaką valdžios institucijoms ir / ar pareigūnams, tarptautinėms organizacijoms, turint tikslą įbauginti visuomenę, taip pat kitos neteisėtų smurtinių veiksmų formas*¹⁴⁵. Šiame terorizmo apibrėžime išryškinamas politinis pobūdis – įtakos darymas valdžios institucijoms, pareigūnams bei tarptautinėms organizacijoms. Įstatyme terorizmo sąvoka atribojama nuo teroro akto. *Teroro aktu* laikytinas *sprogmenų padėjimas, padegimas bei kiti veiksmai, kuriais siekiama įbauginti visuomenę ir sukelti pavojų gyvybei, padaryti didelės žalos turtui, taip pat ekologinės katastrofos sukėlimas, galintis turėti rimtų ir pavojingų padarinių, siekiant daryti*

¹⁴³ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=LT&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%208457%202007%20REV%20> [žiūrėta: 2014-02-18].

¹⁴⁴ Cit. Smith M. A. *Russian Perspectives on Terrorism*. Conflict Studies Research Centre, 2004. P. 3–4.

¹⁴⁵ International Federation of Human Rights. *Russian Society under Control*. P. 6. Prieiga per internetą: http://www.fidh.org/IMG/pdf/Russian_society_under_control.pdf [žiūrėta: 2013-12-01].

įtaką valdžios institucijoms, pareigūnams ar tarptautinėms organizacijoms, taip pat ir grasinimai atlikti aukščiau išvardintas veikas.

Apibendrinant Rusijos baudžiamąją politiką kovos su terorizmu klausimais, galima pastebėti, jog RF BK nėra visiškai tikslus: neišskiriamos tam tikros moderniosios terorizmo formos, RF BK 205 str. formuluojamas klasikiniėmis dispozicijomis, tokiam nuolatos besikeičiančiam reiškiniui kaip terorizmas apibrėžti vartojamos baigtinio sąrašo formos. Privalumas, manytina, yra tai, kad RF BK baudžiamąją atsakomybę už teroro aktą numato asmenims nuo 14 metų. Kiti įstatymai, skirti kovai su terorizmu yra neatsiejami nuo Rusijos politikos.

3. 2. Teroro aktas Jungtinių Amerikos Valstijų baudžiamajame kodekse

Jungtinės Valstijos, palyginti su Rusija, nuo terorizmo nukenčia kiekybiškai mažiau¹⁴⁶, tačiau dauguma įvykdytų teroro aktų JAV sukėlė didelį rezonansą visame pasaulyje. Bene pirmieji teroro aktai JAV – tai 1920 m. rugsėjo 16 d. Niujorke, Volstrite, buvo susprogdintas neprižiūrimas vežimas (žuvo 35 žmonės, sužeista – virš 100); 1979 m. lapkričio 4 d. Irane, Teherano mieste, radikalių pažiūrų studentai užėmė JAV ambasadą ir įkaitais paėmė 66 žmones, kurie buvo paleisti tik po 444 dienų¹⁴⁷; 1993 m. įvykdytas Pasaulio Prekybos Centro sprogdinimas¹⁴⁸ bei 1995 m. sprogdinimai Oklahomoje¹⁴⁹ ir kt.

JAV ėmėsi priemonių, kad būtų užkirstas kelias vis kylančioms terorizmo bangoms – 1996 m. išleistas Antiterorizmo ir efektyvios mirties bausmės aktas (angl. *The Antiterrorism and Effective Death Penalty Act*), numatantis mirties bausmę už kai kurių teroro aktų įvykdymą. Antiterorizmo ir efektyvios mirties bausmės akte taipogi buvo pateiktas užsienio teroristinių organizacijų (angl. *Foreign Terrorist Organizations*) sąrašas bei numatyta baudžiamoji atsakomybė už šių teroristinių organizacijų finansavimą ir rėmimą (bausmė – 10 ir daugiau metų laisvės atėmimo)¹⁵⁰.

¹⁴⁶ Pagal Ekonomikos ir taikos instituto skelbiamą „Pasaulinio terorizmo indeksą“ JAV iš 116 šalių yra 41-oje vietoje. Žr.: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2012-Global-Terrorism-Index-Report.pdf>

¹⁴⁷ *Terrorist Attacks in the U.S. or Against Americans*. Prieiga per internetą: <http://www.infoplease.com/ipa/A0001454.html> [žiūrėta 2013-11-26]

¹⁴⁸ 1993 m. vasario 26 d. prie Pasaulio prekybos centro šiaurinio dangoraižio buvo susprogdintas sunkvežimis. Per šį teroro aktą žuvo 6 žmonės, virš 1000 buvo sužeista.

¹⁴⁹ 1995 m. balandžio 19 d. priešais Alftedo P. Murraho federalinį pastatą Oklahoma City mieste buvo susprogdintas sunkvežimis, prikrautas sprogstamųjų medžiagų.

¹⁵⁰ Mahan S. *Terrorism in perspective*. Second edition. New York: Sage publications, 2008. P. 327

2001 m. rugsėjo 11 dienos rytą visą pasaulį sudrebino teroristiniai išpuoliai Niujorke – keturi teroristų užgrobti lėktuvai rėžėsi į Pasaulio prekybos centro (angl. *World Trade Center*) bokštus dvynius bei Pentagoną. Šie išpuoliai nusinešė apie 3 tūkst. Gyvybių ir iki šiol yra turbūt didžiausio masto įvykdytas teroro aktas žmonijos istorijoje. 2001 m. rugsėjo 20 d. tuometinis JAV Prezidentas Dž. W. Bushas kreipėsi į tautą: „Šiandien mes esame tauta, kurią pažadino pavojus ir laisvės gynybos šauksmas. Mūsų sielvartą pakeitė pyktis, o pyktis paskatino priimti sprendimus. Teisingumas bus įvykdytas. Amerikiečiams karas nėra naujiena“¹⁵¹.

Po rugsėjo 11-osios įvykių JAV valdžia peržiūrėjo savo įstatyminę bazę, skirtą kovai su terorizmu. 2001 m. rugsėjo 23 d. Prezidentas Dž. W. Bushas išleido Vykdomąją tvarką Nr. 13224 (angl. *Executive Order No. 13224*), skirtą nuosavybės nusavimui bei sandorių uždraudimui asmenų, įtariamų teroro aktų įvykdymu, grasinimu juos įvykdyti bei terorizmo rėmimu. Tvarkoje numatyta, kad terorizmo sąvoka apima smurtinius nusikaltimus ir nusikaltimus pavojingus žmogaus gyvybei, nuosavybei ar infrastruktūrai, ir tokia veika siekiama įbauginti ar daryti spaudimą visuomenei, bauginimais ar prievarta paveikti vyriausybės politiką, paveikti vyriausybės veiksmus masiniais naikinimais, nužudymais, įkaitu grobimu.¹⁵²

2001 m. spalio 26 d. išleistas JAV suvienijimo ir stiprinimo aktas, sukuriant tinkamas priemones terorizmo pažabojimui ir prevencijai (angl. *Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism*), dar žinomas kaip *USA Patriot Act*. Šiuo aktu siekiama sulaukyti ir nubausti atsakingus už teroro aktus asmenis tiek JAV, tiek ir viso pasaulio mastu, taip pat stiprinti teisėsaugos tyrimų priemones. Be to, įstatymu siekiama sustiprinti JAV priemones užkardant, nustatant ir patraukiant baudžiamojon atsakomybėn asmenis, atsakingus už terorizmo finansavimą bei pinigų plovimą; įgaliojama visas finansines struktūras pranešti apie potencialius pinigų plovimo atvejus ir kt.¹⁵³.

Pristatomu aktu buvo pakoreguota JAV BK įtvirtinta terorizmo sąvoka, pakeista vidaus terorizmo samprata. Įstatymas numato tarptautinio ir vidaus terorizmo kategorijas. Pagrindinis jų skirtumas – tai veikos padarymo vieta (tarptautinio terorizmo atveju veika padaroma už JAV teritorinės jurisdikcijos ribų; tuo tarpu vidaus terorizmas įvykdomas šalies ribose). Įstatymas

¹⁵¹ On This Day: *President Bush Declares “War on Terror”*. Prieiga per internetą: <http://www.findingdulcinea.com/news/on-this-day/September-October-08/On-this-Day--President-Bush-Declares--War-on-Terror-.html> [žiūrėta: 2013-12-01].

¹⁵² JAV Iždo Departamento informacija. Prieiga per internetą: <http://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/programs/documents/terror.pdf> [žiūrėta: 2013-11-26]

¹⁵³ JAV Teisingumo Departamento informacija. Prieiga per internetą: <http://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm> [žiūrėta 2013-11-26].

numato, kad terorizmas – tai veikos, apimančios smurtinius nusikaltimus ir žmogaus gyvybei pavojingus nusikaltimus, kurie laikomi nusikalstamais tiek pagal JAV, tiek pagal kitų valstybių nacionalinę teisę, kuriais siekiama:

- įbauginti ar daryti spaudimą visuomenei;
- prievarta ir grasinimais paveikti vyriausybės politiką;
- paveikti vyriausybę masiniais griovimais, nužudymais ar pagrobimais.¹⁵⁴

Dėl tragiško šio įstatymo priėmimo konteksto (omeny turima „Rugsėjo 11-osios“ tragedija), Amerikos suvienijimo ir stiprinimo aktas, sukuriant tinkamas priemones terorizmo pažabojimui ir prevencijai, numatė daugybę žmogaus teisių ir laisvių suvaržymų, pvz., 412 skirsnio pagrindu pakeičiamas Imigracijos ir pilietybės įstatymas, pridedant įtariamų teroristų sulaikymo teikimą. Ši nuostata įgalioja JAV generalinį prokurorą priimti nutartį dėl užsienio piliečių arešto, kai yra pakankamas pagrindas dalyvavimu teroristinėje veikloje ar kita veikla, kuri kelia pavojų JAV nacionaliniam saugumui. Suėmimo laikotarpis nustatomas iki septynių dienų, per kurias generalinis prokuroras turi nuspręsti, ar reikėtų tęsti deportavimo procedūras, ar būtina imtis baudžiamųjų priemonių prieš sulaikytąjį, kitaip įtariamasis turi būti paleistas.¹⁵⁵ Ypatingai suaktyvėjo pagrindinių antiteroristinę veiklą vykdančių institucijų veikla (FTB ir CŽV), valdžios ir teisėsaugos institucijos turi priėjimą prie medicininių, finansinių ir kitų įrašų apie asmenis, bet kurio asmens gyvenamojoje vietoje gali būti atliekama slapta krata.¹⁵⁶ Ar tokie varžymai bei valdžios ekspansija į privatų žmogaus gyvenimą yra teisingi, šiame darbe nebus diskutuojama. Vis dėlto neatmestina, kad tam tikrų drastiškų priemonių valstybė turėjo imtis – JAV istorija iki šiol yra dalijama į dvi dalis: iki ir po rugsėjo 11-osios.

JAV, palyginti su kitų šalių įstatymais, turi išsamiausias BK formuluotes, reglamentuojančias teroro aktą (JAV BK 18 antraštinės dalies, 113B skyriuje, 2331-2339D paragrafuose)¹⁵⁷. 2331 paragrafas įtvirtina terorizmo, kuris skiriamas į tarptautinį ir vidaus, sampratą.

Tarptautinis terorizmas – tai veiksmai, apimantys:

1. smurtinius veiksmus, ar veiksmus, pavojingus gyvybei, kurie laikomi pažeidimais visų Valstijų mastu ar bet kurios Valstijos baudžiamuosiuose įstatymuose, jei jie

¹⁵⁴ Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT ACT) ACT OF 2001 Prieiga per internetą: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ56/pdf/PLAW-107publ56.pdf> [žiūrėta 2013-11-26]

¹⁵⁵ Mahan S. *Terrorism in perspective*. Second edition. New York: Sage publications, 2008. P. 328

¹⁵⁶ Ten pat, p. 329

¹⁵⁷ *US Code – Chapter 113B: Terrorism*. Prieiga per internetą: <http://codes.lp.findlaw.com/uscode/18/I/113B> [žiūrėta 2013-11-26].

padaryti už Jungtinių Valstijų ar bet kurios Valstijos jurisdikcijos ribų, siekiant šių tikslų:

- įbauginti civilius gyventojus;
- bauginimo ir prievartos priemonėmis daryti įtaką vyriausybės politikai; arba
- paveikti vyriausybę masinio naikinimo priemonėmis, žudymu ar įkaitų grobimais; ir

2. pasireiškia ne teritorinėje JAV jurisdikcijoje, arba peržengia nacionalines Valstijų ribas atsižvelgiant į šių veiksmų atlikimo būdą.

Vidaus terorizmas – tai veiksmai:

3. pavojingi žmogaus gyvybei veiksmai ir laikomi pažeidimu visų Valstijų ar bet kurios Valstijos teisėje, ir jais siekiama:

- įbauginti civilius gyventojus;
- bauginimo ir prievartos priemonėmis daryti įtaką vyriausybės politikai; arba
- paveikti vyriausybę masinio naikinimo priemonėmis, žudymu ar įkaitų grobimais; ir

4. šie veiksmai atliekami JAV teritorinės jurisdikcijos ribose.¹⁵⁸

Kaip ir Amerikos suvienijimo ir stiprinimo akte, pagrindinis vartojamų terminų skirtumas JAV BK – teroro akto atlikimo vieta. Įdomu tai, kad su teroro aktais siejami būtent smurtiniai ar keliantys žmogaus gyvybei ir sveikatai pavojų veiksmai. Teroro akto definicija nėra siejama su turtine žala, žala aplinkai ar pan.

Išskiriama *subjektyvioji teroro akto pusė* – teroristų tikslai. Minimas klasikinis tikslas – gyventojų bauginimas bei dar du, kuriuos apibendrintai galima apibrėžti, kaip poveikio vyriausybei darymą. Toks teroro akto definicijos įtvirtinimas apima iš esmės visas smurtines veikas, nes vienaip ar kitaip bet kokia smurtinė veika baugina visuomenę. D. Žilinsko teigimu, tokios plačios terorizmo sąvokos įtvirtinimas labai smarkiai praplečia valstybės galias kovojant su šiuo reiškiniu, ir galimas paradoksalios situacijos susidarymas, kuomet pavojus visuomenei kyla ne tik dėl terorizmo, bet ir dėl pasirinktų priemonių kovojant su terorizmu¹⁵⁹.

JAV BK 2332 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už teroro akto įvykdymą. Pastebėtina, jog bausmės itin griežtos, pvz., jei teroro akto metu buvo nužudytas žmogus,

¹⁵⁸ *US Code – Chapter 113B: Terrorism*. Prieiga per internetą: <http://codes.lp.findlaw.com/uscode/18/I/113B> [žiūrėta 2013-11-26].

¹⁵⁹ Žilinskas D. Terorizmo grėsmė kaip teisėsaugos institucijų integraciją skatinantis veiksnys. *Jurisprudencija*. 2005. T. 68(60). P. 66.

teismas gali parinkti bausmę iš trijų alternatyvų: bet kokios trukmės laisvės atėmimo bausmė (*angl.* Imprisonment for any term of years), įkalinimas iki gyvos galvos ar net mirties bausmė (JAV BK 2332 str. 1 d. a punktas).

Kituose JAV BK straipsniuose, sietinuose su teroro aktu, numatoma, kokie dar veiksmai gali būti vertinami kaip teroro aktas – tai bet kokio ginklo, sprogstamųjų ar kitų kenksmingų medžiagų panaudojimas, sprogdinimai, energijos bei dujų tiekimo šaltinių sugadinimas ar sunaikinimas, orlaivių sugadinimas, sunaikinimas ar užgrobimas ir piratavimas, laivų sugadinimas, sunaikinimas ar užgrobimas, masinio naikinimo ginklų panaudojimas, įkaitų grobimas. JAV BK nenumato vieningo sąvokos apibrėžimo viename kodekso straipsnyje, teroro aktams skirta keliolika BK straipsnių.

JAV BK numato ir atsakomybę už teroristinės veiklos finansavimą, užsienio teroristų rengimą bei nepranešimą apie organizuojamą teroro aktą (JAV BK 2339, 2339A, 2339B straipsniai). Unikalus yra užsienio teroristų finansavimo kriminalizavimas. JAV BK 2339B straipsnyje įtvirtinama, jog *tas, kas sąmoningai teikia materialinę paramą arba išteklius užsienio teroristinei organizacijai arba pasikėsina, turi būti nubaustas pagal šį straipsnį ir baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu ne daugiau kaip 15 metų, arba gali būti nubaustas abiem bausmėmis, o jei dėl tokios veikos buvo nužudytas žmogus, teismas gali paskirti bet kokios trukmės laisvės atėmimo bausmę arba laisvės atėmimą iki gyvos galvos. Kaltininkas privalo suvokti, jog teikia materialinę paramą teroristinei organizacijai, arba tokia organizacija vykdo arba vykdo teroristinę veiklą.* Tokia straipsnio dispozicija suponuoja visišką materialinės paramos davėjo atsakomybę už teroristinės organizacijos veiksmus, t. y. jis turi žinoti ir numatyti, jog jo remiama teroristinė organizacija gali kėsintis į žmonių gyvybes. Straipsnio ypatingumas pasireiškia tuo, kad tik Jungtinės Valstijos yra numačiusios specialų užsienio teroristų rėmimo straipsnį. Teroristų finansavimas kriminalizuojamas daugelio valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, tačiau nėra išskiriamas vidaus ar tarptautinis materialinės paramos teikimas teroristams.

Atkreiptinas dėmesys dar ir į tai, jog JAV BK 2339B straipsnis kriminalizuoja tik materialinės paramos teikimą, nėra kalbama apie intelektualųjį teroristų rėmimą. Tuo tarpu 2339A straipsnio dispozicija apima tiek intelektualųjį (teroristų rengimas, mokymas, patarimų davimas, įgūdžių formavimas ir kt.), tiek materialųjį rėmimą. Toks straipsnių chaotiškumas laikytinas spraga, nes šiuolaikinėmis komunikacijos priemonėmis įmanomas užsienio teroristinių organizacijų ar pavienių asmenų intelektualinis rėmimas, todėl nėra logiška beveik identiškuose straipsniuose šio požymio atsisakyti.

2001 m. rugsėjo 11 d. tragedija buvo smūgis ne tik Jungtinėms Valstijoms, bet viso pasaulio bendrijai. Todėl JAV įstatyminė bazė turi būti nagrinėjama neatsiejamai nuo įvykių Niujorke bei Pentagone: po šių teroro atakų JAV į Federalinį BK įtraukė tarptautinio ir vidaus terorizmo sąvokas, sugriežtino baudžiamąją atsakomybę už teroristinius veiksmus, išleido daug įstatymų, skirtų kovai su terorizmu. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima pažymėti, jog Jungtinių Valstijų baudžiamasis įstatymas numato itin platų sąrašą veikų, kurios laikytinos teroro aktu – tam skirta net 21 JAV BK straipsnis (2331-2339D) straipsniai. Vis dėlto, nors šalis ir siekia aprėpti visas galimas teroro akto formas, tačiau baigtinio sąrašo įtvirtinimas laikytinas ydingu.

3. 3. Teroro aktas Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamajame kodekse

Vokietijoje, palyginti su aukščiau nagrinėtomis valstybėmis, teroro aktų kiekybiškai mažiau¹⁶⁰. Istoriskai Vokietija labiausiai yra nukentėjusi nuo vidaus teroristinių grupuočių, ypač vadinamosios „Raudonosios armijos frakcijos“ (vok. *Rote Armee Fraktion; RAF*) 1968–1972 m. RAF buvo komunistinės ideologijos teroristinė grupuotė, siekusi teroristiniais metodais susidoroti su vis labiau šalyje įsigalinčiu kapitalizmu. Savo aktyvumo laikotarpiu RAF įvykdė keletą teroro aktų: 1968 m. balandžio 2 d. sprogdinimai Frankfurte protestuojant prieš karą Vietname; 1971 m. gegužės 11 d. įvykdyti sprogdinimai bendrabučiuose (žuvo 1 JAV pareigūnas ir sužeista 13 žmonių); 1972 m. gegužę pasikėsinta į policijos būstines Augsburgėje bei Miunchene.¹⁶¹

Vokietijos kovos su terorizmu strategija unikali tuo, kad valstybės baudžiamajame įstatyme vienintelis straipsnis, susijęs išimtinai su terorizmu, yra 129a, reglamentuojantis baudžiamąją atsakomybę už teroristinių grupių kūrimą:

129a straipsnis. Teroristinių organizacijų kūrimas.

1. Tas, kas sukūrė organizaciją, kurios veiklos tikslai yra:
 - 1) nužudymas, gyvybės atėmimas dėl neatsargumo arba genocido vykdymas (VFR BK 211, 212 ar 220A straipsniai) ;
 - 2) nusikaltimų asmens laisvei vykdymas (VFR BK 239A arba 239B straipsniai);

¹⁶⁰ Pagal Ekonomikos ir taikos instituto skelbiamą „Pasaulinio terorizmo indeksą“ Vokietija iš 116 šalių yra 62-oje vietoje. Žr.: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2012-Global-Terrorism-Index-Report.pdf>

¹⁶¹ <http://terrorism.about.com/od/groupsleader1/p/RedArmyFaction.htm> [žiūrėta 2013-11-26]

- 3) nusikaltimai pagal 305a (svarbių darbo priemonių naikinimas), 306 – 306c (padegimas), 307 (branduolinis sprogdinimas), 308 (sprogdinimas), 309 (jonizuojančios radiacijos paskleidimas), 313 (potvynio sukėlimas), 314 (pavojingų visuomenei cheminių medžiagų skleidimas), 315 (geležinkelio, oro linijų, laivybos darbo trukdymas), 316b (viešųjų operacijų (pašto, viešojo transporto, elektros energijos, dujų, vandens) tiekimo nutraukimas arba kliūčių sklandžiam tiekimui sudarymas), 316C (orlaivių ar laivų užpuolimas).

Baudžiamas laisvės atėmimu nuo vienerių iki dešimties metų.

2. Jei kaltininkas yra tokios grupės organizatorius ar rėmėjas, laisvės atėmimo bausmė negali būti mažesnė kaip treji metai.
3. Tas, kas remia 1 dalyje nurodytą organizaciją arba užsiima jos narių rengimu, baudžiamas laisvės atėmimu nuo šešių mėnesių iki penkerių metų.
4. Teismas savo nuožiūra gali švelninti bausmę atsižvelgdamas į 49 str. 2 dalies nuostatas, jei kaltininkų dalyvavimas teroristinės organizacijos veikloje buvo mažareikšmis.¹⁶²

2003 m. Vokietija, siekdama įgyvendinti Pamatinį sprendimą Nr. 2002/475/JHA dėl kovos su terorizmu, papildė BK 129a straipsnio sąrašą tokiomis veikomis:

1. 226 str. (kompiuterinės atakos);
2. 303b str. (pastatų griovimas);
3. 305 str. (kėsینimasis į komunikacijos priemones / paslaugas);
4. 317 str. (pavojaus sukėlimas panaudojant nuodingas medžiagas);
5. 330a str. (Karinių ginklų kontrolės akto pažeidimas arba Ginklų akto pažeidimas).

Taip pat, kaip būtinas veikos požymis, buvo įtrauktas specifinis tikslas bei sunkių padarinių kilimo galimybė šalies ar tarptautinės organizacijos atžvilgiu¹⁶³.

Atkreiptinas dėmesys, kad VFR įstatymų leidėjas teroro aktus sieja būtent su teroristinių grupių kūrimu. Taip formuluojant baudžiamojo įstatymo dispoziciją, užkertamas kelias kvalifikuoti veiką kaip teroro aktą, jei nusikaltimą įvykdo vienas asmuo. Vis dėlto, Terorizmo ekspertų komiteto (angl. *Committee of Experts on Terrorism; CODEXTER*) teigimu, Vokietijos baudžiamojoje teisėje, kuomet teroro aktą įvykdo vienas asmuo, baudžiama laikantis bendrųjų nuostatų, t. y. Jei teroro akto metu nužudomas žmogus, taikomas VFR BK straipsnis,

¹⁶² *German Criminal Code*. Prieiga per internetą:

http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html [žiūrėta 2013-11-26].

¹⁶³ Petzsche A. *The European Influence on German Anti-Terrorism Law*. Prieiga per internetą:

http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol13-No9/PDF_Vol_13_No_09_1056-1065_Articles_Petzsche.pdf [žiūrėta 2013-11-26].

numatantis atsakomybę už nužudymą, jeigu žmogus nužudomas padegus tam tikrą objektą, taikomi straipsniai, numatantys atsakomybę už nužudymą ir padegimą ir t. t.¹⁶⁴

VFR BK spraga, manytina, yra baigtinis veikų, kurios gali būti kvalifikuojamos kaip teroro aktas, sąrašas. Kaip jau ne kartą šiame darbe buvo minėta, teroro aktas – ne statinis, o dinaminis reiškiny, todėl visų galimų veikų išvardijimas yra neįmanomas ir ydingas, taip sudaromos juridinės kliūtys į sąrašą nepatenkančias veikas kvalifikuoti kaip teroro aktą.

Specifinis tikslas yra įbauginti gyventojus, priversti valdžios institucijas ar tarptautinę organizaciją veikti arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų tenkinant teroristų reikalavimus arba pašalinti politinę, konstitucinę, ekonominių ar socialinių struktūrų valstybės instituciją ar tarptautinę organizaciją ar tokiais veiksmais sukelti didelę žalą valstybei ar tarptautinei organizacijai¹⁶⁵. Iš esmės ir Vokietijos baudžiamojoje teisėje išskiriami tie patys teroristiniai tikslai, kaip ir anksčiau aptartų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose.

2002 m. sausio 1 d. įsigaliojo Kovos su terorizmu įstatymas (vok. *Terrorismusbekämpfungsgesetz*). Tai buvo tiesioginis atsakas į 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykius JAV. Įstatymas buvo orientuotas į prevencinių priemonių kovoje su terorizmu stiprinimą, juo praplėstos Federacinės kriminalinės policijos biuro (vok. *Bundeskriminalamt*) ir Federalinės Konstitucijos apsaugos tarnybos (vok. *Bundesamt für Verfassungsschutz*) kompetencijos ribos informacijos rinkimo ir dalijimosi srityje¹⁶⁶.

Įgyvendindama Europos Sąjungos bei Jungtinių Tautų reikalavimus, Vokietija priėmė ir kitų įstatymų, skirtų kovai su terorizmu: 2006 m. gruodžio 31 d. įsigaliojo Jungtinių duomenų bazių įstatymas, kuriuo buvo įsteigtos bendros federalinių ir žemių policijos bei žvalgybos tarnybų duomenų bazės. 2007 m. buvo pakeistas bei pratęstas 2002 m. Kovos su terorizmu įstatymas, kuriuo dar labiau išplėsti Federalinės Konstitucijos apsaugos tarnybos įgaliojimai. 2005 m. sausio 11 d. priimtas Aviacijos saugumo įstatymas. Naujausias yra Tarptautinio terorizmo grėsmių įstatymas, kuriuo plečiama Federalinės kriminalinės policijos kompetencija esant tarptautinio terorizmo grėsmei. Suteikta galimybė atlikti nuotolinį kompiuterių kietųjų diskų ir telekomunikacinių priemonių sekimą bei žvalgybą¹⁶⁷.

¹⁶⁴ Committee of Experts on Terrorism. *Profiles on Counter-Terrorist Capacity. Germany*. Prieiga per internetą: http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/Source/country_profiles/CODEXTER_Profiles_2011_Germany_EN.pdf [žiūrėta 2013-11-26]

¹⁶⁵ <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:EzScITD4rNkJ:www.nottingham.ac.uk/hrlc/document/publications/cthr/countryprofilegermany.doc+&cd=7&hl=lt&ct=clnk&gl=lt> [žiūrėta 2013-11-26]

¹⁶⁶ Ten pat.

¹⁶⁷ COT Institute of Safety. *Case study: Germany*. Prieiga per internetą: [http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/Germany%20case%20study%20\(WP%206%20Del%2012b\).pdf](http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/Germany%20case%20study%20(WP%206%20Del%2012b).pdf) [žiūrėta 2013-11-26]

Apibendrinant Vokietijos baudžiamosios teisės nuostatas kovoje su terorizmu, galima išskirti šiuos aspektus: esminis šalies baudžiamosios teisės bruožas yra tas, jog VFR BK nėra specialių normų, pateikiančių teroro akto definiciją ir nustatančią baudžiamąją atsakomybę už šią veiką. Vokietija remiasi bendrosiomis nuostatomis kvalifikuodama tam tikrą veiką kaip teroro aktą (pvz., jei teroro akto metu nužudytas žmogus, baudžiamoji atsakomybė kyla už nužudymą). VFR BK kriminalizuotas teroristinių organizacijų kūrimas, jų finansavimas, rėmimas ir vadovavimas tokių organizacijų veiklai (VFR BK 129a str.), be to, pateikiamas sąrašas veikų, kurias gali įvykdyti teroristinė grupuotė. Aktyviausias įstatymų leidybos kovos su terorizmu srityje prasidėjo po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių JAV, įgyvendinant Europos Sąjungos ir Jungtinių Tautų reikalavimus.

3. 4. Teroro akto sudėtis Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose: panašumai ir skirtumai

Atlikus lyginamąjį Lietuvos Respublikos ir pasirinktų užsienio valstybių (Rusijos Federacijos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Vokietijos Federacinės Respublikos) baudžiamųjų įstatymų, reglamentuojančių atsakomybę už teroro aktą, tyrimą, galima suformuluoti sąlyginius šio nusikaltimo įtvirtinimo panašumus ir skirtumus (4 priedas). Pažymėtina, jog šiuo tyrimu nesiekama vertinti tam tikros šalies baudžiamąjį kodeksą nuostatų pranašumą – kiekvienos šalies pagrindinis baudžiamasis įstatymas yra visos valstybės teisinės bazės dalis, jis negali būti aiškinamas ir vertinamas atskirai nuo kitų šalies įstatymų, teisminės praktikos bei doktrinos.

Pirmajame šio darbo skyriuje išanalizavus aktualią terminologiją, visų pirma atkreiptinas dėmesys į atskirų šalių vartojamus terminus. LR BK 250 straipsniu kriminalizuojamas „teroro aktas“, tuo tarpu RF BK 205 straipsnyje bei JAV BK 2331 paragrafe – „terorizmas“. VFR BK vienintelis straipsnis, išimtinai susijęs su terorizmo reiškiniu yra 129a straipsnis, pagal kurį baudžiamoji atsakomybė kyla už teroristinių organizacijų kūrimą. Autorė laikosi pozicijos, jog lyginant teroro akto ir terorizmo sąvokas, teroro aktą reikėtų suprasti kaip konkrečią nusikalstamą veiką, tuo tarpu terorizmą – kaip socialinį reiškinį. Laikantis šios pozicijos, juridškai korektiškas terminas įtvirtinant nusikaltimą baudžiamajame kodekse būtų „teroro aktas“.

Vienas svarbiausių teroro akto sudėties tyrimo objektų – objektyvioji šio nusikaltimo pusė, t. y. kokiomis veikomis teroro aktas gali būti įvykdomas. LR BK 250 straipsnyje įtvirtinamas itin platus ratas veikų, kurias įvykdžius atsakomybė kyla už teroro aktą, tai:

Šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, branduolinių ar radioaktyviųjų medžiagų, kitų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių gaminimas, įgijimas, laikymas, gabenimas, perdavimas ar kitoks disponavimas; cheminio, biologinio ginklo ar jų gamybai naudojamų cheminių medžiagų ar jų pirmtakų, mikroorganizmų, kitų biologinių medžiagų ar toksinų kūrimas, gaminimas, įgijimas, laikymas, gabenimas, perdavimas ar kitoks disponavimas; potvynio sukėlimas; vandens, energijos ar kitų išteklių tiekimo sutrikdymas; sprogdinimas; padegimas; kitoks didelio masto turto naikinimas ar gadinimas; didelės reikšmės valstybės valdymui, ūkiui ar finansų sistemai turinčios informacinės sistemos ar elektroninių duomenų saugumo pažeidimas; radioaktyviųjų, biologinių ar cheminių medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimas. Tokiu įtvirtinimu įstatymų leidėjas mėgina sumodeliuoti visas galimas situacijas, kuomet tam tikrus kaltininko veiksmus reikės kvalifikuoti kaip teroro aktą. Panašus modelis įtvirtinamas ir VFR BK – baudžiamoji atsakomybė už teroro aktą gali kilti už platų ratą veiksmų: nuo „klasikinių“ teroro akto įvykdymo metodų (sprogdinimai, padegimai) iki „modernaus“ turinio išpuolių (kompiuterinės atakos, komunikacijos trukdymas ir pan.). Tuo tarpu RF BK apsiriboja sprogdinimo, padegimo veikomis, taip pat baudžiamoji atsakomybė pagal RF 205 str. gali kilti teismui pripažinus, jog kaltininko veiksmai sukėlė grėsmę žmonių gyvybei, sukėlė itin didelę žalą bei pavojingas pasekmes. RF BK išlieka „klasikinio“ teroro akto įtvirtinimo pavyzdžiu, kriminalizuojami plačiausiai naudojami terorizmo metodai (sprogdinimai, padegimai). Vis dėlto RF BK, nepateikdamas baigtinio sąrašo veikų, kurios gali būti kvalifikuojamos kaip teroro aktas, neužkerta kelio, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes, ir kitokias veikas (pvz., masinis apnuodijimas, energijos tiekimo trikdydas ar pan.), traktuoti kaip teroro aktą. JAV BK iš esmės kriminalizuoja tas pačias veikas, tačiau čia kaip teroro aktas, o ne atskiras nusikaltimas kvalifikuojami įkaitų grobimas, orlaivių sugadinimas, sunaikinimas ar užgrobimas bei laivų sugadinimas, sunaikinimas ar užgrobimas. Pažymėtina, jog tiek LR BK, tiek RF BK minėti nusikaltimai įtvirtinami atskirai (pvz., LR BK 251 str. orlaivio, laivo ar kitos viešojo ar krovininio transporto priemonės arba stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimas; 252 str. žmogaus pagrobimas įkaitu; atitinkamai RF BK 211 ir 206 straipsniai).

Lyginamoji analizė parodė, jog iš visos tirtos šalys savo baudžiamuosiuose įstatymuose atskleidžia teroro akto subjektyviąją pusę. Pagal LR BK 250 str. baudžiamoji atsakomybė kyla, kuomet nustatoma ir įrodoma, jog kaltininkas veikė teroristiniais tikslais. Kokie šie tikslai gali būti, įstatymų leidėjas detalizuoja LR BK 252¹ str. 3 dalyje: tai siekimas labai įbauginti visuomenę ar jos dalį arba neteisėtai priversti tarptautinę viešąją organizaciją, valstybę ar jos

instituciją atlikti bet kokią veiksmą arba susilaikyti nuo jo atlikimo, arba destabilizuoti ar sunaikinti svarbiausius valstybės institucinius, politinius, ekonominius ar socialinius darinius ar tarptautinę viešąją organizaciją. RF BK įtvirtinama, jog teroro akto tikslai gali būti trejopo pobūdžio: a) visuotinio saugumo pažeidimas; b) gyventojų bauginimas; c) poveikis valstybės institucijoms. JAV BK teroro akto tikslai gali būti: a) įbauginti civilius gyventojus; b) bauginimo ir prievartos priemonėmis daryti įtaką vyriausybės politikai; c) paveikti vyriausybę masinio naikinimo priemonėmis, žudymu ar įkaitų grobimais. VFR BK iš esmės atkartojami nurodyti tikslai: a) gyventojų bauginimas; b) valdžios institucijų ar tarptautinių organizacijų vertimas atlikti ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų; c) pašalinti valdžios instituciją ar tarptautinę organizaciją; d) siekis sukelti didelę žalą valstybei ar tarptautinei organizacijai. Pažymėtina, jog teroro akto įvykdymo tikslai – vienas svarbiausių kriterijų, leidžiančių atriboti šį nusikaltimą nuo kitų nusikalstamų veikų, be to, tai – kiekvieno teroro akto šerdis, nes teroro aktas neatsiejamas nuo tam tikros ideologijos, siekių, teroristų motyvų.

Lietuvos, Rusijos ir Jungtinių Valstijų baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtinama, jog vienas iš teroro aktą kvalifikuojančių požymių yra kito žmogaus (ar žmonių) mirtis. Panašūs veiką kvalifikuojantys požymiai numatyti RF ir JAV BK: Rusijoje veika laikytina sunkesne, jei kaltininkas (-ai) panaudoja atominę energiją, branduolines, radioaktyvias medžiagas ar radioaktyviosios spinduliuotės šaltinius; o JAV – jei panaudojamas masinio naikinimo ginklas arba radioaktyviosios medžiagos. JAV BK kaip veiką kvalifikuojantis požymis numatyta teroro akto padarymo vieta – orlaiviai. Tuo tarpu tiek Lietuvos, tiek Rusijos baudžiamuosiuose kodeksuose ši veika kriminalizuojama atskirai (LR BK 251 str., RF BK 211 str.). Pagal RF BK teroro aktas laikomas kvalifikuota veika, jei jis įvykdomas grupės iš anksto susitarusių asmenų, o itin kvalifikuota – jei teroro aktą įvykdo organizuota grupė. VFR BK veika laikytina sunkesne, jei nustatomas ir įrodomas didesnis kaltininko indėlis į nusikalstamą veiką (teroristinių organizacijų kūrimą), t. y. organizatoriaus ar rėmėjo vaidmuo.

Visų valstybių baudžiamuosiuose kodeksuose nustatyta griežta atsakomybė už teroro aktą. Lietuvoje už paprastą teroro aktą (LR BK 250 str. 1 ir 2 dalys) gali būti skiriama laisvės atėmimo bausmė nuo trijų mėnesių¹⁶⁸ iki aštuonių metų (LR BK 250 str. 1 d.), arba iki dešimties metų (LR BK 250 str. 2 d.). Jei kaltininko veikoje nustatomi teroro aktą kvalifikuojantys požymiai, bausmė griežtėja: žemiausia terminuoto laisvės atėmimo riba tuomet varijuoja nuo 3, 8 ir 10 metų laisvės atėmimo, o aukščiausia – 15 ir 20 metų. Taip pat

¹⁶⁸ Tais atvejais, kuomet LR BK specialiosios dalies dispozicijoje nenustatoma žemiausia bausmės riba, vadovaujamosi LR BK bendrosios dalies normomis, o būtent – LR BK 50 str. 2 dalimi, kurioje įtvirtinama žemiausia terminuoto laisvės atėmimo bausmės riba – trys mėnesiai.

gali būti skiriama laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė (LR BK 250 str. 4 ir 5 dalys). Šiek tiek griežtesnės bausmės nustatomos RF BK. Už paprastą teroro aktą (RF BK 205 str. 1 d.) gali būti skiriama nuo 8 iki 12 metų laisvės atėmimo bausmė. Kvalifikuotas teroro aktas baudžiamas laisvės atėmimu nuo 10 iki 20 metų, o itin kvalifikuotas – nuo 15 iki 20 metų, arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos. Turbūt įdomiausi bausmių skyrimo už teroro aktą aspektai yra JAV BK. Už teroro aktą gali būti skiriama **bauda** (vienuose straipsniuose jos dydis nenustatomas, pvz., JAV BK 2332A paragrafas, kituose nustatyta iki 2 mln. JAV dolerių bauda, pvz., JAV BK 2332G paragrafas), **terminuoto laisvės atėmimo bausmė** (kai kuriuose straipsniuose įtvirtinama aukščiausia šios bausmės riba, pvz., JAV BK 2332B paragrafas – iki 10, 25, 30, 35 metų laisvės atėmimo; kituose straipsniuose bausmės ribos neįtvirtinamos: vartojama sąvoka „bet kokio termino laisvės atėmimas“ (angl. *imprisoned for any term of years*), pvz., JAV BK 2332A paragrafas), **laisvės atėmimas iki gyvos galvos** arba **mirties bausmė**. Aptartų valstybių baudžiamosios atsakomybės kontekste bausmės VFR BK gali pasirodyti itin mažos, pvz., pagal VFR BK 129a str. 2 dalį skiriama ne mažesnė kaip 3 metų laisvės atėmimo bausmė, o pagal VFR BK 129a str. 3 dalį – laisvės atėmimas nuo 6 mėn. Iki 5 metų. Tačiau šios bausmės skiriamos tik už teroristinės organizacijos kūrimą. Primintina, jog bausmės Vokietijoje už teroro akto įvykdymą skiriamos pagal kilusias pasekmes, veikos sunkumą, pvz., jei teroro akto metu buvo nužudytas žmogus, bausmė skiriama vadovaujantis VFR BK 211 straipsnį „Nužudymas“, kuriame įtvirtinama laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė.

Taip pat svarbūs kiekvienos valstybės reikalavimai, keliami nusikalstamos veikos subjektui. Pakaltinamumo reikalavimai įtvirtinami kiekvienoje valstybėje (galioja vienas iš pamatinių baudžiamosios teisės principų *nullum crimen, sine lege culpa*), todėl bus aptariami subjekto amžiaus reikalavimai. Pagal LR BK 13 straipsnio 1 dalį, baudžiamoji atsakomybė kyla asmenims, kuriems iki nusikalstamos veikos padarymo buvo suėję 16 metų. Tam tikrais išimtiniais atvejais, baudžiamoji atsakomybė gali kilti asmenims, kuriems iki nusikalstamos veikos padarymo buvo suėję 14 metų. Šie išimtiniai atvejai, priklausomai nuo veikos sunkumo bei pavojingumo visuomenei, numatyti LR BK 13 str. 2 dalyje. Nepaisant to, kad teroro aktas laikomas viena pavojingiausių veikų, šiai veikai keturiolikos metų išimtis nėra numatyta, todėl baudžiamoji atsakomybė už teroro aktą Lietuvoje kyla asmenims, kuriems iki nusikaltimo padarymo buvo suėję 16 metų. Tuo tarpu RF BK nustatyta mažesnė amžiaus riba ir baudžiamojon atsakomybėn galima traukti asmenį, kuriam iki nusikaltimo padarymo buvo suėję 14 metų. Amžius, nuo kurio asmuo atsako pagal baudžiamuosius įstatymus, JAV nėra

vieningai įtvirtintas – tai priklauso nuo atskiros Valstijos teisės. VFR 129a straipsnyje nekalbama apie subjekto amžių, reikia vadovautis VFR 19 straipsniu, kuriame nustatoma, jog baudžiamoji atsakomybė kyla asmeniui, kuriam iki nusikaltimo padarymo yra suėję 14 metų.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Egzistuoja įvairiopa teroro aktų klasifikacija (pagal pasikėsimo objektą, teroro akto motyvą ir pasireiškimo būdą, pagal vykdančių asmenų politines pažiūras bei ideologiją ir kt.), tačiau, išanalizavus pagrindines teroro aktų kryptis ir formas, tačiau tiksliausia ir išsamiausia būtų J. D. Višniakovo ir kt. teroro aktų klasifikacija pagal tokius pagrindus: *ideologiją ir pasireiškimo sferą, veikimo zoną, veikimo būdą ir pajėgas, dalyvaujančius asmenis.*
2. Apibendrinus tarptautinius ir Europos Sąjungos teisės aktus terorizmo srityje, išskirtina tai, jog, nepaisant teisės aktų gausos, vieningos ir aiškios teroro akto formuluotės nėra. Konvencijose dažniausiai formuluojamos blanketinės teisės normos, nukreipiančios į kitus teisės aktus, ir (arba) pateikiamas sąrašas veikų, kurios bus laikomos teroristinėmis ir joms bus taikomos minėtos Konvencijos ir sprendimai.
3. LR BK 250 str. nustatoma baudžiamoji atsakomybė už teroro aktą. 2013 m. liepos 2 d. įstatymu pakeitus teroro akto dispoziciją, šio straipsnio nuostatos sugretintos su tarptautinės bendrijos reikalavimais: prapėstas veikų, kurias galima pripažinti teroro aktais, ratas (įtrauktos tokios veikos kaip potvynio sukėlimas, vandens, energijos ar kitų išteklių tiekimo sutrikdymas, informacinių sistemų ar elektroninių duomenų saugumo pažeidimas); numatyta baudžiamoji atsakomybė už įvairius veiksmus su nusikalstamos veikos įrankiais bei priemonėmis (LR BK 250 str. 1 d.); kaip būtinas nusikalstamos veikos požymis numatyti teroristiniai tikslai.
4. Teroristiniai tikslai gali būti aiškinami taip: nusikalstamą veiką darantys asmenys siekia sukelti iracionalią baimę tarp visuomenės narių, sumažinti teigiamą gyventojų požiūrį į valstybės valdžios institucijų darbą, sukelti rezonansą valstybės viduje arba tarptautiniu mastu. Ar tokių tikslų buvo kaltininkų veikoje, siūlytina spręsti atsižvelgiant į objektyviuosius nusikalstamos veikos požymius: ar teroristų veiksmai buvo nukreipti prieš didelį ir neapibrėžtą žmonių skaičių, panaudotų įrankių ir priemonių specifika, griaunamoji jėga, jų kiekis, nusikaltimo padarymo vietos ypatybės ir kt.
5. Teroristinių tikslų nustatymas baudžiamojoje byloje svarbus ne tik tuo, kad tai – būtinas teroro akto sudėties požymis, bet ir dėl to, kad būtent per teroristinių tikslų kategoriją ši nusikaltimą galima atriboti nuo kitų nusikalstamų veikų: turto sunaikinimo ar sugadinimo (BK 187 str.), sveikatos sutrikdymo (BK 135 str.), nužudymo (BK 129 str.), riaušių (BK 283 str.), kvalifikuotos kontrabandos (BK 199 str. 2 d.), neteisėto disponavimo

šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis (BK 253 str.) ir kitų nusikalstamų veikų.

6. Rusijos Federacinėje Respublikoje terorizmo nusikaltimas įtvirtintas RF BK 205 straipsnyje. Terorizmas pagal RF BK – tai sprogdinimas, padegimas ar kiti veiksmai, sukeltys grėsmę žmonių gyvybei bei sukeltys itin didelę žalą bei pavojingas pasekmes, jeigu šie veiksmai įvykdyti turint tikslą sugriauti visuotinę saugumą, įbauginti gyventojus ar daryti poveikį valstybės institucijoms.
7. Jungtinių Amerikos Valstijų Federalinis Baudžiamasis kodeksas numato itin platų sąrašą veikų, kurios laikytinos teroro aktu, teroristinėms veikoms skirti JAV BK 2331-2339D straipsniai. 2001 rugsėjo 11-osios įvykiai paskatino baudžiamosios atsakomybės už teroro aktą sugriežtinimą, terorizmas šalies baudžiamajame įstatyme pradėtas skirstyti į vidaus ir tarptautinį.
8. Vokietijos Federacinės Respublikos Baudžiamajame kodekse nėra specialių normų, pateikiančių teroro akto definiciją ir nustatančią baudžiamąją atsakomybę už šią veiką. Vokietija remiasi bendrosiomis nuostatomis kvalifikuodama tam tikrą veiką kaip teroro aktą (pvz., jei teroro akto metu nužudytas žmogus, baudžiamoji atsakomybė kyla už nužudymą). VFR BK kriminalizuotas teroristinių organizacijų kūrimas, jų finansavimas, rėmimas ir vadovavimas tokių organizacijų veiklai.

LITERATŪRA

I. Lietuvos Respublikos nacionaliniai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, Nr. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 25, 250, 250¹, 251 straipsnių ir priedo pakeitimo ir papildymo ir Kodekso papildymo 249¹, 250², 250³, 250⁴, 250⁵, 252 straipsniais įstatymas Nr. XII-497. *Valstybės žinios*, 2013-07-13, Nr.: 75 -3768.
3. Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatymas Nr. XI-1539. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 91-4316.
4. Lietuvos Respublikos cheminio ginklo uždraudimo įstatymas Nr. VIII-864. *Valstybės žinios*, 1998-10-14, Nr. 90-2480.
5. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas Nr. IX-705. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 13-467.
6. Lietuvos Respublikos elektroninio parašo įstatymas Nr. VIII-1822. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 61-1827.
7. Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas Nr. VIII-1019. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 11-239.
8. Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas Nr. IX-1315. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 17-701.
9. Lietuvos Respublikos valstybės informacinių išteklių valdymo įstatymas Nr. XI-1807. *Valstybės žinios*, 2011, Nr. 163-7739.
10. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas Nr. IX-836. *Valstybės žinios*, 2002-04-04, Nr. 43-1601.
11. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl sveikatos sutrikdymo masto nustatymo taisyklių patvirtinimo“. 2003 m. gegužės 23 d. Nr.V-298/158/A1-86. *Valstybės žinios*, 2003-05-30, Nr. 52-2357.
12. Lietuvos Respublikos strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas Nr. XI-2087. *Valstybės žinios*, 2012-06-21, Nr. 76-3931.

II. Tarptautiniai ir Europos Sąjungos teisės aktai

13. 1930 m. Hagos III Tarptautinė konferencija dėl baudžiamosios teisės unifikavimo. Prieiga per internetą: <http://legal.un.org/ilc/ilcintro.htm> [žiūrėta 2013-05-10].
14. 1937 League of Nations Convention for the Prevention and Punishment of Terrorism.
15. 1937 League of Nations Convention for the Creation of an International Criminal Court.
16. 1963 m. Konvencija dėl nusikaltimų ir tam tikrų veiksmų padarytų orlaiviuose. 1997-03-05, *Valstybės žinios*, 1997, Nr.: 19-416.
17. 1970 m. Konvencija dėl kovos su neteisėtu orlaivių pagrobimu. 1995-12-14, *Valstybės žinios*, 1997, Nr.: I-1129.
18. 1971 m. Konvencija dėl kovos su smurtu prieš civilinės aviacijos saugumą. 1995-12-14, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. I-1129
19. 1973 m. Konvencijoje dėl nusikaltimų, padarytų tarptautiniu mastu saugomiems asmenims, įskaitant diplomatus, prevencijos ir baudimo už juos. 2002-11-22, *Valstybės žinios*, Nr. 97.
20. 1979 m. Konvencija dėl kovos su įkaitų ėmimu. 2000-12-20, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 108-3423.
21. 1980 m. Konvencija dėl branduolinių medžiagų fizinės saugos. 2003-04-16, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 36 -1552.
22. 1991 m. Konvencija dėl plastikinių sprogstamųjų medžiagų žymėjimo aptikimo tikslais. *Valstybės žinios*, 1997-03-05, Nr. 19-420.
23. 1993 m. sausio 13 d. Konvencija dėl cheminio ginklo kūrimo, gamybos, kaupimo ir panaudojimo uždraudimo bei jo sunaikinimo. *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 35 -935
24. 1997 m. Konvencija dėl kovos su teroristiniais sprogdinimais. 2003-01-24, *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 8-265.
25. 1997 International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings.
26. 1999 m. Konvencija dėl kovos su terorizmo finansavimu. *Valstybės žinios*, 2003-01-24, Nr. 8-268.
27. 2005 m. Konvencija dėl kovos su branduolinio terorizmo veiksmais. 2007-06-16, *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 67 -2603.
28. Branduolinių medžiagų ir branduolinių objektų fizinės saugos konvencija. Oficialusis leidinys L 034, 08/02/2008 p. 0005–0018. Prieiga per internetą: <http://eur->

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22008A0208(01):LT:HTML
[žiūrėta: 2013-11-15].

29. *Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism*. Warsaw, 16. V. 2005
30. Europos Sąjungos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Dėl Teroristų verbavimo: smurtinį radikalėjimą skatinančių veiksnių nagrinėjimas“. JAI 316 ENFOPOL 118 COTER 54, 2005 spalio 3 d., Briuselis, P. 3
31. European Union's Plan of Action on Combating Terrorism. Council of the European Union, 10586/04, Brussels, 15 June 2004.
32. European Union's Counter-Terrorism Strategy. Council of the European Union, 14469/4/05, Brussels, 30 November 2005.
33. Pasiūlymas dėl Tarybos pamatinio sprendimo iš dalies keičiančio Pamatinį sprendimą 2002/475/TVR dėl kovos su terorizmu {SEK(2007) 1424} {SEK(2007) 1425} /* KOM/2007/0650 CNS 2007/0236 */
34. Tarybos išvados dėl bendradarbiavimo kovojant su internetu naudojimu teroristiniais tikslais („Patikrink žiniatinklį“). Prieiga per internetą: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=LT&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%208457%202007%20REV%>. [žiūrėta: 2014-02-18].

III. Užsienio valstybių teisės aktai

35. *German Criminal Code*. Prieiga per internetą: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html [žiūrėta 2013-11-26].
36. *The Criminal Code Of The Russian Federation*. Prieiga per internetą: <http://www.russian-criminal-code.com/> [žiūrėta: 2013-11-13].
37. Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT ACT) ACT OF 2001. Prieiga per internetą: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ56/pdf/PLAW-107publ56.pdf> [žiūrėta 2013-11-26].
38. *US Code – Chapter 113B: Terrorism*. Prieiga per internetą: <http://codes.lp.findlaw.com/uscode/18/I/113B> [žiūrėta 2013-11-26].

IV. Teismų praktika

39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 18 d. Senato nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje“. *Teismų praktika*, Nr. 21, 2004.
40. 2013 m. rugsėjo 24 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-352/2013
41. 2009 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-495/2009

V. Specialioji literatūra

42. Abramavičius A., Aidukas M., Aliukonienė R. ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. III tomas. Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius: VĮ Registrų centras, 2010.
43. Beinoravičius D. Terorizmas: jo priežastys ir raidos tendencijos. *Jurisprudencija*, 2005. T. 68 (60).
44. Babachinaitė G. Saugumo jausmo ir nusikaltimų baimės raida Lietuvoje. *Jurisprudencija*, 2006, Nr.1(79),
45. Burneikaitė E. *Elektroninės informacijos panaudojimas teisiniuose ginčuose*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
46. Čiočys P. A. *Tarptautinė humanitarinė teisė*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2002.
47. Diržytė A., Patapas A. Terorizmo sociopsichologiniai ypatumai. *Jurisprudencija*, 2003. T. 38 (30).
48. Grunwald M. Terrosrists Hijack 4 Airliners, Destroy World Trade Center, Hit Pentagon; Hundreds Dead. *Remembering September 11. Washingtonpost. Newsweek Interactive*. 2001.
49. Gutauskas A., Kalesnykas R., Petrošius D. Terorizmas ir jo prevencijos Lietuvoje problema. *Jurisprudencija*, 2004. T. (63) 55.
50. Gutauskas A. Terorizmo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. *Teisė*, 2005 (54).
51. Kurapka E., Malevski H., Palskys E., Kuklianskis S. *Kriminalistikos technikos pagrindai*. Vilnius: Eugrimas, 1998.

52. Mahan S., Griset P. L. *Terrorism in perspective*. Second edition. Sage Publications: Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, 2007.
53. Maslow A. H. *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa, 2006.
54. Nesi G. *International Cooperation in Counter-terrorism: The United Nations in the Fight Against Terrorism*. Ashgate Publishing Ltd. 2006.
55. Paukštė A. *Terorizmas ir jo prevencija Lietuvoje*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2006.
56. Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.
57. Ronczkowski M. R. *Terrorism and Organized Hate Crime*. Second edition. London–New York: CRC Press, 2007.
58. Mahan S. *Terrorism in perspective*. Second edition. New York: Sage publications, 2008. P. 327
59. Smith M. A. *Russian Perspectives on Terrorism*. Conflict Studies Research Centre, 2004.
60. Šlapkauskas V. Visuomenės saugumo ir žmogaus teisių ryšys kaip antiterorizmo ideologijos legitimacijos pagrindas. *Jurisprudencija*, 2005, t. 68 (60).
61. Tidikis R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
62. Vaitkevičiūtė V. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Žodynas, 2002.
63. Vysockienė L. Prieglobstis ir terorizmas: pabėgėlių teisiu apsaugos problemos kovojant su terorizmu. *Jurisprudencija*, 2003. T. 44 (36).
64. Вишняков Я. Д., Бондаренко Г. А., Васин С. Г., Грацианкий Е. В. *Основы противодействия терроризму*. Москва: АСАДЕМА, 2006.
65. Дикаев С. У. *Террор, терроризм и преступления террористического характера*. Санкт-Петербург: Юридический центр, 2006.
66. Емельянов В. П. *Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование*. Санкт-Петербург, 2002.
67. Салимов К. Н. *Современные проблемы терроризма*. Москва. 1999.

VI. Internetiniai šaltiniai

68. Committee of Experts on Terrorism. Profiles on Counter-Terrorist Capacity. Germany. Prieiga per internetą:
http://www.coe.int/t/dlapil/codexter/Source/country_profiles/CODEXTER_Profiles_2011_Germany_EN.pdf [žiūrėta 2013-11-26].

69. COT Institute of Safety. Case study: Germany. Prieiga per internetą: [http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/Germany%20case%20study%20\(WP%206%20Del%2012b\).pdf](http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/Germany%20case%20study%20(WP%206%20Del%2012b).pdf) [žiūrėta 2013-11-26].
70. *Germany*. Prieiga per internetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:EzScITD4rNkJ:www.nottingham.ac.uk/hrlc/documents/publications/cthr/countryprofilegermany.doc+&cd=7&hl=lt&ct=clnk&gl=lt> [žiūrėta 2013-11-26].
71. *Global Terrorism Index: Capturing the Impact of Terrorism from 2002–2011*. The Institute For Economics & Peace, 2012. Prieiga per internetą: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2012-Global-Terrorism-Index-Report.pdf>. [žiūrėta 2014-02-19].
72. *Ekonomikos terminų žodynas*. Prieiga per internetą: <http://www.ekonomika.lt/ekonomikos-terminu-zodynas/pasauline-ukio-sistema> [žiūrėta 2013-11-26].
73. Europos Centrinio Banko informacija. Prieiga per internetą: <http://www.ecb.europa.eu/mopo/eaec/structure/html/index.en.html> [žiūrėta 2013-11-26].
74. Iškauskas Č. Rusija – valstybinio terorizmo įkaitė. 2010. Prieiga per internetą: <http://www.iskauskas.lt/2010/05/11/rusija-%E2%80%93-valstybinio-terorizmo-ikaite/> [žiūrėta: 2013-12-02].
75. International Federation of Human Rights. Russian Society under Control. P. 6. Prieiga per internetą: http://www.fidh.org/IMG/pdf/Russian_society_under_control.pdf [žiūrėta: 2013-12-01].
76. JAV Išdo Departamento informacija. Prieiga per internetą: <http://www.treasury.gov/resource-center/sanctions/programs/documents/terror.pdf> [žiūrėta: 2013-11-26].
77. JAV Teisingumo Departamento informacija. Prieiga per internetą: <http://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm> [žiūrėta 2013-11-26].
78. Lietuvos Respublikos Radiacinės saugos centro informacija. Prieiga per internetą: <http://www.rsc.lt/index.php/pageid/745> [žiūrėta 2013-11-14].
79. On This Day: President Bush Declares “War on Terror”. Prieiga per internetą: <http://www.findingdulcinea.com/news/on-this-day/September-October-08/On-this-Day--President-Bush-Declares--War-on-Terror-.html> [žiūrėta: 2013-12-01].

80. Petzsche A. The European Influence on German Anti-Terrorism Law. Prieiga per internetą: http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol13-No9/PDF_Vol_13_No_09_1056-1065_Articles_Petzsche.pdf [žiūrėta 2013-11-26].
81. Red Army Faction. Prieiga per internetą: <http://terrorism.about.com/od/groupsleader1/p/RedArmyFaction.htm> [žiūrėta 2013-11-26].
82. Terrorist Attacks in the U.S. or Against Americans. Prieiga per internetą: <http://www.infoplease.com/ipa/A0001454.html> [žiūrėta 2013-11-26].
83. U.S.NRC Official Home Page> Nuclear Materials. Prieiga per internetą: <http://www.nrc.gov/materials.html> [žiūrėta: 2013-10-13].
84. Zalman A. Sicarii: First Century Terrorists. Internetinė prieiga: <http://terrorism.about.com/od/groupsleader1/p/Sicarii.htm> [žiūrėta: 2013-05-13].
85. Žilinskas D. Terorizmo grėsmė kaip teisėsaugos institucijų integraciją skatinantis veiksnys. *Jurisprudencija*. 2005. T. 68(60). P. 66.
86. 2010-12-22 Lietuvos Respublikos Vyriausybės posėdžio medžiaga. Prieiga per internetą: http://www.lrv.lt/Posed_medz/2010/101222/22_papildymas1.pdf [žiūrėta 2013-12-01].

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ TERORO AKTĄ PAGAL LIETUVOS IR UŽSIENIO VALSTYBIŲ ĮSTATYMUS: LYGINAMASIS TYRIMAS

Santrauka

Teroro aktas – nusikalstama veika, kuria kėsiamasi į visuomenės saugumą. Gilinantis į šio reiškinio mokslinio ištirtumo bazę, pastebėta, kad neanalizuoti Lietuvos Respublikos (LR) baudžiamieji įstatymai tarptautiniame kovos su teroro aktais kontekste. Tai suponavo pristatomo darbo *mokslinę problemą*, kuri *lyginamuoju, abstrakcijos ir apibendrinimo metodais* spęsta lyginant Lietuvos ir užsienio valstybių baudžiamosios atsakomybės už teroro aktą įstatymus.

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais, galima teigti, kad nei tarptautiniu, nei nacionaliniu lygmeniu nėra susiformavusi teismų praktika ar doktrininis aiškinimas siekiant apibrėžti konkretų teroro aktus sudarančių veikų sąrašą. Egzistuoja įvairiopa teroro aktų klasifikacija, tačiau tiksliausias ir išsamiausias būtų J. D. Višniakovo ir kt. skirstymas, teroro aktus klasifikuojant pagal tokius pagrindus: *ideologiją ir pasireiškimo sferą, veikimo zoną, veikimo būdą ir pajėgas, dalyvaujančius asmenis*.

2013 m. liepos 2 d. įstatymu pakeitus teroro akto dispoziciją, LR BK 250 str. nuostatos sugretintos su tarptautinės bendrijos reikalavimais. Teroristinių tikslų nustatymas baudžiamajoje byloje svarbus ne tik tuo, kad tai – būtinas teroro akto sudėties požymis, bet ir dėl to, kad būtent per teroristinių tikslų kategoriją ši nusikaltimą galima atriboti nuo kitų nusikalstamų veikų.

RFR terorizmo nusikaltimas įtvirtintas RF BK 205 straipsnyje. Terorizmas pagal RF BK – tai sprogdinimas, padegimas ar kiti veiksmai, sukeliantys grėsmę žmonių gyvybei bei sukeliantys itin didelę žalą bei pavojingas pasekmes, jeigu šie veiksmai įvykdyti turint tikslą sugriauti visuotinį saugumą, įbauginti gyventojus ar daryti poveikį valstybės institucijoms. JAV Federalinis Baudžiamasis kodeksas numato itin platų sąrašą veikų, kurios laikytinos teroro aktu – teroristinėms veikoms skirti JAV BK 2331-2339D straipsniai. 2001 rugsėjo 11-osios įvykiai paskatino baudžiamosios atsakomybės už teroro aktą sugriežtinimą, terorizmas šalies baudžiamajame įstatyme pradėtas skirstyti į vidaus ir tarptautinį. VFR Baudžiamajame kodekse nėra specialių normų, pateikiančių teroro akto definiciją ir nustatančią baudžiamąją atsakomybę už šią veiką. Vokietija remiasi bendrosiomis nuostatomis kvalifikuodama tam tikrą veiką kaip teroro aktą.

Raktiniai žodžiai: baudžiamoji atsakomybė, teroro aktas.

CRIMINAL LIABILITY FOR AN ACT OF TERRORISM UNDER LITHUANIAN AND FOREIGN LAW: COMPARATIVE STUDY

Summary

An act of terrorism is a criminal activity targeting safety of the public. By going deeper into the basis of scientific research of this phenomenon it was noticed that the criminal laws of the Republic of Lithuania (RL) have not been analysed within the context of international fight against acts of terrorism. This implied the *scientific problem* of the Paper being introduced which was being dealt with through application of *comparative, abstraction, and generalization methods* comparing the Lithuanian and foreign laws regarding criminal liability for an act of terrorism.

Based on the results of the research done we may claim that jurisprudence or doctrinal interpretation has not been formed in order to define a specific list activities considered as acts of terrorism neither on the international, nor the national level. There are different classifications of acts of terrorism, however, the most accurate and comprehensive one is the classification by J. D. Višniakovas *et al.* in which case acts of terrorism are based on the following grounds: *ideology and the field of occurrence, coverage area, method of operation and forces, as well as people involved.*

Upon changing the disposition of an act of terrorism by a law on 2 July 2013, provisions stipulated in Art. 250 of the CC of RL [Criminal Code of the Republic of Lithuania] have been harmonized with the requirements of the international community. Determination of terrorist targets in a criminal case is important not only in terms of that it is an essential feature of the composition of an act of terrorism, but also because through the category of terrorist targets this act of crime can be distinguished from other criminal activities.

The crime of terrorism in FRR [Federal Republic of Russia] has been established in Article 205 of the CC of RF [Criminal Code of the Russian Federation]. In accordance with the CC of the RF, terrorism is an explosion, an arson, or other actions posing threat to human life and causing heavy damage and dangerous consequences, if these acts had been committed with the aim to destroy global security, intimidate people, or to influence public authorities. The USA Federal Criminal Code provides a very wide list of activities to be considered as an act of terrorism: Articles 2331-2339D of the CC of the USA [Criminal Code of the United States of America] cover acts of terrorism. The events on the 11th of September 2001 had led to strengthening of the criminal liability for an act of terrorism, classification of terrorism as

domestic and international one had been introduced in the criminal code of the country. The Criminal Code of FRG [Federal Republic of Germany] contains no specific regulations providing any definition of an act of terrorism and determining criminal liability for the aforementioned activities. Germany relies on general provisions when classifying certain activities as an act of terrorism.

Key words: criminal liability, act of terrorism.

PRIEDAI

1 priedas

Tarybos išvados¹⁶⁹

dėl bendradarbiavimo kovojant su interneto naudojimu teroristiniais tikslais („Patikrink žiniatinklį“)

1. Interneto naudojimas yra labai svarbus teroristinių organizacijų logistikos, veiklos ir ryšių tinklui. Teroristai naudoja internetą ne tik informacijai perduoti ir propagandai skleisti, bet taip pat radikalizmui skatinti, teroristams verbuoti ir mokyti bei nurodymams, kaip vykdyti konkrečią nusikalstamą veiką, platinti ir informacijai perduoti bei teroristams finansuoti.
2. Vienas iš pagrindinių ES iškeltų tikslų – spręsti interneto, kuris yra radikalizmo skatinimo ir verbavimo teroristinei veiklai pagrindas, problemą. Radikalizmo skatinimo ir galimų teroristų verbavimo procesų prevencija yra vienas iš pagrindinių kovos su terorizmu ramsčių. Atitinkamai strategijoje ir veiksmų plane dėl kovos su radikalizmo skatinimu ir verbavimu terorizmui (dok. 14781/1/05 ir 14782/05) ES ragina imtis priemonių, skirtų kovoti su interneto naudojimu teroristiniais tikslais.
3. Taryba remia iniciatyvą „Patikrink žiniatinklį“, kuria siekiama stiprinti bendradarbiavimą savanoriškai drauge stebint ir vertinant atvirus interneto šaltinius.
4. Taryba palankiai vertina pažangą, kuri buvo padaryta interneto suderintos stebėsenos ir islamistinių teroristų tinklaviečių vertinimo srityje pagal iniciatyvą „Patikrink žiniatinklį“. Europolo informacijos portalas yra svarbus valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo įrankis.
 - a. Europolas kuria informacijos portalą, kuris būtų valstybių narių keitimosi informacija techninis pagrindas. Jį sudarys šie moduliai, kuriems valstybės narės teiks savo informaciją ir kuriais visos valstybės narės galės naudotis:
 - Kontaktiniai asmenys ekspertų tinklo stiprinimo klausimais;
 - Nuorodų į stebimas tinklavietes sąrašai keitimosi informacija tikslais;
 - Papildoma informacija (atskirų valstybių narių speciali kalbinė kompetencija, techninė patirtis, galimybės imtis teisinių veiksmų prieš teroristų tinklavietes), kuri suteikia galimybę dalintis ištekliais;
 - Teroristinių organizacijų pranešimų sąrašas siekiant padėti sujungti išteklius;

¹⁶⁹<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=LT&t=PDF&gc=true&sc=false&f=ST%208457%202007%20REV%20>

- Rezultatų įvertinimas siekiant išvengti darbo dubliavimo.

Informacijos portalas su pirmosiomis funkcijomis (kontaktiniai asmenys, nuorodų sąrašai ir teroristinių organizacijų pranešimų sąrašai) pradėjo veikti 2007 m. gegužės 8–9 d. Europolo valdybos konferencijos metu; šiomis funkcijomis gali naudotis visos valstybės narės. Europolas sparčiai plėš šį informacijos portalą. Šio informacijos portalo sukūrimas reikšmingai pagerins valstybių narių bendradarbiavimo stebint ir vertinant islamistines teroristų tinklavietes kokybę. Portalas suteikia valstybėms narėms pagrindą, kurį pasitelkdamos valstybės narės gali naudotis viena kitos informacija, tokiu būdu kaupdamos ES patirtį. Valstybės narės galės tiesiogiai ir greitai naudotis informacija apie kitų valstybių narių atliekamą darbą ir jų pasiektus rezultatus. Skubiais atvejais galima užmegzti tiesioginį ryšį ir koordinuoti bendradarbiavimą pasitelkiant nacionalinių kontaktinių asmenų sąrašą. Be to, buvo imtasi pirmųjų veiksmų siekiant stiprinti bendradarbiavimą savanorišku pagrindu pagal darbo pasidalijimo tarp suinteresuotų valstybių narių principą.

- b. Bendradarbiavimą naudojant informacijos portalą papildo reguliarius ekspertų posėdžiai.

Pirmasis iš tokių posėdžių jau įvyko pirmininkaujant Vokietijai. Šie posėdžiai yra forumas, kuriame tikslingai keičiamasi informacija ir patirtimi, įskaitant valstybių narių nacionalinius teroristų tinklaviečių stebėsenos ir vertinimo būdus, džihado kovotojų veiksmų internete analizę ir interneto stebėsenos techninius aspektus. Pirmininkaujanti Vokietija apibendrina šių posėdžių rezultatus vadove. Pasibaigus Vokietijos pirmininkavimo laikotarpiui šių reguliarių ekspertų posėdžių organizavimą perims Europolas.

- c. Valstybės narės pradėjo darbą bendrų projektų srityje. Šiuo metu kai kurios valstybės narės pagal darbo pasidalijimo principą vadovaujant Vokietijai analizuoja Al-Qaida žiniasklaidos tinklą „As-Sahab“. Jeigu bus įmanoma, projekto rezultatai bus pateikti informacijos portale.

5. Taryba ragina visas valstybes nares, Komisiją, Europolą ir Jungtinį situacijų centrą aktyviai remti projektą „Patikrink žiniatinklį“. Taryba patvirtina, kad ji svarstys, ar sistemingas bendradarbiavimas drauge stebint ir vertinant su internetu susijusius poreikius turi būti toliau stiprinamas vadovaujantis iniciatyvos „Patikrink žiniatinklį“ įvertinimu.

6. Taryba prašo pirmininkaujančių valstybių narių kasmet pranešti apie šio bendradarbiavimo srityje padarytą pažangą.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SVEIKATOS APSAUGOS MINISTRO,
LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTRO
IR LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTRO
Į S A K Y M A S

**DĖL SVEIKATOS SUTRIKDYMO MASTO NUSTATYMO TAISYKLIŲ
PATVIRTINIMO**

2003 m. gegužės 23 d. Nr.V-298/158/A1-86

Vilnius

III. SUNKUS SVEIKATOS SUTRIKDYMAS (BK 135 STR.)

6. Sunkus sveikatos sutrikdymas šiame dokumente tai:

6.1. regos netekimas – visiškas aklumas arba abiejų akių regos susilpnėjimas, kai geriau matančios akies regėjimo aštrumas su korekcija sumažėjęs iki 0,03 arba regėjimo lauko koncentrinis susiaurėjimas yra iki 5 laipsnių nuo fiksacijos taško;

6.2. klausos netekimas – visiškas kurtumas arba abiejų ausų klausos susilpnėjimas, kai nukentėjęs negirdi kalbančio prie ausies kaušelio, o audiogramoje – daugiau kaip 91 db;

6.3. kalbos netekimas – negalėjimas reikšti mintis suprantamais žodžiais;

6.4. vaisingumo netekimas – lytinės veiklos sutrikimas, atimantis gebėjimą natūraliu būdu apvaisinti, pastoti, išnešioti ar gimdyti;

6.5. nėštumo netekimas – kai nėštumas nutrūksta arba turi būti nutrauktas dirbtinai dėl sužalojimo arba susargdinimo, nepriklausomai nuo nėštumo trukmės;

6.6. kitoks sunkus suluošinimas – sužalojimas, susargdinimas arba jo sukeltos komplikacijos ir jų pasekmės:

6.6.1. kaukolės skliauto atviri ir įspaustiniai bei pamato kaulų lūžiai;

6.6.2. galvos smegenų sumušimas su ryškiais neurologiniais židininiais simptomais, patvirtintas specialiais tyrimais;

6.6.3. sunkus difuzinis galvos smegenų aksonų sužalojimas;

6.6.4. kraujo ar likvoro išsiliejimas virš kietojo ar po kietuoju galvos smegenų dangalu, suspaudžiantis galvos smegenis;

6.6.5. kaklo slankstelio išnirimas (panirimas) ar lūžis su nugaros smegenų arba nugaros nervų šaknelių pažeidimu;

6.6.6. nugaros smegenų sužalojimas su ryškiais židininiais simptomais, patvirtintas specialiais tyrimais;

6.6.7. kiauryminis ryklės, stemplės, gerklų ar trachėjos sužalojimas;

6.6.8. gerklų ar trachėjos sužalojimas, sukėlęs kvėpavimo sutrikimą, kuriam pašalinti nukentėjęs asmuo buvo intubuotas arba jam buvo atlikta tracheostomija;

6.6.9. krūtinės ląstos ertmės ar pilvaplėvės ertmės kiauryminis sužalojimas su / be vidaus organų pažeidimu;

6.6.10. atviras inkstų, šlapimtakių, antinksčių, kasos, šlapimo pūslės, šlaplės, priešinės liaukos ar tiesiosios žarnos sužalojimas;

6.6.11. uždaras krūtinės ar pilvo organų sužalojimas, nustatytas operacijos metu;

6.6.12. aortos, bendrosios, vidinės ar išorinės miego arterijų, poraktinės, pažastinės, žasto, bendrosios, vidinės ar išorinės klubo, šlaunies, jos giliosios šakos kamieno ar pakinklio arterijų arba jas atitinkančių venų sužalojimas;

6.6.13. atviras žastikaulio, šlaunikaulio ar blauzdikaulio kūnų lūžis arba uždari kurių nors dviejų iš nurodytų kaulų kūnų arba žastikaulio ar šlaunikaulio kaklo lūžiai;

6.6.14. dubens kaulų abipusiai lūžiai, suardę dubens žiedo vientisumą;

6.6.15. sužalojimo sukeltas sunkus šokas, riebalinė ar oro embolija, ūmus inkstų veiklos nepakankamumas ar kita pavojinga gyvybei būseną;

6.6.16. įvairios kilmės nudegimai, kai 2 A (II) laipsnio bendras nudegimo plotas apima 30 procentų ir daugiau kūno paviršiaus; kai 2 B (III) laipsnio nudegimo plotas apima 20 procentų ir daugiau kūno paviršiaus; kai 3 (III-IV) laipsnio nudegimo plotas apima 10 procentų ir daugiau kūno paviršiaus; kvėpavimo takų nudegimas;

6.6.17. III-IV laipsnio nušalimai, apimantys 10 procentų ir daugiau kūno paviršiaus;

6.6.18. jonizuojančiosios spinduliuotės sukelta sunki spindulinė liga;

6.6.19. kaklo suspaudimas ar kitokia mechaninė asfiksija, lydima objektyviais duomenimis patvirtinto galvos smegenų kraujotakos sutrikimo;

6.6.20. kitokio pobūdžio sunkus suluošinimas;

6.7. susargdinimas sunkia nepagydoma liga – ŽIV infekcija, juodlige, stablige, pasiutlige, hemoraginėmis karštligėmis (Ebolo, Marburgo, Laso), dujine gangrena, Creutzfeld-Jakobo liga, maru, cholera, raupais, geltonąja karštlige;

6.8. susargdinimas ilgai trunkančia liga, sukeliančia realią grėsmę gyvybei – narkomanija, TBC, hepatitu B ar C, sifiliu, brucelioze, trichinelioze, leišmanijoje;

6.9. susargdinimas ilgai trunkančia liga, stipriai sutrikdančia žmogaus psichiką. Psichikos sutrikimo laipsnį kiekvienu atveju įvertina ir apie galimybę priskirti stipriai sutrikdančių žmogaus psichiką ligų grupei sprendžia ir sveikatos sutrikimo mastą nustato teismo psichiatrų ekspertų komisija;

6.10. sužalojimas ar susargdinimas, dėl kurio prarandama didelė dalis – 30 ir daugiau procentų – profesinio darbingumo;

6.11. sužalojimas ar susargdinimas, dėl kurio prarandama didelė dalis – 30 ir daugiau procentų – bendro darbingumo;

6.12. nepataisomas kūno subjaurojimas – kai prie tokių išvadų prieina teisėsaugos institucija, atsižvelgdama į teismo medicinos eksperto išvadą dėl kūno sužalojimo pasekmių pašalinimo galimybės.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
STRATEGINĘ REIKŠMĘ NACIONALINIAM SAUGUMUI TURINČIŲ ĮMONIŲ IR
ĮRENGINIŲ BEI KITŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI UŽTIKRINTI SVARBIŲ
ĮMONIŲ
ĮSTATYMAS

2002 m. spalio 10 d. Nr. IX-1132

Vilnius

3 straipsnis. Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčios valstybės įmonės ir valstybei nuosavybės teise priklausantys įrenginiai

1. Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turi šios valstybės įmonės:

- 1) akcinė bendrovė Lietuvos paštas;
- 2) valstybės įmonė Ignalinos atominė elektrinė;
- 3) valstybės įmonė Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija;
- 4) valstybės įmonė Lietuvos naftos produktų agentūra;
- 5) valstybės įmonė „Oro navigacija“;
- 6) valstybės įmonė „Automagistralė“;
- 7) valstybės įmonė „Alytaus regiono keliai“;
- 8) valstybės įmonė „Kauno regiono keliai“;
- 9) valstybės įmonė „Klaipėdos regiono keliai“;
- 10) valstybės įmonė „Marijampolės regiono keliai“;
- 11) valstybės įmonė „Panevėžio regiono keliai“;
- 12) valstybės įmonė „Šiaulių regiono keliai“;
- 13) valstybės įmonė „Tauragės regiono keliai“;
- 14) valstybės įmonė „Telšių regiono keliai“;
- 15) valstybės įmonė „Utenos regiono keliai“;
- 16) valstybės įmonė „Vilniaus regiono keliai“;
- 17) valstybės įmonė Vidaus vandens kelių direkcija;
- 18) valstybės įmonė „Kauno aerouostas“;
- 19) valstybės įmonė Tarptautinis Palangos oro uostas;
- 20) valstybės įmonė Tarptautinis Vilniaus oro uostas.

2. Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turi šie valstybei nuosavybės teise priklausantys įrenginiai:

1) Klaipėdos valstybinio jūrų uosto hidrotechniniai įrenginiai, krantinės, navigacijos keliai ir kanalai, navigaciniai įrenginiai ir kiti infrastruktūros objektai;

2) valstybinės reikšmės keliai pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) patvirtintą sąrašą;

3) skrydžių valdymo sistemos įrenginiai;

4) viešojo naudojimo geležinkeliai;

5) polderiai ir jų statiniai, patikėjimo teise valdomi Klaipėdos ir Šilutės rajonų savivaldybių ir Pagėgių savivaldybės.

3. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytos valstybės įmonės gali būti pertvarkytos į akcines bendroves ar uždariasias akcines bendroves arba reorganizuotos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatytais būdais tik Lietuvos Respublikos Seimui priėmus atitinkamą įstatymą.

4. Šio straipsnio 2 dalyje nurodyti įrenginiai nuosavybės teise priklauso valstybei, bet įstatymų numatytais atvejais ir teisės aktų nustatyta tvarka gali būti išnuomoti ir perduoti pagal panaudos sutartį arba gali būti perduoti valdyti, naudoti ir disponuoti jais patikėjimo teise tik šio straipsnio 1 dalyje nurodytoms valstybės įmonėms, šio straipsnio 2 dalies 5 punkte nurodytoms savivaldybėms ir šio įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nurodytoms įmonėms.

4 straipsnis. Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčios įmonės ir įrenginiai

1. Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turi šios įmonės, kurių kapitalo gali turėti privatūs nacionaliniai ir užsienio asmenys, atitinkantys nacionalinio saugumo interesus, paliekant sprendžiamąją galią valstybei:

1) akcinė bendrovė „Detonas“;

2) akcinė bendrovė „Lietuvos geležinkeliai“;

3) akcinė bendrovė Lietuvos radijo ir televizijos centras;

4) akcinė bendrovė „Jonavos grūdai“;

5) akcinė bendrovė Lietuvos energija, AB;

6) akcinė bendrovė LITGRID AB;

7) akcinė bendrovė AB LESTO;

8) akcinė bendrovė „Klaipėdos nafta“;

9) nacionalinis investuotojas;

10) suskystintų gamtinių dujų terminalo operatorius;

11) suskystintų gamtinių dujų terminalo projekto įgyvendinimo bendrovė.

2. Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turi įrenginiai, sudarantys 110 kV ir aukštesnės įtampos elektros perdavimo tinklą ir naftos terminalas, esantis Klaipėdos valstybinio jūrų uosto teritorijoje, bei jų priklausiniai. Šie įrenginiai gali priklausyti nuosavybės teise arba būti naudojami valstybės, valstybės (tiesiogiai arba netiesiogiai) kontroliuojamų juridinių asmenų arba kitų nacionalinio saugumo interesus atitinkančių subjektų.

3. Šiame įstatyme valstybės sprendžiamoji galia reiškia, kad šio straipsnio 1 dalyje nurodytose įmonėse valstybei tiesiogiai ar per jos kontroliuojamas įmones turi priklausyti daugiau kaip 1/2 balsų suteikiančių šių įmonių akcijų.

4. Užsienio kapitalas sudaro šio straipsnio 1 dalyje nurodytų įmonių kapitalo dalį tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir privatus Lietuvos nacionalinis kapitalas Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka.

5. Po šio straipsnio 1 dalyje nurodytų įmonių pertvarkymo, reorganizavimo ar atskyrimo veikiančiose įmonėse turi išlikti valstybės sprendžiamoji galia.

6. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytiems juridiniams asmenims atskirų juridinių asmenų rūšis reglamentuojantys įstatymai taikomi tiek, kiek jie neprieštarauja šiam įstatymui.

5 straipsnis. Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės

1. Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios yra ir šios įmonės:

- 1) akcinė bendrovė „ORLEN Lietuva“;
- 2) akcinė bendrovė „Lietuvos dujos“;
- 3) projekto įgyvendinimo bendrovė, numatyta Branduolinės (atominės) elektrinės įstatyme;
- 4) akcinė bendrovė TEO LT, AB;
- 5) akcinė bendrovė „Achema“;
- 6) vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo paslaugas teikiančios įmonės pagal Vyriausybės patvirtintą sąrašą;
- 7) akcinė bendrovė Giraitės ginkluotės gamykla.

2. Vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo paslaugas teikiančios įmonės, nurodytos šio straipsnio 1 dalies 6 punkte, nuosavybės teise turi priklausyti valstybei ar savivaldybei arba valstybei ar savivaldybei turi priklausyti daugiau kaip 3/4 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime suteikiančių šių įmonių akcijų.

3. Vyriausybė ir valstybės institucijos, priimdamos sprendimus ir sudarydamos

susitarimus, valstybės akcijų valdytojai, priimdami sprendimus, sudarydami susitarimus ir įgyvendindami 4 straipsnio 1 dalies 10 punkte nurodyto nacionalinio investuotojo akcininko teises, ta apimtimi, kiek yra valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų, užtikrina, kad šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodytos projekto įgyvendinimo bendrovės kapitale dalyvaujant strateginiam investuotojui ir (arba) strateginiams partneriams (ir (arba) jų kontroliuojamiems asmenims) būtų apsaugoti esminiai nacionalinio saugumo ir valstybės interesai. Esminiai nacionalinio saugumo ir valstybės interesai yra apsaugomi atliekant potencialių šio straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodytos projekto įgyvendinimo bendrovės dalyvių atitikties nacionalinio saugumo interesams įvertinimą, kai to reikalaujama pagal šio įstatymo 7 straipsnį.

Lyginamoji Lietuvos Respublikos, Rusijos Federacijos, Jungtinių Amerikos Valstijų ir Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamųjų įstatymų nuostatų, reglamentuojančių teroro aktą, lentelė

Valstybė	Teroro akto įtvirtinimas valstybės baudžiamajame kodekse	Objektyvieji teroro akto požymiai	Subjektyvieji teroro akto požymiai	Veiką kvalifikuojantys požymiai	Numatytos bausmės už teroro aktą ribos	Reikalavimai nusikalstamos veikos subjektui
LR	TAIP; LR BK 250 str.	Šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, branduolinių ar radioaktyviųjų medžiagų, kitų jonizuojančiosios spinduliuotės šaltinių gaminimas, įgijimas, laikymas, gabenimas, perdavimas ar kitoks disponavimas; Cheminio, biologinio ginklo ar jų gamybai naudojamų cheminių medžiagų ar jų pirmtakų, mikroorganizmų, kitų biologinių medžiagų ar jų toksinų kūrimas, gaminimas, įgijimas, laikymas, gabenimas, perdavimas ar kitoks disponavimas; Potvynio sukėlimas; Vandens, energijos ar kitų išteklių tiekimo sutrikdymas; Sprogdinimas; Padegimas; Kitoks didelio masto turto naikinimas ar gadinimas; Didelės reikšmės valstybės valdymui, ūkiui ar finansų sistemai turinčios informacinės sistemos ar elektroninių duomenų saugumo pažeidimas; Radioaktyviųjų, biologinių ar cheminių medžiagų, preparatų ar mikroorganizmų paskleidimas.	Tiesioginė tyčia; Teroristiniai tikslai: siekimas labai įbauginti visuomenę ar jos dalį arba neteisėtai priversti tarptautinę viešąją organizaciją, valstybę ar jos instituciją atlikti bet kokią veiksmą arba susilaikyti nuo jo atlikimo, arba destabilizuoti ar sunaikinti svarbiausius valstybės konstitucinius, politinius, ekonominius ar socialinius darinius ar tarptautinę viešąją organizaciją.	Sunkus sveikatos sutrikdymas vienam ar daugiau žmonių; Vieno ar daugiau žmonių nužudymas; Veika nukreipta prieš strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turintį objektą arba dėl veikos atsirado labai sunkių padarinių.	LR BK 250 str. 1 d.: laisvės atėmimas iki 8 metų; LR BK 250 str. 2 d.: laisvės atėmimas iki 10 metų; LR BK 250 str. 3 d.: laisvės atėmimas nuo 3 iki 15 metų; LR BK 250 str. 4 d.: laisvės atėmimas nuo 8 iki 20 metų / laisvės atėmimas iki gyvos galvos; LR BK 250 str. 5 d.: laisvės atėmimas nuo 10 iki 20 metų / laisvės atėmimas iki gyvos galvos.	Bendrieji pakaltinamumo reikalavimai; Baudžiamoji atsakomybė už teroro aktą kyla asmenims, sulaukusiems 16-kos metų.
RF	TAIP; RF BK 205 str.	Sprogdinimas; Padegimas; Kiti veiksmai, sukelianys grėsmę žmonių gyvybei bei sukelianys itin didelę	Tiesioginė tyčia; Tikslai: visuotinio saugumo pažeidimas, gyventojų	Terorizmas įvykdytas grupės iš anksto susitarusių asmenų; Panaudojant	RF BK 205 str. 1 d.: laisvės atėmimas nuo 8 iki 12 metų; RF BK 205 str. 2 d.: laisvės	Baudžiamoji atsakomybė už teroro aktą kyla asmenims, sulaukusiems 14-kos metų

		žalą bei pavojingas pasekmes.	bauginimas; poveikis valstybės institucijoms.	šaunamuosius ginklus; Terorizmas įvykdytas organizuotos grupės; Neatsargus kito žmogaus gyvybės atėmimas; Atominės energijos, branduolinės, radioaktyviosios medžiagos ar radioaktyviosios spinduliuotės šaltinių panaudojimas.	atėmimas nuo 10 iki 20 metų; RF BK 205 str. 3 d.: laisvės atėmimas nuo 15 iki 20 metų / laisvės atėmimas iki gyvos galvos.	
JAV	TAIP; JAV BK 2331-2339D paragr.	Smurtiniai veiksmai, ar veiksmai, pavojingi gyvybei, kurie laikomi pažeidimais visų Valstijų mastu. Bet kokio ginklo, sprogstamųjų ar kitų kenksmingų medžiagų panaudojimas; Sprogdinimai; Energijos bei dujų tiekimo šaltinių sugadinimas ar sunaikinimas; Orlaivių sugadinimas, sunaikinimas ar užgrobimas; Piratavimas; Laivų sugadinimas, sunaikinimas ar užgrobimas; Masinio naikinimo ginklų panaudojimas; Įkaitų grobimas.	Tikslai: įbauginti civilius gyventojus; bauginimo ir prievartos priemonėmis daryti įtaką vyriausybės politikai; paveikti vyriausybę masinio naikinimo priemonėmis, žudymu ar įkaitų grobimais;	Nužudymas; Masinio naikinimo ginklų panaudojimas; Teroro aktai, įvykdyti orlaiviuose; Radioaktyviųjų medžiagų panaudojimas;	JAV BK 2332 paragr. – bauda / bet kokio termino laisvės atėmimas / mirties bausmė. JAV BK 2332A paragr. – bet kokio termino laisvės atėmimas / mirties bausmė. JAV BK 2332B – priklausomai nuo veikos sunkumo ir kilusių padarinių: laisvės atėmimas iki 10, 25, 30, 35 metų / laisvės atėmimas iki gyvos galvos / mirties bausmė. JAV BK 2332G paragr. – bauda iki 2 mln. JAV dolerių ir priklausomai nuo kilusių pasekmių laisvės atėmimas iki 25, 30 metų arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos. JAV BK 2332H paragr. - bauda iki 2 mln. JAV dolerių ir priklausomai nuo kilusių pasekmių laisvės atėmimas iki 25, 30 metų arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos.	Amžiaus reikalavimai subjektui priklauso nuo atskiros Valstijos teisės.
VFR	TAIP; VFR BK 129a str.	Organizacijos kūrimas, kurios veiklos tikslai yra: nužudymas; gyvybės atėmimas dėl neatsargumo arba genocido vykdymas;	Specifinis tikslas: gyventojų bauginimas; Valdžios institucijų ar	Veiką kvalifikuoja kaltininko vaidmuo ir indėlis teroristinėje organizacijoje (organizatorius,	VFR BK 129a str. 2 d.: ne mažesnė kaip 3 metų laisvės atėmimo bausmė; VFR BK 129a str.	Teroristinės organizacijos organizatorius, remėjas ar dalyvis.

		Nusikaltimų asmens laisvei vykdymas; Svarbių darbo priemonių naikinimas; Padėgimas; Branduolinis sprogdinimas; Sprogdinimas; Jonizuojančios radiacijos paskleidimas; Potvynio sukėlimas; Pavojingų visuomenei cheminių medžiagų skleidimas; Geležinkelio, oro linijų, laivybos darbo trukdymas; Viešųjų operacijų darbo nutraukimas ar kliudymas jų sklandžiam darbui; Orlaivių ar laivų užgrobimas; Kompiuterinės atakos; Pastatų griovimas; Kėsಿನimasis į komunikacijos priemones / paslaugas; Pavojaus kėlimas naudojant nuodingas medžiagas; Karinių ginklų kontrolės akto pažeidimas / Ginklų akto pažeidimas	tarptautinių organizacijų vertimas atlikti ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų; Pašalinti valdžios instituciją ar tarptautinę organizaciją; Siekis sukelti didelę žalą valstybei ar tarptautinei organizacijai.	remėjas, dalyvis).	3 d.: laisvės atėmimas nuo 6 mėn. Iki 5 metų.	